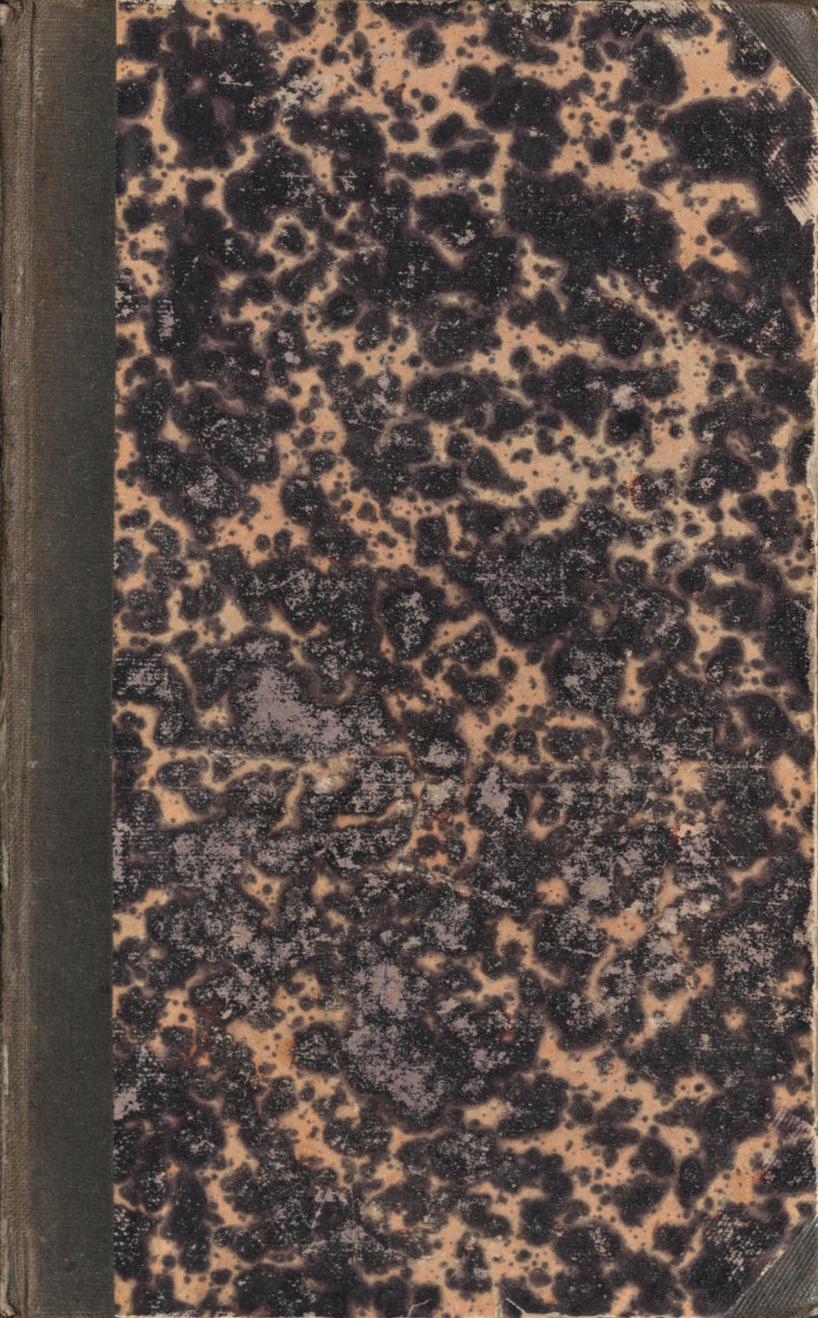

Almqvist

FRIA FANTASIER

ELLER

Törnrosens Bok.

Ny Fortsättning.

BAND XIV.

DEN SANSADE KRITIKEN.

STOCKHOLM.
HÖRBERGSKA BOKTRYCKERIET,
1851.

DEN

SANSADE KRITIKEN.

EFTER

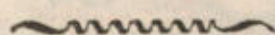
MOLIÈRE.

STOCKHOLM.
HÖRBERGSKA BOKTRYCKERIET,
1851.

DEN

SANSADE KRITIKEN.

EFTER MOLIÈRE.

"Såsom man alltid uti *Samlade Arbeten* eller Poesi-kollektioner finner stycken, gjorda "efter Schiller," "efter Goethe," "efter Byron," "efter Lamartine," "efter . .," så måste herr Hugo inse hvilken stor skam

det skulle vara, om icke äfven i Törnrosens Bok något gåfves, som vore efter någon. Ursprunget och orsaken till hela denna lilla pjes ses emot slutet af Scen VII. Den är lämpligast "efter Molière," hvilken i sin *Critique de l'École des Femmes* också roat sig med en kritik öfver sig sjelf och sina komedier, men i synnerhet öfver en, l'École des Femmes. På det att allt skulle vara så mycket säkrare och bättre, uppträda derföre här icke blott Molières personer, utan har jag till och med på sina ställen låtit hans egna ord inflyta på fransyska, hvilket väl måste förekomma litet brokigt, men jag är öfvertygad, att ingen, som läser detta stycke, icke känner franska språket tillräckligt."

Herr Hugo svarade: jag förlåter dig för ditt infall, Richard, med ett uttryckligt vilkor, som är, att du åtminstone hädanefter öfvergifver all inblandning af utländska ord i vår svenska.

"Det skall ske!" utbrast Richard. "Topp, min herre! Får jag blott denna gång utgjuta mitt okynne genom att anföra hela långa meningar af Molière sjelf — och hvilka således måste vara ganska goda att läsa — så skall jag deremot sedan aldrig komma med någon utländska i mina berättelser, såvida det ej skulle vara ord, som min herre sjelf nyttjar, och som redan genom långligt bruk blifvit upptagne

vårt språk; t. ex. *regel.* Skulle det väl strida emot reglorna för en god svenska att bruka *reglor?* Eller, för att nyttja ett annat exempel, får man icke nyttja *exempel?*"

Jo, bevars; dylikt får du alltid använda, svarade herr Hugo. *Form* får du också hafva; äfven *fason.* I allmänhet är det tillåtligt att bruka *kalott;* man får säga *angenäm, anblick,* ehuru tyska; man får begagna *kotletter, mysterier, praktik, privilegium, karakter,* och tusen ord, som, ehuru utländska, dock icke äro det mer. Hvilka alla dessa i sig sjelfva kunna vara, hör du säkrast på mig; ty det jag säger, är alltid det språkrätta.

"Jag tackar. Men herr Hugo måste vara så god och äfven utsträcka mitt privilegium till de fall, då personer i ett stycke förekomma, som äro sådane, att det tillhör sjelfva deras lynne, att gerna inblanda utländska ord i sitt tal."

Hvad skulle det kunna vara för figurer?

"Åh flerehanda, till exempel äldre svenska hofmän."

Nåväl, deras moral i linguistiken är en gång ohjelplig. Vetenskapsmäns likaledes: de äro så vane vid sina termer, att de sjelfva icke märka annat än att de säga svenska med sina fremmande ord. Hvar och en måste nödvändigt framstå sådan han är. Och

om tillika med ett individuellt också den högre himmel, den poesi skiner igenom, som säkert hvarenda menniska på sitt sätt derjemte eger, så är skildringen så mycket bättre, emedan den då är rättvis.

"Jag tackar ödmjukast. — Jag finner, att jag således får hafva både *termer, individuellt* och *poesi*."

Och låt nu se, bäste Richard, att du ifrån denna lilla anmärkning i språkväg höjer dig till det rätta i stort, till Ordning och Skick. Likasom du icke i svenskan får inblanda utländska aggregat . . hm, inblandningar, hm, hopgyttringar, nej, detta är icke heller godt; ja, må vara, *aggregater* får du nyttja. Men du förstår mig: likasom du icke i svenskan bör inflicka fremmande ord (endast med de undantag, som jag gifvit dig vid handen); så skall du ej heller förderfva det högre lifvets ordning, lagligheten, moralen, dygden, skicket, genom att nånsin tillåta dig tala oordentligt, olagligt, omoraliskt, odygdigt, obeskedligt.

"Förmodligen finnas väl ock här några undantag, likasom i den rena svenskan?"

Ja, du kan ju välja dig någon personlighet ibland hederligt folk och höra på honom. Sätt någon antagen ryktbarhet för dina ögon, och haf honom till mönster. Deri han har varit oordentlig, får också du vara det (det är likasom de der *lofgifna* utländska termerna); i de fall och med de ord, han har talat olagligt, omoraliskt, odygdigt, oskickligt, får också du göra så; det begrips. Hvartill skulle det väl annars tjena, att i ett rike hafva antagna storheter? mått, mål och vigt?

"Jag tackar förbindligast."

Personerna:

URANIE, *en ung fru.*

ÉLISE, *en annan ung fru.*

CLIMÈNE, *ännu en dam.*

SGANARELLE, *en abbé.*

GORGIBUS, *en generalbibliothekarie.*

LYSIDAS, *en poet.*

DORANTE, *en ung herre.*

GALOPIN, *en betjent.*

Således samma personer, som i Molières Critique de l'École des Femmes, med tillägg blott af *Sganarelle* och *Gorgibus*, tvenne i Molière ganska bekanta namn, hvilka här måst tillkomma i stället för *le Marquis*, som utgått. Det är väl sant, att Molières Sganarelle vanligen icke har någon abbérôle, utan helst förekommer som cocu, eller såsom en, hvilken mycket fruktar att han skulle blifva det, om han gifte sig; men denna lilla variation skadar visst icke. Att stycket i öfrigt bör heta "efter Molière," kan man så mycket förr öfvertyga sig om, som man skall finna, att flera Scener, i synnerhet de första, utgöra så godt som alldeles en öfversättning derifrån. Förändringar och tillägg hafva endast skett, der sådant varit nödvändigt, efter ämnet för kritiken här är ett annat. I och med Scen VII slutar Molière alldeles.

Man har i allmänhet föreställt sig, att under personerna i denna pjes förstodes några i fäderneslandet befintliga personligheter. Så har man i *Sganarelle* sett en viss *Fahlcrantz*, och under *Gorgibus* tänkt sig någon *Reuterdahl*. Men redaktionen är i fullt tillfälle förklara, att detta saknar grund. Hvarje aktör står här för den egna karakter, han uttalar, och består ej i en luftig allusion. Det är väl sant, att Sganarelle icke kan frikännas från skenhelighet och får derföre heta en *Tartuffe*; Gorgibus visar sig också i början litet trädaktig och får af sina motståndare namn af en dum *Turlupin*; men sådant kan likväl ej göra tillfyllest. Hvar och en, som troget hör på Gorgibus, skall i honom finna en treflig man, hvilken omsider visar sig klok nog och betalar sin inskränkthet i vissa fall genom den glädje han utbreder ibland sina omkringvarande. Kan väl sådant sägas om mannen, som man velat göra till hans original? Det må vara sant, att äfven Gorgibus tyckes för ingenting hafva gjort sina studier, öfvat kritiker och lemnat notiser; men säkert skulle ändock han, lika litet som Sganarelle, erkänna sig smickrade af den tänkta allusionen, om man kunde träffa dem personligen och fråga dem.

Den sansade Kritiken.

SCEN I.

URANIE, ELISE.

Uranie. Hvad, min cousine, ingen har påhelsat dig?

Elise. Ingen alls.

Uranie. I sanning, det förvånar mig, att vi begge två varit utan sällskap i dag.

Elise. Det förundrar mig också; ty det är icke vanligt hos dig. Ditt hus, Gud vare lofvad, är den vanliga tillflyktsorten för stadens alla belefvade dagdrifvare.

Uranie. För att säga sanningen, har eftermiddagen förekommit mig rätt lång.

Elise. Och jag har funnit den ganska kort.

Uranie. Det kommer säkert deraf, min Elise, att snillet älskar ensamheten.

Elise. Tackar för smickret! Du vet, Uranie, att det icke är af snille *jag* brukar berömma mig.

Uranie. Hvad mig angår, så älskar jag sällskap med menniskor, det tillstår jag.

Elise. Äfven jag; men jag älskar ett valdt sällskap. Mängden af tråkiga och dumma visiter, som

an måstem uthärda jemte de öfriga, gör, det jag ofta föredrar att se mig alldeles ensam.

Uranie. Man är för mycket nogräknad, om man ej kan fördraga annat än utvaldt folk.

Elise. Och den artigheten är för stor, att utan åtskillnad tåla alla slags personer.

Uranie. Jag fördrar både kloka och narrar; ty jag njuter af de förres samtal och roar mig åt de sednares.

Elise. Minsann, de narraktige fortfara ej länge, förrän de utledsna oss, och största delen af detta olk upphöra att vara behagliga efter andra besöket. Men — à propos på orimliga menniskor — vill du icke af barmhertighet en gång befria mig från abbén, denna älskvärde herr Sganarelle, samt ifrån monsieur Gorgibus, generalbibliothekarien? Är det hyggligt, att i våra sällskaper alltid öfverlemna dem åt mig? Liksom jag vore skapad att uthärda oupphörliga och plumpa dumheter *).

Uranie. Deras sätt att vara och tala, är det antagna; och man skulle, det förutan, sakna en rik källa till skämt.

Elise. Så mycket sämre för dem, hvilke föra detta språk, och som döda sig för den äran att få

*) *Turlupinades* står det hos Molière. *Turlupin*, en, som skämtar groft.

lysa genom ett mörkt föredrag om kyrka, stat och goda seder, som inga äro.

Uranie. Man säger också icke allt detta i mening, att det skall vara godt och klokt. Största delen af dem, som föra detta språk, veta ganska väl sjelfve, att det är löjligt.

Elise. Så mycket sämre, ännu en gång, att taga sig den mödan att med flit säga uselheter. Jag anser dem derföre så mycket mindre ursäktliga, alla dessa herrar Turlupiner.

Uranie. Låtom oss sluta ett ämne, som något för mycket upphettar dig. Det är verkligen visst, att Dorante i mitt tycke låter bra länge vänta på sig i afton.

Elise. Kanske har han glömt bjudningen, och...

Galopin inkommer.

SCEN II.

URANIE, ELISE, GALOPIN.

Galopin. Min fru! hennes nåd Climène kommer för att göra sin visit.

Uranie. O min Gud, hvilket besök!

Elise. Du har beklagat dig öfver att vara ensam: himmelen straffar dig.

Uranie. Skynda, säg, att jag icke är hemma.

Galopin. Man har redan sagt, att frun är hemma.

Uranie. Hvilket dumhufvud har sagt det?

Galopin. Jag, min fru.

Uranie. Oförskämdt! Jag skall lära en pojke, en lakej, att på egen hand gifva svar.

Galopin. Jag skall genast gå och säga, att min fru betraktar sig såsom utgången, såsom utom sig.

Uranie. Stilla, Galopin! Låt henne komma in, efter det en gång är sagdt.

Galopin. Fru Climène står ännu der nere i porten under ett långt samtal med någon.

Uranie. O Elise, hvad detta besök plågar mig i denna stund.

Elise. Det är sant, att Climène af naturen visar sig litet tråkig. Jag har alltid för henne hyst den mest fulländade afsmak; och, med all aktning för menniskan, har visst aldrig någon så inskränkt varelse blandat sig i konsten att hålla samtal.

Uranie. Dina ord falla sig litet hårda.

Elise. Hon förtjenar dem och flera till, om man ville göra henne full rättvisa. Fins det i sjelfva verket någon, som, mera än hon, är hvad man kallar tillgjord *), när man tager uttrycket i sin lägsta bemärkelse?

Uranie. Hon försvarar sig säkert emot detta namn.

Elise. Emot namnet, men icke emot saken.

---

*) *Précieuse* står det i Molière.

Hon är tillgjord ifrån hufvudet ända till foten: hon är af alla menniskor den rikaste på fasoner. Hela hennes naturlighet är icke annat än en fason.

Uranie. Tyst! tyst! om hon kommer —

Elise. Åh icke; hon befinner sig i samtal i porten, hon kommer ej in så hastigt. Jag glömmer aldrig den afton, då hon hade ett så stort begär att ega Damon*) hos sig, till följe af hans rykte och de saker, som publiken sett af honom. Du känner hans person och hans naturliga lättja att underhålla skickliga samtal. Hon hade bedt honom, såsom ett snille, till sig för aftonen; och aldrig har någon sett dummare ut midt ibland ett halft dussin personer, hvilka enkom voro bjudna på honom, och med stora ögon betraktade en menniska, som de förmodade icke kunde vara skapad likt en annan. De tänkte sig i honom en varelse, endast ditkommen för att säga sällskapet qvickheter: de trodde, att hvarje ord af hans mun borde vara utomordentligt: att han måste säga infall**) öfver allt, hvad som yttrades, och icke begära ett glas vatten utan med ett ordasätt. Men han bedrog dem genom sin tystnad, och Climène slutade med att finna sig lika missnöjd med honom, som jag med henne.

---

*) Man tror, att författaren menat sig sjelf under detta namn. *Not* i en af Molières upplagor.

**) *Faire des inpromptu* står det i Molière.

Uranie. Tyst — jag går att emottaga henne, hon är vid dörren.

Elise. Ännu ett ord! Jag ville se henne gift med generalbibliothekarien Gorgibus och vigseln förrättad af abbé Sganarelle: hvilket skönt parti, hvilken tafla, att se en Tartuffe förena händerna emellan en Précieuse och en Turlupin!

Uranie. Ts! ts! Hon kommer.

SCEN III.

CLIMÈNE, URANIE, ELISE, GALOPIN.

Uranie. Verkligen, det är något sent, som jag har den äran —

Climène. För Guds skull, min bästa Uranie, låt mig hastigt få en stol.

Uranie (till Galopin). En fåtölj — fort!

Climène. O min Gud!

Uranie. Hvad? Hvad är det?

Climène. Jag förmår icke mer.

Uranie. Vågar jag få veta —

Climène. Jag kan icke andas.

Uranie. Skulle det vara vapörerna?

Climène. Nej.

Uranie. Tillåt mig att lossa snörlifvet —

Climène, Min Gud, nej. Ack!

Uranie. Hvar sitter då det onda? Är det länge, som —

Climène. Det är öfver tre timmar sedan jag fick detta. Jag har burit det med mig ända ifrån min vän, grefvinnan.

Uranie. Huru?

Climène. Jag har för mina synders skull varit vittne till en läsning hos min vän, grefvinnan W**, der man uppläste några stygga rapsodier af *Törnrosens* författare. Jag har ännu efterkänningar af den sjösjuka jag fick, o min store Gud; och jag tror, att det skall räcka fjorton dagar.

Elise. Se huru lätt en sjukdom kan komma på oss, utan att vi ana det!

Uranie. Jag vet icke af hvad temperament vi äro, Elise och jag; men vi voro härom aftonen i ett sällskap, der stycken lästes af samma författare, och vi hemkommo friska och muntra.

Climène. Hvad? har ni hört något ur Törnrosorna?

Uranie. Både hört och läst dem allihop.

Climène. Och ni har icke mått illa, ej erhållit konvulsioner?

Uranie. Jag har förmodligen ej sådana nerver. Jag tror för min del, att dessa sorgspel och lustspel, om hvarann, snarare skulle kunna bota menniskor än göra dem sjuka.

Climène. Nå min Gud. Kan ett sådant påstå-

ende komma från en person med sens commun? Kan man ostraffadt, såsom ni gör, bryta med sunda vettet*)? Och, för att komma till grund med saken, fins väl någon så hungrande efter nöje, att han kan njuta af Törnrosens bok? Hvad mig angår, tillstår jag, att jag icke funnit det minsta grand salt i alltsammans. *Erasmus*, i höet friande till en Inga, har förekommit mig såsom en man af den afskyvärdast dåliga smak: den blodtörstige *Johannes* har uträttat, att jag aldrig i min lifstid kan äta paltbuding, ehuru jag ofta gånger sökt hjelpa mig med hallon- och annan sylt dertill: *Richard Furumo* är en bondpojke, emellan tjugu och trettio år, således en stor lymmel, med fin och förställd elakhet under alla sina känslor: *Magdalenas* död utgör en hemlighet, så faslig, att åtminstone aldrig jag vill stå på någon sten för att derifrån skåda på något vatten: och *Glasmästardotterns* samtal hafva bragt mig i den förfärliga sinnesstämning, att jag hädanefter icke kan finna mig i att gifta mig med . . vous savez . ., lika litet som jag kan

*) Molière låter här, för att göra Climènes person osmakligare och löjligare, en mängd tillgjorda och vridna fraser komma ur hennes mun, såsom: *rompre en visière* à la raison. Han vill derigenom göra dem, som kriticerat hans pjes oangenäma. Vi hafva i den fria öfversättningen eller travesteringen icke velat följa detta exempel, på det ett Climène o. a. d. må få utsäga sina tankar helt godt och göra dem fullkomligt gällande, så mycket de förmå.

öfvervinna mig till att lefva ogift. Är det lofgifvet, månne, att sätta en dödlig i tillstånd, att, när han eller hon omöjligen eger mer än två alternativer att välja emellan, han eller hon dock omöjligen kan besluta sig till någotdera?

Elise. Climène har rätt i allt detta. Jag hade trott Törnrosböckerna vara bra, men Climène utvecklar en så öfvertalande vältalighet och vänder sakerna på ett så angenämt sätt, att man måste öfvergå till hennes tanke, hvad helst man förut inbillat sig.

Uranie. Hvad mig beträffar, så kan jag icke hafva så mycken godhet; och, för att yttra mig utan förbehåll, tycker jag om törnrosorna: törnen, blommor och blad sammanlagde. Sjelfva den dunkle Richard, ehuru jag aldrig sett honom — sjelfva Magdalenas död —

Climène. Stackars Uranie, du väcker mitt medlidande. Jag kan icke fördraga en så mörk omdömesförmåga. Kan man, såsom egarinna af dygd, finna behag i något stycke, som, qui — tillåt mig få yttra mig på ren fransyska — qui tient sans cesse la pudeur en alarme, et salit à tout moment l'imagination?

Elise. Du talar så väl, Climène. Hvilken skarp, men qvick kritik utöfvar du icke? och huru beklagar jag den författaren, att hafva dig till sin fiende!

Climène. Tro mig, min älskade Uranie; rätta

ditt omdöme; och, för din egen heder, låt ingen menniska veta, att dessa saker roat dig.

Uranie. För min del, vet jag icke hvad ni i dem funnit, som, qui — låt också mig nyttja det rätta språket — qui blesse la pudeur.

Climène. Bara alltsammans. Jag påstår högtidligen, att intet hederligt fruntimmer, lika litet som någon aktningsvärd karl, skall kunna läsa eller höra dessa stycken, utan — sans confusion — så mycket ordyrer och saletéer — rena smutsen, min vän — har jag i dem upptäckt.

Uranie. Då måste du för orenlighet ega ett öppet öga, som andra icke hafva; ty, hvad mig angår, har jag sett intet sådant.

Climène. Det är troligen för att du icke ville se; ty, enfin, alla dessa ordyrer ligga, Gud vare lof, i en alldeles tillräcklig dag. De betäckas ej af det minsta hölje, och de djerfvaste ögon återstudsa framför dem.

Elise. Ah!

Climène. Hai, hai, hai *).

Uranie. Men likväl, af godhet emot mig, nämn då ett ställe, som utmärkt stött dig.

Climène. Ett? Jag skulle kunna glädja dig med tusen. Jag vill endast omtala några. Hvad tyckes

---

*) Dessa glädjeuttryck hafva icke kunnat öfversättas.

dig, till exempel, om den näsvisa scenen, då doktor Libius sätter eld i sin hushållerskas nya klädning bakifrån: gör någon hederlig man så?

Uranie. Jag ser deruti en full persons tilltag.

Climène. Skall då en författare framställa annat, än sådant, som för hvarje god och förnuftig menniska är rätt och anständigt att göra efter? Skall han låta sina varelser tala annat, än hvad hvar och en kan taga sig till lärdom och efterföljd?

Uranie. Det synes mig, att han bör låta rusiga uppföra sig som rusiga, och narrar tala som narrar.

Climène. Hvilken Aesthetik? Är det då icke en sund och god författare, som skall uttala sig sjelf uti och igenom sina personer? Jag frågar, hvad man eljest kan lära af honom och hans målningar?

Uranie. Det vill då säga, att han aldrig skall framställa några ömkliga, dumma, elaka eller narraktiga karakterer?

Climène. Jo; men han skall lära oss något genom dem. Allt hvad de säga och göra, måste vara ord och handlingar, som författaren kunde erkänna för sina egna. Jag frågar: hvad hafva vi väl att göra med scener, der skurkar eller tokar framträda, om icke skurkarne fördöma de brott, som de begå, utvecklande i sköna ord dygdens höghet och renhet, samt tokarne tala en visdom, som hvilka kloka menniskor man helst ville önska sig, blott med den skill-

naden, att man hör på dessa olyckliga varelser, det de icke veta hvad de säga. Det är en *konst;* det är *poesi.*

Elise. Då måste tokarne vara de visaste af alla varelser, efter de ständigt kunna tala visdom, till och med utan att ens tänka derpå?

Uranie. Mig synes, att man också, om man vill, kan lära sig något af skurkarne, visande sig sådane som de i verlden äro, och af tokarne, talande så befängdt, som de verkligen öfverallt göra; med undantag blott, då äfven de hafva sina förnuftiga mellanstunder, ty till en sann karaktersskildring måtte höra, tror jag, att icke personen i hvart ögonblick framställer sig alldeles sig lik, emedan ingen på jorden är så.

Climène. Det märks på dig, att du vet hvad Konst är. Menniskorna och tingen, sådane de i grunden äro, hafva vi ju omkring oss; behöfves det väl mera? Skola vi äfven hafva dem i våra poesier på det sättet? Konsten vore då minsann ingen konst.

Uranie. Jag bekänner, att jag icke förstår detta. Huru skola vi då hafva sakerna inom konsten, efter de ej der böra framställas sådane de äro? Hvad vill du mera med din *Aesth* — *Aesthe* — förlåt, jag kan icke tala ut det.

Elise. Estetik? det går lätt att säga. Mera barbariskt är det att läsa eller skrifva, om man icke gör med det, som med tusen andra ord: tecknar det efter ljudet.

Uranie. Jag tänker verkligen börja lära mig läsa, skrifva och tala.

Climène. Ja, läs en gång någon lärobok, Uranie lilla. Till en början är det rådligast för dig, att icke gifva dig i samtal, der du icke känner de första grunderna. Men, för att återkomma till oss, du har bedt mig om stötande och sårande exempel, och jag gaf dig ett bland tusen. Se här ett annat: hvad säger du om soldatdottern Johanna på Norrköpings torg midt ibland Ryssarne?

Uranie. Jag ser deruti en händelse, sådan som historien omtalar den.

Climène. Och Johanna är dydig, kan jag förstå? hon skulle icke vara —

Uranie. Jag säger uppriktigt, att jag tycker Johanna är en flicka af skön, romantisk, himmelsk dygd. Hon blir i sin sista stund högst olycklig; men jag har aldrig hört, att man förvexlar våld, som någon lider, med last.

Climène. Denna anmärkning vore alldeles riktig, om det anginge en drottning, en prinsessa, eller åtminstone en fröken. Men en soldatdotter — en Johanna — en ouppfostrad, en rå, passionerad — store Gud, fins då ingen åtskillnad att göra? Det är just i allmänhet min anmärkning emot så många af törnroskaraktererna, att de äro tagne ur de låga kretsarne, der inga känslor finnas, annars är i ohyfsad och ful

mening; så att så fort en Brita, en Sara, en Greta, en — Gud vet allt hvad de otäckorna heta — tala eller handla, *måste* hvarje läsare, *såsom jag*, tänka sig något plumpt, groft, infamt inunder. Så är det äfven här med Johanna Berfelt: tror du icke, att hon fann sig ganska nöjd — jag menar naturligvis innan döden?

Uranie. Det står åtminstone icke att läsa i det stycke, hvarom vi tala. De plumpheter och infamier, hvarom du talar, måste således vara ett snillrikt tillägg af dig sjelf, goda Climène, som har ett så öppet öga för, jag säger icke blott allt verkligt, utan allt möjligt ondt, att du äfven märker hvad som icke finnes.

Climène. Du har rätt; jag ser något litet inunder hvad en författare menar. Tänkte man sig något godt och vackert under hvad han säger, men icke helt uttalar, då gjorde man honom säkert orätt genom ett tillägg åt detta håll; deremot felar man visst aldrig, så fort man skänker honom onda och fula meningar: ju flera, desto säkrare.

Elise. Men hvarföre det? Att jag ej rätt inser skälet för denna olika rättvisa!

Climène. Den grundar sig på den enkla orsaken, att vi alla, således äfven alla författare, tillhöra en ond och fallen natur. Upptäcka vi händelsevis något förnuftigt, godt eller vackert i en skildring, så

böra vi icke stort fråga derefter: vi må blott nämna det i förbigående, eller helst icke alls, emedan det icke egentligen är auktorns tillhörighet, och följaktligen icke kan lända honom till heder. Endast till det dåliga böra vi vända oss, ty det tillkommer auktorn såsom egendom; och underförstå vi ännu mera af det slaget, så göra vi ingenting vidare, än hjelpa honom fram på hans egen stråt. Han skulle säkert sjelf hafva sagt äfven detta, om han fått tid på sig eller tänkt sig om.

Elise. Jag finner det! det är verkligen så. Sublimt!

Climène. Likasom Läkaren endast har att bekymra sig om sjukdomen i kroppen, så skall också en rätt Religionslärare aldrig nalkas menniskorna utan för att tala med dem om deras själs fläckar, deras öfverträdelser af alla slag; och likaså en Skön-konst-kritiker allenast befatta sig med att framhålla såväl ett styckes alla befintliga brister, som alla dess tänkbara och otänkbara. Detta låter hårdt, men innefattar i sig sjelf den innerligaste godhet, en sann religiös ömhet. Ty hvarföre lefva vi, om icke för att hjelpa hvarandra? Och hvaruti behöfva vi den största hjelp, det varmaste bistånd, om icke i afseende på våra brister, såväl dem vi hafva, som dem vi kunna hafva? Dessa och endast dessa böra utpekas; ty sjelfva kunna vi icke se dem, just emedan vi äro felaktiga.

Elise. Det är tydligt. Det är alldeles rätt.

Climène. En religionslärare har derföre vunnit sitt syfte, när han genom ett oupphörligt framhållande af de laster, brott, skulder, uselheter, ondskor, styggelser, falskheter och svagheter, som han har omkring sig, eller som han kan upptänka och i sin framställning angifva, slutligen bringar menniskor derhän, att de mista modet att lefva. Ty emedan hela vårt lif i grunden icke är annat än synd, så är det klart, att ju mindre vi lefva, ju bättre är det. På samma sätt har en sund litterär kritik vunnit sitt mål, om den genom ett oupphörligt framhållande af författarnes brister och fel kan bringa dem derhän, att mista all lust för att skrifva vidare. Ty det är gifvet, att ju mindre de författa, ju mindre antal litterära lapser begå de. Vi se derföre, att de största auktorer varit de, som skrifvit litet, och skulle någon alldeles fullkomlig skribent gifvas på jorden, så vore det en, som skrifvit intet.

Elise. Huru sant.

Climène. Om derföre ämnet i ett stycke kan utföras på, till exempel, fem olika sätt, men författaren endast begagnat ett af dem, så bör kritiken utveckla och bevisa, att alla de öfriga fyra, hvart för sig, varit bättre än det ena, som blifvit valdt. Icke derföre, att någotdera af dessa fyra i sjelfva verket

behöfver

behöfver vara bättre; utan derföre, att författaren endast så kan tadlas, bringas till förnuft och till erkännande af sitt menskliga elände. Detta är så mycket vissare, som, om författaren kommit att taga något af sjelfva dessa öfriga fyra sätt, så skulle kritiken hafva haft till pligt, att visa dåligheten i detta, med framhållande nu i stället af de andras förträflighet, inclusive också det först omnämda, som endast kunde vara föraktligt, i händelse författaren tagit det, men annars är ganska bra. Mången ytlig betraktare torde utropa detta kritikens förfarande för besynnerligt; men det är allenast för att han då icke inser eller erkänner grunden, som är, att bringa en felaktig varelse till nedläggande af det medel, hvarigenom han gör illa, nemligen pennan.

Elise. Huru ädelt? Huru fint och sant.

Uranie. Jag har den uppriktigheten att tillstå, det jag icke i allt kan dela Elises förtjusning. Jag ber blott om att få göra en liten fråga till Climène. Att vi alla äro syndare, kan ej betviflas; således också författarne. Men månne då icke äfven de, som gå att utöfva kritiken, dela menskligketens allmänna lott, att dragas med en fallen natur? De nyttja också pennan eller munnen. Hafva de mera ofelbarhet, än författarne? Böra då icke också de qväsas, nedhållas, bringas till tystnad och tadlas, af samma vackra och

kärleksfulla grund, nemligen för att bringas till förnuft och till erkännande af sitt elände? Bör man icke äfven söka föra dem till det stora slutmålet, att göra intet, hvilket måste vara det säkraste sättet att icke synda i kritik, likasom i allt annat?

Climène. Nu, min bästa Uranie, är du för mycket enfaldig. Om det skulle vara så, som du säger, försvunne all ordning ur litteraturen. Likasom i en monarki regenten aldrig kan hafva orätt, i en lagskipning högsta domaren aldrig kan hafva orätt, i en religiös församling presten aldrig kan hafva orätt, så utgör också i litteraturen kritiken det ofelbara; ty om de personer, som utöfva den, skulle tillerkänna sig att äfven kunna hafva orätt, så finner du lätt, att ingen styrsel blefve.

Elise. Herrligt!

Uranie. Hvad jag finner af din framställning, är, att alla de personer du behagat omtala, ifrån regenten ända till kritikern, då måste utgöra ett undantag ifrån menniskans allmänna natur och ensamme se rätt, der alla andra gå blindvis. Med ett ord, de tillhöra något annat menniskoslägte, än det fallna; de härstamma icke från Adam och Eva.

Climène. Man kan väl utlägga detta skämtsamt, men det är verkligen så Uranie lilla. Gud har till vårt gemensamma väl så tillställt, att ingen, som går att befatta sig med styrelse i allmänhet och likaså

med kritik, tar felt; och, att detta kommer omedelbart såsom en gåfva ur försynens egen hand, är så mycket påtagligare, som ofta personerna sjelfva ingenting försökt af hvad de bedöma. Men den Högste gifver hvarje styresman orden, som han säger, och handlingarne, som han gör. Låtom oss icke uppehålla oss vid hvad ingen trogen kan betvifla.

Uranie. Jag hyser verkligen några skrupler —

(*Galopin inkommer*).

Galopin. Här äro några herrar vid dörren, får jag släppa in dem? Gamla herrar.

Uranie (för sig). Store Gud! jag som tänkte få vara ensam och blott emottaga Dorante!

Galopin. Jag skall säga, att frun är borta? Ah, de hafva öppnat dörren sjelfve —

SCEN IV.

URANIE, ELISE, CLIMÈNE, SGANARELLE, GORGIBUS, GALOPIN.

Uranie. För all del —

Sganarelle. Ödmjuka tjenare!

Gorgibus. Ödmjukaste tjenare!

Galopin. Frun är icke hemma.

Sganarelle. Hvad? jag ser ju henne?

Galopin. Det är sant, la voilà; men hon är bortgången.

Gorgibus. Underligt snack.

Uranie. Galopin, sätt fram fåtöljer och gå di[n] väg.

Elise. Herr abbé, var så god!

Sganarelle. Obligerad.

Uranie. Herr generalbibliothekarie, var af de[n] godheten —

Gorgibus. Très-obligé.

(*Alla sätta sig. Galopin går.*)

Sganarelle. Min fru, förlåt, vi hafva stört er[:] det skulle på det högsta misshaga mig.

Uranie. Alls icke.

Gorgibus. Förlåt, min fru; vi hafva säkert stör[t] er: det skulle göra mig alltför ledsen.

Elise. För ingen del. Alls icke.

Sganarelle. I hvilket samtal befann ni er, mi[-] na damer, då vi inträdde?

Uranie. Vi talade om dessa stycken, som me[d] en gemensam mun tilläggas författaren af Törnrose[ns] bok, ehuru de icke alla bära detta namn.

Gorgibus. Alla dessa stycken — haha — j[a] minsann.

Sganarelle. Jag kommer nyss ifrån en societ[et] der deraf lästes. Jag har haft brådtom att skyn[da] mig derifrån.

Gorgibus. Jag kommer just ifrån en boklåda, ör att få mig ett exemplar af dessa oförnuftiga saer; men förgäfves; fans icke mera.

Climène. Nåväl, herr abbé, huru finner ni em?

Sganarelle. Alldeles impertinenta.

Climène. Hvad jag är glad!

Sganarelle. Det är det styggaste i verlden. Inommen i ett sällskap af bullrande och pratande yngingar, der också unga fruntimmer visade sig, fick ag knappt så mycket som en stol. Man frågade icke fter att helsa på mig, och aldrig har man trampat nig så mycket på mina begge fötter. Se, för ro skull, ur röd jag är i ansigtet, och mina skor —

Elise. De ropa verkligen på hämnd emot Törnosförfattaren.

Gorgibus. Efter min tanke har aldrig något slare blifvit skrifvet. Jag fick ingen enda Amorina bokladan. Skam nog, att sådant —

Uranie. Det klappar: — se Dorante, som vi äntat hela aftonen —

SCEN V *).

DE FÖRRE, DORANTE.

Dorante. Stig ej upp, för Guds skull! afbryt icke ert samtal, mina damer. Ni är, som jag hör, på ett ämne, som efter några år utgör ett talämne på landet och i städerna, och aldrig har man sett något roligare än olikheten i de omdömen, som fällas i saken; ty, enfin, jag har hört Törnrosböckerna fördömas af somlige, alldeles af samma skäl, som gjort att andre värdera dem.

Uranie. Se här en generalbibliothekarie och en abbé, som säga ganska mycket ondt om dem.

Dorante. Ah — mine herrar, ödmjuka tjenare; förlåten mig, att jag icke genast —

Gorgibus. Det är sant; jag finner törnroserie detestabelt! morbleu, detestabelt! i yttersta motto detestabelt — just det som man kallar detestabelt.

Dorante. Och jag, åter, finner detta omdöme detestabelt.

Sganarelle. Hvad, min herre, det är ert allvar att försvara dylika stycken?

Dorante. Hvarföre icke?

Gorgibus. På min ära! jag försäkrar, att dess påhitt äro afskyvärda.

---

*) Hos Molière Scen VI, emedan här en blifvit förbigången.

Dorante. Jag finner detta skäl icke rätt motiveradt. Mine herrar! hvarföre, om ni behagar, äro dessa stycken sådana, som ni säger?

Gorgibus. Hvarföre de äro afskyvärda?

Dorante. Ja.

Gorgibus. De äro afskyvärda helt enkelt derföre, att de äro afskyvärda.

Dorante. Det förändrar saken; då har jag ingenting att säga. Men, ännu en gång, undervisa oss, säg oss, hvari det afskyvärda består. Herr abbé?

Sganarelle. Hvad vet jag? Jag har icke gifvit mig den mödan att höra derpå; jag var glad nog att slippa ifrån sällskapet.

Gorgibus. Hvad mig angår, har jag icke kunnat förskaffa mig ett exemplar; jag har blott sett några orena och trasiga delar hos en af mina vänner. Sådant är ett ganska smutsigt tecken; ty en bok, som innehåller godt, gillar man genast, sätter upp den på hyllan, och der står hon sedan, lika orörd, jungfrulig och proper, som nyss kommen ifrån bokbindaren. Af sådant kan bildas ett Bibliothek! Men detta otäcka af läsares fingrar söndertrasade tyg —

Dorante. Men bevis! bevis!

Sganarelle. Man behöfver icke mer än veta det intresse, en viss allmänhet och en pöbelaktig ungdom fäster härvid, för att begripa huru litet det duger. Häruti ligger ett ganska tillräckligt bevis. I den tid

tid, vi lefve, utgör det största berömmet för en bok, att kunna få förblifva oläst; såsom herr Gorgibus nyss ganska rätt anmärkt. Jag känner en författare, som har min odelade aktning; han har icke skrifvit många arbeten, men några och excellenta. Han tryckte dem; men på det att de icke måtte falla i dåliga händer, sålde han dem ej, utan utdelade exemplaren till sina vänner. Och dessa vänner, som kände sin man och hans tänkesätt ifrån hufvud till fot, behöfde icke läsa ett ord af hans skrifter. De gillade dem fullkomligt och uppsatte dem ouppskurna i sin boksamling, hvarest de ännu stå för att tala till efterverlden; alldeles som herr Gorgibus anmärkt. Jag kallar detta storartadt, ty det är ej att söka tidens ynnest; och jag kallar det ädelt, nyttigt, christeligt, ty man upprör icke på detta sätt en allmänhet. Man inför inga nyheter, då man allenast skrifver hvad alla, som betyda något, känna redan; samt man icke heller vänder sig till andra, än dem, om hvilka man med säkerhet vet, att de icke skola läsa ett ord. Lugn och förnuft bibehållas bäst i litteraturen på detta sätt.

Uranie. Aldrig är det stillare i församlingen och i religionens krets, än då en prest predikar så, att alla i kyrkan sofva; eller, om någon hör, dock ingen tänker på hvad han hör. Deraf uppkomma inga svärmiska, sekteriska och oroliga uppträden hemma i husen, och presten besväras ej af besynnerliga reli-

gionsfrågor ifrån okunnigt folk, som hört honom med lifflighet, men gå till honom efteråt, emedan de önska några knutar lösta, som ännu icke velat gifva sig.

Gorgibus. Det är klart. Den, som älskar ordning, åstadkommer icke oordning.

Dorante. Jag hör på er, mina herrar, Sganarelle och Gorgibus, att ni ökar deras antal, som med hög och förnäm blick i statens och kyrkans namn förakta publiken, och neka, det äfven den kan hafva någon gnista förnuft. Ni, med edra vänner, förhåller er till allmänheten, tiden och ungdomen, alldeles som, för att taga bilden ifrån spektaklet, Första raden förhåller sig till Parterren. Ni vill med en nådig öfverblick försäkra oss, att detta folk icke har sens commun; och det skulle förarga er djupt i själen, er herrar af första raden, att hafva skrattat i sällskap med parterren, vore det också åt den bästa pjes i verlden. Jag såg härom dagen på spektaklet en bekant, som gjorde sig löjlig härigenom. Han afhörde hela komedien med det mörkaste allvar i naturen, och allt, som muntrade de andre, kom endast skrynklor att uppstiga i hans panna. Vid hvarje skrattsalva höjde han på axlarne och betraktade parterren med ömkan; stundom utbrast han i förargelse helt högt: *skratta då, parterr! skratta! skratta!* Det blef ett lustspel till, att bara se på honom, hans chagrin och hans gester. Han gaf sig till pris åt allmänheten ganska

hederligt; och hvar och en medgaf, att man ej kunde spela denna rôle bättre än han. Lären häraf, mine herrar, om ni behagar, att förnuftet icke har någon fix plats i samhället eller på theatern, och att skillnaden i priser på entrébiljetter, som man tager, uträttar ingenting till den verkligt goda smaken; att man både såsom sittande och stående kan afgifva ett falskt omdöme; och att slutligen, i allmänhet taladt, jag rätt mycket skulle vilja tro på parterrens gillande, af det skäl, att ibland dess medlemmar många gifvas, som äro i stånd att utan fördom bedöma ett stycke efter sanna reglor, samt att de öfrige döma derom *par la bonne façon d'en juger*, det vill säga, de låta sig fattas af sakerna, sådane de framstå, utan att ledas hvarken af blind prevention *emot*, eller af tillgjord complaisance *för*, ej heller af osann delikatess.

Sganarelle. Se der! min herre är således en parterrens försvarare? en folkets man? Parbleu! det vore angenämt att få veta, hvart det skulle taga vägen med Kyrkan, om dylikt finge hafva sin gång.

Gorgibus. Och det vore ej mindre roligt att få veta, hvart det skulle taga vägen med Samhället, om dylikt ficke hafva sin gång.

Dorante. Skratta så mycket ni vill, mine herrar. Kyrkan och Staten måste vara till för menniskornas allmänna väl, och icke blott för någres infall. Jag, för min del, sätter värde på menniskovett, och

kan icke fördraga de uppblåsta hjernorna hos våra Maskariller af alla slag. Jag är förargad, att se dessa personer, som öfverlemna sig åt åtlöjet, oaktadt sin qualité: som ständigt afgöra och tala djerft i ämnen, dem de ej begripa: som i en komedi skrika öfver dåliga ställen, men icke öppna sin mun för de goda: som, när de se en tafla eller höra musik, tadla eller berömma allt à contresens, taga konsttermer hvar de kunna, och aldrig fela att stympa dem, eller använda dem obehörigt. Hé, morbleu, mine herrar! då Gud icke har gifvit er förnuft i en sak, så undviken att väcka deras åtlöje, som höra eder tala; och betänken, att, om j sägen ingenting, så skall man måhända anse er veta något.

Gorgibus. Verkligen! min herre yttrar sig rätt starkt.

Dorante. Mon Dieu! det är icke till monsieur Gorgibus jag vänder mig: jag talar om dessa dussinmän, som vanhedra de platser, de bekläda, genom sina grundlösa omdömen, och komma folket att tro, det alla embetsmän i kyrkan och staten likna dem. Hvad mig beträffar, som sjelf tillhör denna klass, så skall jag söka rättfärdiga mig så mycket som möjligt, och jag skall efterhålla mina embetsbröder, hvar jag träffar dem, tills de blifva förnuftige.

Sganarelle. Säg mig, för ro skull, erkänner herr

Dorante poeten Lysidas vara en man med snille och omdöme?

Dorante. Utan tvifvel, och det mycket.

Uranie. Det kan ingen betvifla.

Sganarelle. Fråga honom hvad han tycker om Törnrosböckerna; ni skall få höra, att han säger, det de icke behaga honom.

Dorante. Ganska möjligt. Det fins många, som högligen skulle blygas öfver att vara af samma tanke som andra, för att beröfvas den äran att säga det afgörande ordet.

Uranie. Det är verkligen så. Vår vän Lysidas tillhör detta folk. Han vill vara den förste om sin tanke, och fordrar att man af respekt afvaktar hans domslut. Allt gillande, som går före hans, är ett *attentat* emot hans snille, och hvarpå han hämnas genom att högt taga den motsatta meningens parti. Han önskar, att man skall rådföra honom i alla litterära affärer, och jag är viss på, att om författaren visat honom sina arbeten före utgifvandet, så skulle han hafva gillat dem.

Gorgibus. Och hvad säger ni om friherre ***, som förklarar dessa saker för afgrundsmessiga, och om madame ***, som påstår, att hon aldrig kunnat fördraga hvad hon ej kan smälta?

Dorante. Jag anmärker, att detta är passande för den karakter, hon tagit sig, och att det gifves per-

soner, som göra sig löjliga genom att vilja hafva *trop d'honneur*. Oaktadt hon har snille, följer hon deras dåliga exempel, som, stadde i hemresa på åldersvägen, med någonting vilja ersätta hvad de se sig förlora, och hoppas, att *les grimaces d'une pruderie scrupuleuse* skola fylla platsen af ungdom och skönhet. Den omtalade damen drifver dock saken längre än någon annan, och hennes skicklighet upptäcker med största ifver *des obscénités*, der ingen för öfrigt märker sådant. Det går så vidt, att hennes samvetsgrannhet till och med vill stympa vårt språk, emedan det föga fins något ord, hvarpå hennes stränghet icke vill afhugga antingen början eller slutet, i anseende till de osedliga stafvelser, de skandalösa figurer i sjelfva bokstäfverna, som hon träffar. Men hon har också fått plikta derför. Det anstår oss illa, att vilja vara klokare än naturen gjort oss. Tillgjordhet är i detta afseende sämre än i alla andra; och mig förekommer ingenting löjligare, än denna *délicatesse d'honneur*, som tager allt från den onda sidan, gifver en *sens criminel* åt de oskyldigaste ord, och *s'offence de l'ombre des choses*. Tro mig: de, som göra så många fasoner, anses icke derföre mera dygdiga; tvertom, deras *sévérité mystérieuse* och deras *grimaces affectées* rikta hela verldens blickar på deras handlingar. Man fägnar sig åt, att kunna upptäcka hvad som kan vara att tadla hos dem; och för

att gå till exempel, jag var härom dagen vittne till några fruntimmers uppförande: den ena just den, som ni behagat nämna, herr Gorgibus; den andra en, hvars namn jag förtiger (ser sig om). De voro närvarande under läsningen af dessa stycken; och genom minerna, som de gjorde, genom bortvändandet af sina hufvuden och händernas sättande för pannan uträttade de, att det öfriga sällskapet på deras räkning började hviska anekdoter, som man annars säkert afhållit sig ifrån; och till och med en af lakejerne, utkommen i köket, utbrast under skratt: "dessa damer måste vara kyskare med öronen, än med hela den öfriga kroppen."

Sganarelle. Nog af; min herre anser sig kunna försvara sin sak genom att satirisera dem, som fördöma den.

Dorante. Visst icke; jag vill blott möta vapen med samma vapen.

Gorgibus. Det hörs tydligt, att min herre en gång tagit sitt parti till Törnrosens fördel, och att intet förnuft kan afvända honom derifrån.

Dorante. Likasom ni, mine herrar, lika grundligt och envist tagit det andra partiet.

Uranie. Ah, se här kommer vår store författare, monsieur Lysidas. Huru lägligt? Var så god —

SCEN VI.

DE FÖRRE, LYSIDAS.

Lysidas. Fru värdinna, förlåt mig! jag kommer något sent, men jag har måst uppläsa min nya pjes hos friherrinnan ***, och det beröm, man hade den artigheten att slösa på mig, qvarhöll mig en timme längre än jag tänkte.

Elise. Beröm utgör en stor tjusningskraft för att qvarhålla en författare.

Uranie. Var så god och sätt er ändock, monsieur Lysidas; vi skola läsa er pjes efter maten.

Lysidas. Alla, som voro hos friherrinnan, ämna komma på min första representation; de hafva lofvat att der göra sitt bästa.

Uranie. Jag tror det. Men ännu en gång, sätt er, s'il vous plaît. Vi äro här på ett ämne, som jag skulle önska höra er mening öfver.

Lysidas. Jag hoppas, madame, att ni också tar en loge på den der dagen?

Uranie. Nous verrons. Låt oss fortsätta vårt samtal.

Lysidas. Jag försäkrar er, att nästan alla biljetterna redan äro antecknade.

Uranie. Det är förträffligt. Enfin, jag har behof af er, herr Lysidas, till mitt försvar.

Lysidas. Hvad är ämnet, mitt herrskap?

Uranie. Törnrosens bok.

Lysidas. Aha.

Uranie. Hvad tycker herr Lysidas derom?

Lysidas. Jag har ingenting att säga om den saken; och herrskapet vet, att emellan oss, författare, bör hvar och en tala om en annans arbeten med mycken *circonspection.*

Dorante. Men likväl, oss emellan, hvad tänker ni om alla dessa törnrosstycken?

Lysidas. Jag, min herre?

Uranie. På samvete, säg er tanke.

Lysidas. Jag finner dem alltför vackra.

Dorante. Verkligen?

Lysidas. I sanning, hvarföre icke? Kan någon neka, att de icke äro de vackraste i verlden?

Dorante. Ni är en elak skälm, monsieur Lysidas; ni säger icke hvad ni tänker.

Lysidas. Förlåt mig.

Dorante. Mon dieu, jag känner er; låtom oss vara uppriktiga.

Lysidas. Men, jag försäkrar.

Dorante. Jag ser ganska väl, att det goda ni säger härom icke är öppet menadt, och att i djupet af ert hjerta ni delar deras tankar, som fördöma Törnrosens bok.

Lysidas. Par exemple.

Dorante. Tillstå likväl, att dessa stycken äro ganska dåliga.

Lysidas. Det är en sanning, att de icke gillas af kännare.

Gorgibus. Bra, herr Dorante: der har ni blifvit betalad för ert skämt.

Dorante. Fortfar, herr generalbibliothecarius, fortfar!

Sganarelle. Vi hafva kännarne på vår sida.

Dorante. Det är sant, att herr Lysidas utgör en betydande makt; men han vill säkert icke, att jag gifver mig för det: och ehuru jag för öfrigt har emot mig både fru Climène och herrarne Sganarelle & Gorgibus, så torde man förlåta, att jag försvarar mig.

Lysidas. Det är icke min vana att tadla någonting, och jag är ganska öfverseende i fråga om andras arbeten. Men, utan att såra den vänskap herr Dorante visar för författaren, skall han medgifva mig, att alla dessa poetiska stycken icke *proprement* äro poetiska, samt att det måste vara någon åtskillnad emellan dylika bagateller och allvarsamma, stora kompositioner. Likväl gifver sig hela verlden nu åt hvarje håll, som är dåligt, och man ser en *solitude effroyable* på ställen, der verklig talang står att finna, hvaremot alla slags sottiser, så de ena, som de andra, bemäktiga sig landet och nedsänka det. Jag medger, att min själ stundom blöder vid tanken här-

på, och det är en skam för tidehvarfvet. Hvem skall upplyfta oss?

Climène. Det är onekligt, att smaken går *étrangement* utföre, och att seklet *encanaljerar sig* på ett förfärligt vis.

Elise. Hvilket skönt ord! Encanaljerar sig? har du sjelf gjort det, söta Climène?

Climène, Visst.

Elise. Mycket bra.

Dorante. Det är er mening, herr Lysidas, att de många bagatellerne, som fått namn efter Törnrosen, för deras del utmärka en så beskaffad epok i vår litteratur, att det allvarsamma, härliga och rätt sköna hos oss slutar, samt att ett allmänt kanaljeri vidtager, utspirande sig såväl ur allt annat ondt, som ock synnerligen ur dessa förgiftade många blad?

Lysidas. Många? många, ja! Till en början är det denne författares första, om ej största fel, att hafva skrifvit så många stycken. Redan detta smakar starkt af mob; ty när man är aldrig så litet rädd om sig, rifver man sönder det mesta man författat, och af det återstående trycker man åtminstone icke tredjedelen. Jag vill bara tala om mig. Jag tror mig, utan beröm, vara mest ex professo af alla lefvande vitterhetsidkare här, och likväl, huru mycket har jag offentliggjort? Jag har i min lefnad allenast alstrat fyra stycken, af hvilka en min bästa vän uppbrände

det första, jag sjelf tappade det andra i en å under en förtjusande promenad, och det tredje kom fru Chinon, min hushållerska, att underbart utsopa. Blott det fjerde återstår, och det är det, som jag i afton uppläst i fru friherrinnan ***s cercle. Ingen bör då undra på, om detta är mitt lifstycke: jag kan uppriktigt sjelf säga, att det är någonting. Det skall en gång i litteraturhistorien derom heta, att det var en författares hela hufvudverk. Betyder detta något? Jag tror det.

Dorante. **Ganska säkert.**

Lysidas. Jag förmodar, att detta en dag skall komma att säga något litet mer än intet.

Gorgibus. Lejonet föder blott en unge — jag menar lejoninnan — och nöjer sig dermed för all sin dar. Men af denna unge blir dock ett lejon, som skall lefva och regera hurtigt —

Uranie. I litteraturhistorien.

Lysidas. Ja, min fru, der är det rätta stället för snillets verk att stå. Större skam gifves knappt än att läsas eller åhöras af pöbeln, jag menar mycket folk.

Uranie. Jag skall verkligen undvika att köpa biljett till representationen af herr Lysidas' pjes. Det vore vanhederligt för min herre, om några infunne sig i logerna eller på parterren.

Lysidas. Förlåt mig, alla platserna har man

försäkrat mig redan vara i det närmaste antecknade; och jag anser detta nyttigt för theaterkassan. Hvad mig sjelf vidkommer, så är det likgiltigt; ty om ock ingen alls komme på mig, så kunde min tragedi omöjligen vara mindre eller mera tragisk för det. Den är en gång hvad den är. Ahh! — jag är trött! nästan trött!

Dorante. Vi lefva i en sorglig verld.

Lysidas. Den enda glädje vi hafva, är, att hela den luft, som omgifver oss, kraftigt försätter oss i sinnesstämning att kunna komponera sorgespel.

Dorante. Men är det då en sanning, att bagatellförfattaren skrifvit så oerhördt många saker?

Lysidas. Det måste väl vara sanning, om någonting i verlden är sanning. Här behöfva vi minnsann icke fråga med Pilatus, hvad är sanning?

Sganarelle. Ursäkta, herr Lysidas, låt oss undfly skämt med den Heliga Skrift.

Lysidas. Med bibeln? Jag talade om Pilatus. Pilatus måtte väl icke vara ett helgon, herr abbé?

Sganarelle. Icke just; men det är nog af, att han står i Skriften; hans ord böra respekteras och icke eftersägas.

Lysidas. Nå godt.

Gorgibus. Om jag icke bedrager mig, så har Törnrosen utgifvit emellan tjugutvå och tjugutre ar-

beten. Det är, skulle jag tro, tjugutvå för mycket, eller hur, mine herrar?

Lysidas. Tjugutre? väl femtiotre eller sextiotre, mine herrar. Jag kan dem alla utantill, till titlarne; ty jag mins ingenting, som nyligen förargat mig till den grad. Icke mig personligen; hvad röra de mig? men jag lider på konstens vägnar. Jag kan till mitt beröm försäkra, att jag mycket mindre plågas af att förlora mina egna pjeser i vatten och i eld, än att se andres träda ut i en publik, som — ah! hvad är det snart för en heder att vara skald? Åtminstone utlemnar jag ingenting i boklådan: jag vill icke vara i hvars mans osnygga mun: jag vill icke insugas i sällskap med cigarrer: icke nedsväljas jemte punsch. Grand Dieu! Det kallas att lefva i tider!

Dorante. Nåväl, quel parti prendre?

Lysidas. Medgif mig, mitt herrskap, att ingenting är ledsammare än muntra saker?

Uranie. Det är icke min tanke. Jag finner tragedien äfven ganska god, det tillstår jag, då den är god. Men det glada har ock sina behag.

Dorante. Och är, på det hela, mycket svårare.

Lysidas. Så, verkligen? En liten löjlighet utan värde skulle vara svårare, än en stor tragedi, der hjeltar uppträda, och der icke sällan gudarne —

Dorante. Jag har ej försökt någotdera. Men

jag tycker det måtte vara lätt nog, att upphissa sig *) på stora känslor, bravera lyckan på vers, anklaga ödet och säga gudarne otidigheter. Svårare är, efter mitt begrepp, att på ett rätt sätt ingå i menniskornas löjligheter, visa hela verldens egenheter, och allt på ett angenämt sätt. Då ni skildrar antikens hjeltar, gör ni allt hvad ni sjelf behagar; det är porträtter ur luften, hvarest man ej söker någon likhet; ni behöfver blott följa en inbillningskraft, som gifver sig sin egen ingifvelse, och som ofta lemnar det sanna för att vinna det vidunderliga. Men detta gör ej tillfyllest i det komiska. *Il y faut plaisanter, et c'est une étrange entreprise que celle de faire rire les honnêtes gens.*

Climène. Jag tror mig tillhöra honnêtes gens.

Sganarelle. Jag också.

Gorgibus. Jag också.

Lysidas. Jag också: men, ma foi, ingen af oss har lett åt Törnrosens bok.

Dorante. Ni torde hafva funnit er träffade och förlorat lusten att skratta. För öfrigt gifves det, utom er, en stor skara *beaux esprits de profession,* af hvilka hvar och en har den vackra egenskapen, att aldrig finna sig väl uti hvad en annan gör. Det skulle icke vara ledsamt, att en gång sätta på theatern

*) *Se guinder,* hos Molière.

leurs grimaces savantes et leurs raffinements ridicules, leur vicieuse coutume d'assassiner les gens de leur ouvrages, leur friandise de louanges, leurs ménagements de pensées, leur trafic de réputation, et leurs ligues offensives et défensives, aussi-bien que leurs guerres d'esprit et leurs combats de prose et de vers.

Lysidas. Den författare ni valt, min herre, är ganska lycklig att hafva en så varm försvarare. Men, *pour venir au fait,* frågan består uti att finna, om törnrosstyckena äro goda eller icke; och jag erbjuder mig, att i dem öfverallt visa hundratals synliga brister, ja, cent défauts visibles.

Uranie. Det är märkvärdigt med er, herrar skalder, att alltid fördöma hvad man läser, och aldrig säga godt om annat, än det, som ingen vet af. Emot det förra visar ni ett oöfvervinneligt hat, och för det sednare en ömhet, som knappt kan begripas.

Dorante. Det är för att man alltid bör vara ädelmodig nog, att ställa sig på det lidandes sida.

Uranie. Men, af nåd, herr Lysidas, låt oss lära känna de fel, hvarom ni talar.

Lysidas. De, som besitta Aristoteles och Horatius, se till en början, madame, att dessa stycken synda emot alla konstens reglor.

Uranie. Jag bekänner, att jag intet sällskap *)

*) *Aucune habitude.*

haft med dessa herrar, och att jag icke känner konstens reglor.

Dorante. Ni är ett lustigt folk med edra reglor, hvarmed ni plågar de okunniga och gör er sjelfva dummare dag ifrån dag. Det ser ut, när man hör på er, som om dessa konstens reglor vore de största hemligheter i verlden; och emellertid utgöra de hvarken mer eller mindre än några iakttagelser, dem sunda vettet gjort öfver hvad som kan minska nöjet vid ett konstverks åtnjutande. Och alldeles samma sunda vett, som förr i verlden gjort dessa anmärkningar, kan göra dem lika väl i dag och alltid, utan hjelp af Horatius och Aristoteles. Jag skulle önska veta, om dessa lärares reglor gå ut på något annat, än det, att ett konstverk måste intaga? Om ett stycke vunnit detta sitt mål, har det icke då följt en god regel? Är icke publiken och är ingen menniska, hvaraf den består, domare öfver, huruvida han känner nöje eller ej?

Uranie. Jag har anmärkt, att de, som tala allramest om reglor, och som känna sådana bättre än andre, sammansätta odrägligheter.

Dorante. Hvaraf man lätt finner, madame, huru mycken vigt man bör lägga på dessa ordstrider. Ty, omsider, i fall så är, att de stycken, som gjorts efter reglor, icke behaga, men de, som behaga, icke gjorts

efter

fter reglor, så måste nödvändigt reglorna sjelfva vara misstagna. Låtom oss derföre ej efterfråga dem, om söka kasta en publiks smak under oket blott genom beropande af en konstfilosofi, som de icke sjelfva egripa. *Laissons-nous aller de bonne foi aux hoses, qui nous prennent par les entrailles, et ne herchons point de raisonnements pour nous empécher d'avoir du plaisir.*

Uranie. Hvad mig angår, när jag går på spekklet, har jag endast i betraktande om stycket förusar mig; och sedan jag roat mig, går jag icke hem ch frågar, om jag haft orätt, eller om Aristotelis och oratii reglor förbjuda mig att le.

Dorante. Det vore, som om en person funnit n rätt förträfflig, men likväl ansåge angeläget, för t våga fälla sitt omdöme, att först efterse, om såsen ifvit gjord efter kokboken.

Uranie. Det är sant; och jag beundrar vissa rsoners godhet, som vilja vara våra förmyndare. g fruktar blott, till sluts, att denna ömhet om oss litet tillgjord, samt att rätta meningen torde vara t få beherrska oss emot vår egen naturliga känsla h det vett, som Gud gifvit oss. Det är då icke derligt, att alla dessa herrar och fruntimmer se så gsliga ut; ty de hafva mycket att göra.

Dorante. Ni har verkligen rätt: alla dessa sorg-

liga tillgjordheter, med sina *raffinements mysterieux* skulle, om de rådde, slutligen göra oss till slafvar a Gud vet hvad. Ända till i vår mat och dryck, skul le vi icke våga finna någonting godt, utan en mä sterkocks eller apothekares attest.

Lysidas. Alltså, min herre! hela ert skäl bestå blott deruti, att dessa stycken behagat några, och i efterfrågar alls icke, om de äro gjorde efter en rei sann och grundlig konstfilosofi?

Dorante. Tout-beau, monsieur Lysidas, jag med gifver er icke detta. Jag säger, att den stora kon sten är, att i verklig mening behaga; och om någ vunnit detta mål, så har det redan uträttat sin sak ty hvad annat hafva Aristoteles, Horatius och alla ö rige åsyftat? Jag säger just, att ett arbete skall va rättadt efter "konstfilosofien," nemligen den sanna. M tillika påstår jag, att de stycken, hvarom vi nu tal icke synda emot reglorna. Jag har läst reglorna; j känner dem, Dieu merci, så väl som en annan, *je ferois voir aisément, que peut-être . . .*

Climène. Mod, monsieur Lysidas! vi äro förl rade, om ni nu viker tillbakas!

Lysidas. Hvad, min herre! Hvar finna vi här *Protasis, Epitasis* och *Peripeteia?*

Dorante. Ah, mörda oss icke med edra st ord, och se icke så lärd ut, för Guds skull; gör till menniska och tala i ändamål att begripas. T

i, att en grekisk fras väger tyngre på förnuftets våg? ller hoppas ni, att man icke genomskådar sådant? 'inner ni ej, att det skulle vara lika klokt att säga: *Ämnets framställning*, som *Protasis*; dess *Knut* ller inveckling, som *Epitasis*; och dess *Utveckling*, om *Peripeteia?*

Lysidas. Nå, vi kunde också bruka andra terner, det medger jag. Men några ordasätt måste det äl vara tillåtligt att nyttja, för att fasthålla tankarne.

Dorante. Är icke sjelfva begreppet nog att fasthålla dem, så fruktar jag mycket för dessa tankar. Och begreppet uttrycker sig lika väl på modersmålet och med hvad ord som helst.

Lysidas. Alltför gerna då: jag skall ådagalägga på modersmålet, att i de stycken, hvaraf min herre är så förtjust, brista alla reglor, de må uttryckas på hvad idiom, som helst, äfven på Hottentotska.

Dorante. Det är hvad jag önskar få höra.

Lysidas. Till en början torde det tillåtas mig att uppräkna dem, emedan deras myckenhet är en förolämpning emot menniskoförnuftet.

Dorante. Alltför gerna.

Sganarelle. Mycket bra!

Climène. Förträffligt!

Gorgibus. Låt man höra! Jag skall kollationera med min bibliotekskatalog.

Lysidas. Voici: *Jagtslottet, Skönhetens Tårar,* *Semiramis, Under Hoppets träd, Ferrando Bruno,* *Månsången, Vargens Dotter, Björninnan, Bref ifrån* *Leonard, Ormus och Ariman, Fader o säg mig —,* *Isidoros af Tadmor, Marjam, Nyniannes Röst, Det* *doftar i Skogen, Uppvaknandet, De sju sångerna* *under Tälten, Om Helsans Evangelium, Menniskans* *stöd, Melia, Svangrottan på Ipsara, Schems-el-Ni-har, Arthurs Jagt, De två Chorerna.* Så i en annan kedja efter Jagtslottet: *Hermitaget, Hinden, Drott-ningens Juvelsmycke, Ramido Marinesco, Baron Ju-lius K*, Sättet att sluta Stycken, Signora Luna,* *Colombine, Återkomsten, Araminta May, Urnan,* *Kapellet, Palatset, Godolphin eller de Tre Herrarne* *Beaumanoir, Svenska Fattigdomen, Skaldens Natt,* *Skällnora Qvarn, Friherrinnan, Herr Hugos Aka-demi, Om Penningen, Om Folknöjen, Poesien ur* *politisk synpunkt, Storhetens tillbedjan, Målaren,* *Prestens Ställning i tidehvarfvet.* Vidare under andra och olika editioner: *De Fyra eller Amorina,* *Det går an, Amalia Hillner; Arbetets Ära, Ryska* *Minnet i Norrköping, Gustaf Vasa i Dalarne, Grim-stahamns Nybygge, Ladugårds-arrendet; Gabrièle* *Mimanso, Qvincy Parriot, Herr Alexander Informat* ... ah! andedrägten felar mig, och ändock finnas visst flera; ja, se här, jag påminner mig straxt en äldre *cykel,* som utan att bära samma namn, dock visst är

af samma hand och i samma ande. Låt se: *Hvad är kärlek?*, *Hectors Lefnad*, *Manhemsförbundet*, *Parjumouf*, *Om Brottsliges behandling*, *Det nya Stridssättets idé*, *Guldfågel i Paradis*, *Rosaura*, *Om den poetiska Fugan*, *Om det Hela* (hvarföre icke också en afhandling om det Halfva?), *Förhållandet emellan de Gamles och Nyares Skaldekonst* (jag tror titeln låter litet annorlunda, men det gör detsamma), en mängd *Drag* (minst tolf, ehuru de kallas "några"), och . . , ja. Det är visst flere, fast jag nu icke påminner mig; se här genast: *Menniskoslägtets Saga*, ett litet arbete om sina fem till sex hundra sidor, och som nog blir adertontusen. Likaså: *Svenska Uppfostringsväsendet*. Jag mins allt mer och mer, bara jag påminner mig. Om man nu lägger alla dessa fjorton till de förra sextio, så uppstår den enorma summan sjuttiofyra. Det är sant, sex eller sju af dem äro så korta, att de stundom blott utgöra ett blad, circa; men många äro af en försvarlig längd. Ett rykte säger, att dessutom ett helt antal läroböcker i mathematik och språk skola hafva flutit ur samma bläckhorn. Jag vet väl, att de till författare bära ett lika namn; men, att de skulle vara af samma person, vill jag till menskligheten heder betvifla, såsom orimligt. Dessa läroböcker — sju eller åtta till antalet — påstår man till större delen hafva tryckats: äro de då verkligen af samma hand, som alla

de förut uppräknade Fantasispelen, så tillkännagifv
de desto mera, och till öfverflöd, författarens omora
liska ståndpunkt, emedan de säkert varit något lukra
tiva och följaktligen blifvit författade af egoistiskt mo
tiv. Likasom ingen rätt storartad auktor skrifver fö
att läsas, lagar han också framför allt, att penning
förtjenst, denna nedrighet, icke åtföljer hans skrift
ställeri. Hvilken högre embetsman vill väl, jemte sit
arbete för staten och kyrkan, hafva inkomster? Ha
föraktar dem, han vill icke veta af dem: och likas
det rätta snillet i vetenskap och konst; det vill ick
lefva. En man af hög ande kröner sin ära genom
att söka vara så skuldsatt som möjligt: han har fin
känsla nog, att sentera det ensidiga och småaktiga u
att hjelpa sig sjelf: hans vänner biträda honom de
före i allt och hvartenda: fäderneslandet inser slutl
gen sin pligt att en gång betala hans skulder oc
föda den förevigades afföda: med ett ord, han lefv
och dör som man bör. Men motsattsen af sådant
vi hos den författare, hvarom här blifvit taladt. Ha
berättas väl icke befinna sig uti en särdeles lysand
ekonomi, men ega föga skulder, eller inga. Jag frå
gar hvad ett dylikt förhållande innebär? Har han
ärft förmögenhet? Nej. Har han någonsin bekomm
publikt understöd? Nej. Har han lefvat ensam? Nej; ha
har, påstås det med säkerhet, varit gift, väl ic
ifrån födelsen, men åtminstone så långt tillbaka so

man hört talas om honom. Har han lefvat uselt och snålt? Dock icke fullkomligt, säger man. Han har då varit en arbetsmask, som vecka ut och in fäktat från morgon till qväll, och större delen af nätterna? Nej; man hör honom som oftast vara på resor, promenader, rörlig fot, och sällan hemma. Jag öfverlemnar åt tänkaren att rimma detta, med mindre man får antaga, att han hållit ordning på sina små affärer, sådane de då varit, samt att han också måtte hafva förtjenat något genom flit, ehuru denna flit, så mycket man har sig bekant, aldrig egt rum. Jag anser emellertid hans oflit icke fullt konstaterad. Det berättas tillförlitligt, att denne varelse — oaktadt all fantasi, som himlen för ingenting och af misstag slösat på honom — förnedrat sig ända till den grad, att han ritat kartor för att förtjena en styfver, att han renskrifvit otaliga sexterner i ett Kongl. embetsverk, att han hållit skola, författat tolf års digra och svåra räkenskaper, ja, till och med att han en lång tid om qvällarne brukat för pengar läsa korrektur på ett Dagblad, att han vid ett bruk vägt jern och spik, skrifvit musik, spelat fiol för bönder, och . . . och notabene allt detta icke under förtviflan, i rus, sorg, raseri och fylleri, hvaruti vore något sublimt: hvaruti, med ett ord, en fattig skald dränker sin himmel, när han icke eger medel att kunna tillfredsställa den, och hvarvid ett melankoliskt, ett poetiskt skimmer hvilar

öfver den armes trälaktighet; utan han skall hafva begått allt med berådt mod och nyktert. Jag frågar den opartiske, om dylikt kan låta sig göra utan en ganska simpel karakter? Hvar träffa vi här den ömtålighet, den känsliga känsla, som oundvikligt medför, att man stöter ifrån sig usla ämnen och dåliga göromål, och hellre svälter ihjäl, dör, låter hustru och barn förgås, bedrar menniskor på deras pengar — med ett ord underkastar sig hela den martyrdom, som tillhör heroismen hos en hög genius — än man ett enda ögonblick befattar sig med annat än sin kallelse, sin storhet? Men denne författare har burit slafbördor, och skrattat. Är sådant rätt? Också svarar jag för, att ingen skall gråta öfver honom; ty man hånar menskligheten, då man står der man borde stupa. Nog faller också han en gång, derom är ingen fråga; jag skall icke se derpå utan nöje, och ej taga stenarne ifrån dem, som vilja kasta dem på en omenniska. Ty jag bekänner, att jag älskar ej en ordning, som är utom ordningen. Hvar träffa vi här de paroxysmer, som tillhöra en skald? Hvar det stora hjerta, som icke får rum i bröstet, utan med tiden kan blifva en anevrism? Hvar den etheriska helsa och de hemorrhoider, som utgöra snillets vilkor och följe? Men, för att icke förlora mig, återkommer jag till de beryktade produkternas *antal*. Skulle vi sammanlägga de problematiska åtta läroböckerna med de

förut uppräknade sjuttiofyra styckena, efter man misstänker att de kommit från samma hand, så uppstår summan åttatiotvå! Hvad säger herrskapet?

Dorante. Skulle det då hafva varit bättre, om summan varit sjuttiosju, eller kanske sjuttiotvå?

Lysidas. Comment?

Dorante. Jag frågar, om min herre icke då skulle haft anledning, att stöta sig på den förargliga sjuttitvåan? Var det således icke mycket bättre, att summan fick stiga till åttatiotvå? Jag tror det.

Lysidas. Nåväl; men jag frågar sunda vettet, i fall dylikt låter finna sig någonstädes, om så mycket låter tänka sig utan — hvad skall jag kalla det? Är det icke åtminstone oanständigt, att ej uppbränna en mängd manuskript, då man har en så god tillgång?

Dorante. Vet då monsieur Lysidas så säkert, om icke författaren uppbränt, ja kanske kastat i sjöar och åar ganska många saker?

Lysidas. Det skulle jag icke gerna tro; ty det förutsatte, att han skrifvit ännu mera än åttatiotvå pjeser. För resten må det vara, att han dränkt åtskilligt: det återstående är i allt fall för mycket. Så gör aldrig någon stor man. Jag vet en — Åttatiotvå? Åh, min herre — jag vet en, som blott skrifvit fyra, och af dem —

Dorante. Besinna under tiden, att dessa "Åttatiotvå" tillsammans icke bilda flera eller större volu-

mer, än att de mycket väl kunna läsas ut på fjorton dagar eller en vecka.

Lysidas. Jag har också ej påstått, att styckena äro alltför långa; men hvartdera utgör likväl en uppfinning för sig, en sak, hvars innehåll icke gerna återträffas i ett annat, och som följaktligen, så kort det än må hafva blifvit framställdt, behöfver af läsaren tänkas på särskildt. Sådant medtager krafterna; och för de pöbelaktigaste saker ganska ofta. Åttatiotvå!! det är för mycket. Och dessutom skall författaren icke vara död ännu. Jag säger min tanke: åttatiotvå är för mycket: alldeles för mycket! Ingen stor —

Dorante. Säg mig uppriktigt, herr Lysidas, om icke det rätta måttet för antalet är, att skrifva fyra pjeser, hvaraf, sedan tre förgåtts, efter all sund aritmetik, *ett* återstår? Skulle det icke vara så? Låtom oss tala oförställdt. Ty enheten är väl i alla fall den rätta, äkta och enda storheten. Låtom oss raisonnera som vänner. Att skrifva intet, är för litet för en författare, som vill gå till de odödlige; men *ett* arbete, det är det lagoma. Hvem kan väl anse *Sofokles* för någonting, han, som man vet hafva skrifvit hundratjugu sorgespel?

Lysidas. Förlåt mig. Sophokläs är en stor skald. Efter honom finnas blott sju korta stycken. De öfriga hafva förlorats.

Dorante. Men om de andra en dag återfunnes, så skulle Sofokles förvandlas till en föraktlig?

Lysidas. Säkert skulle han anses mindre. För resten, om hans öfriga stycken åter upptäcktes, skulle det dock falla sig litet svårt, att af kritiken få dem erkända för hans. Så blefve Sophokläs' namn äfven i den händelsen räddadt.

Dorante. *Lope de Vega* har skrifvit omkring tvåtusen dramatiska arbeten, och man har dem alla i behåll.

Lysidas. Lope har jag aldrig läst, och ärnar icke läsa honom.

Dorante. *Goethes* verk gå till öfver sextio volumer, i fall man ej vill låta sin bokbindare fästa flera tillsammans.

Lysidas. Ah Goethe! Låtom oss icke tala om Goethe, vi sysselsätta oss i dag med vår tids farutierier.

Dorante. *Voltaires* verk gå till sjuttio à åttatio volumer i vissa editioner.

Lysidas. Ah Voltaire —

Dorante. *Rousseaus* Oeuvres Complètes stiga till jag vet icke huru oräkneligt många tomer.

Lysidas. Ah Rousseau —

Dorante. *Shakespeare* har skrifvit trettiosex stora stycken, jag säger icke långa, men stora.

Lysidas. Ah Shakespeare —

Dorante. *Schillers* pjeser uppgå till minst tjugutre, alla oräkneliga småpoesier oräknade.

Lysidas. Ah Schiller —

Dorante. *Antalet* måste således icke utgöra sjelfva hufvudfelet. Ehuru vi i dag blott tala om vår tids snöslask, så måste dock herr Lysidas uppsöka en annan grund, än nummertalet, till bevis för sitt påstående om oanständighet och dålighet.

Lysidas. Det förstås, att åttatiotvå stycken bevisa fruktsamhet och god matsmältning, åtminstone oåterhållsamhet. Men så vida det i sjelfva verket är och blir anständigare att icke hafva diarrhé, än att hafva det, så torde mitt påstående ega någon grund.

Sganarelle. Superbt! Qvickt! Hvad som kan kallas qvickt!

Gorgibus. Oförlikneligt!

Dorante. Bilden är vacker och anstår sin man. Det hörs också, att den är populär; ty herrar Sganarelle och Gorgibus fattade metaforen genast.

Lysidas. Jag förmodar, det måtte vara tillåtligt, att tillåta sig någonting i frågan om det, hvarom frågan är?

Dorante. Äfven i fruntimmerssällskap?

Climène. Jag skulle ändå, för den goda sakens skull, bedja herr Lysidas, att kanske till anständighetens försvar — hvarom i dag skulle vara fråga — blott nyttja vackra och — för alla begripliga vapen.

Ty den här bilden har jag, för min del, icke alls förstått. Jag försäkrar.

Lysidas. Må göra; som behagas. Det skall icke blifva svårt, ehuru geniet stundom hänför oss att vara en smula humorister.

Gorgibus. Godt; men dröj härmed tills vi komma på tu eller tre man hand. Jag bjuder herrarne! Man kan väl icke behöfva hvar timme sysselsätta sig med statens och styrelsens bästa, hoppas jag? En liten *orgie,* nätt, skönt och agreabelt arrangerad — hvad sägs? Få vi icke räkna på monsieur l'Abbé der? Bästa Sganarelle, se icke så allvarsam och svart ut: med din varma couleur! Låt mig få räkna på dig åtminstone en liten stund af *natten?*

Sganarelle. Je ne sais pas.

Gorgibus. Icke går det an, att i hvarje ögonblick tänka på våra reliker?

Sganarelle. Non. C'est à dire, *nej,* jag kommer icke.

Gorgibus. Icke i drägt, det förstås.

Sganarelle, Non. *Jag säger:* non.

Gorgibus. Godt; och monsieur Lysidas?

Lysidas. Nous verrons un peu.

Dorante. Apropos, herr Lysidas, såsom anständighetens försvarare och den författares motståndare, hvarom vi i dag tala, har väl icke läst Crébillon?

Lysidas. Crébillon? utan tvifvel.

Dorante. Jag menar *Crébillon Jeune?*

Lysidas. Sans doute.

Dorante. Har utan tvifvel med nöje läst *le Sopha?*

Lysidas. Mais pourquoi pas? Med ganska mycket nöje. Jag förstår ganska väl piken; men jag frågar, om icke Crébillon har framställt allt décent, högst décemment i sin ypperliga le Sopha?

Dorante. Fru Climène har också läst le Sopha?

Climène. Ah — mais — monsieur — je ne sais pas. Non! pas du tout!

Uranie. Vi glömma oss; vi hafva icke ännu slutat vår företagna Kritik; ty jag förmodar, att det till en författares fällande icke gör nog, att blott uppräkna hans skrifter och finna dem flera, än dem man sjelf åstadkommit?

Lysidas. Visserligen ej; och jag är beredd att visa, det Törnrosorna fela till innehåll lika mycket som till antal. För öfrigt, om herrskapet behagar, skall jag icke fråga efter deras fasliga nummer. Men hvad jag i allmänhet måste emot dem anmärka, och som sammanhänger med det grofva antalet, är, att alla dessa arbeten sinsemellan finnas så förunderligt olika hvarandra, både till anda, karakterer, tidehvarf och lokaler, som de skildra, att man af dem alldeles icke kan komma till något bestämdt eller ordentligt begrepp om auktorn sjelf.

Dorante. Hvad behöfs väl det? Författaren har kanske icke varit egen nog, att vilja framställa sin person i sina skilderier, och uttala sina tankar i hvad hans folk säger? Hvartill skulle det tjena? Icke ökas den berömda objektiviteten derigenom, att ingen objektivitet finnes i en komposition?

Lysidas. Men hvad menar författaren sjelf då? Hvad har han för en afsigt? Skall man tro, att det är *han*, som talar i *Herr Hugo* eller i *Richard Furumo?*

Dorante. Säkert uti ingendera.

Lysidas. Men —

Dorante. Mig förefaller, att Törnrosförfattaren sjelf haft alldeles intet annat ändamål, än att roa sig. Hos hans personer, deremot, finnes ganska mycket afsigteri. Så ser man till exempel den hederlige och förträfflige Herr Hugo i sin Akademi och i sina samtal röja många planer. Han har belönat uppsattsen om Poesi och Politik — för att ej nämna andra — och deri visas, att poesien bör hafva till mål, att undervisa menniskorna och i synnerhet auktoriteterna om lokaler, folkklassernas karakterer, tidens behof och lynnen m. m., för att rätta lagar och inrättningar derefter. På andra ställen vill Herr Hugo hafva språkfrågor, penningfrågor, historiska och geografiska frågor utredda; allt för gagnet. Men månne författaren sjelf härunder gjort annat, än sett sig omkring i allahanda landskaper, så i naturen, som i menniskosjälen? Hvad

lärdom och undervisning af hans penndrag kunna hemtas, lemnas derhän. Följer något sådant med, så är det utan tvifvel ganska väl; men hans egen afsigt —

Lysidas. Var ingen. Alltför bra.

Dorante. Jag skall härpå gifva några exempel, som just falla mig in, till följe af yttranden, som jag hört. I *Hermitaget* skildras *klosterlifs-idéen* fullkomligen psychologiskt upprunnen ur en högsinnad, genom mycket lidande skärad andes tänkesätt, rörande kärleken emellan man och qvinna. Icke är prinsessan Judiths (och pater Amaurys) lära i sig sjelf eller absolut sann; än mindre behöfver det hafva varit författarens mening, att vilja, det fortplantningen nu icke vidare skall ega rum, utan att menniskorna böra uppresa kloster åt sig. Men då man annars i historien finner klosterupprättelsen såsom ett sinnelöst, kärlekstomt, omenskligt, nästan ohyggligt fenomen; så kunde det vara intressant, att också en gång se huru detsamma hos någon (och säkert många) uppstått af himmelskt begär, att bevara (icke utöda) könskärleken emellan man och qvinna i sjelfva sin renhet. Denna skildring var det, som roade författaren, förmodligen, att göra en gång; och han gjorde den. Skall man derföre tro, att han velat gifva oss en *lära*, då han blott gjort en *tafla?* Men läsare måste hafva outsägligen svårt, att lösgöra sig ifrån den tan-

ken, att en auktor alltid predikar och vill utlära satser. Hvarifrån kan väl denna all verklig konst motsträfvande fördom hos läsare komma? Troligen derifrån, att på en lång tid nästan alla skalder, i synnerhet af Tyska skolan, just haft för afsigt att predika, och slutligen vant alla menniskor vid den föreställningen, att i framställda personer intet annat se eller höra, än författarens eget genljud. Törnrosauktorn, som — enligt *mitt* omdöme — aldrig haft någon sådan afsigt, har dock fått uppbära största delen af de mörklagdare omdömena öfver sina skrifter från denna partistiska, men djupt inrotade fördom. Jag skall anföra ett annat exempel. Huru har man icke formaliserat sig öfver *Magdalenas död* i Jagtslottet? Låt vara, att Richard Furumo störtar ned denna flicka i vattnet; det står väl icke, att han så gör, men det nekas icke heller, och jag antager det. Härvid anmärker man, att det icke är tillåtligt för någon menniska, att bestämma en annans rätta dödsstund och på grund deraf mörda henne. Högeligen rätt anmärkt! Och obeskrifligen talg-ögdt att anmärka! Låtom oss tänka efter. Vi hafva ju hört mångfaldiga berättelser om mödrar — fromma, religiöst svärmiska: pietistiskt rubbade brukar man också kalla dem — som på grund af den oskuld, hvaruti deras barn befinna sig, och enär Frälsaren säger, det deras englar alltid se Gud, hafva dödat sina barn, på det att de icke måtte gripas af

den onda verlden och blifva osaliga. Hvad är väl vår känsla vid sådana berättelser? Månne vi icke alltför väl veta, att dessa mödrar begå en otillåtlig handling? och att de äro hemfallna under skarprättaren, i fall gerningen gjorts i former, som fordras för en dödsdom? Men månne vi icke likväl finna oss rörde af något i en sådan händelse? Kunna vi undvika, att deri se ett visst — en kärlek för barnens bevarande, en omvårdnad, en önskan, som till innehållet äro himmelska, fast medlet var misstaget? Och är väl *taflan* häraf icke värd att beskådas, icke värd att *målas*, utan att man dermed vill *utlära* maximen: "mödrar skola dräpa sina barn, innan de hinna till den syndiga åldern!" Hafva vi gjort denna betraktelse om små barn, så kan den utsträckas till äldre, till menniskor af alla åldrar. Antag, att en far har en son eller en dotter, i grunden god, älskvärd och självskön, men förledd, förderfvad och, så länge den fortfar att lefva i samma elaka sällskaper, som förut, ohjelplig. Hvad gör han? Han råkar sitt barn (vi antaga nu för exempel, att det är en dotter); han talar till henne några rörande ord, hvarigenom hon återkallas till sin ursprungliga stämning; han gläds och han tänker: "nu skall jag *genast* låta henne flytta ifrån den ort, der hon hittills bott, och gifva henne att vistas på ett ställe (i en stad, eller på landet, posito hos något vältänkande prestfolk), der hon endast kommer i

godt umgänge, så blir hon räddad!" Månne denna tanke innefattar något ondt, rasande eller besynnerligt? Tvertom! Den skall säkert gillas af alla. Nu — samma exempel, blott varieradt i afseende på fadren. Fadren är en sekteriskt religiös man, som i sina tankar gör denna slutledning: "då en menniska dör, upptages dess ande först af heliga Guds englar, som söka föra den till det evigt goda och behålla anden der, icke lemnande den till de ondas sällskap, om icke anden sjelf är så elak, att den skyr de goda. Der trädet faller, varder det liggande, heter det: har jag nu genom ett lefvande samtal återfått mitt arma barn, min dotter (för att begagna samma fall), till erkänsla af sina fel och till innerlig kärlek för sin verkliga, första, ursprungliga själsskönhet, och hon i *det* ögonblicket dör, så kommer hon i de goda englarnes sällskap, utan att någonsin mera råka elaka, onda, förvända varelser, såsom här på jorden: är hon icke då räddad? Jo. Jag dödar henne!" — Hvad skola vi säga om denna för sin dotters salighet enthusiastiske fader? Att han begått hvad han icke har lof till, samt att han är hemfallen under skarprättarens svärd. Alltför sant. Men månne det icke är värdt att beskåda taflan af hans själ, af hans sinnesstämning, af hans kärlek, af hans outsägliga önskan att se sitt barn skyddadt, på det säkraste och bästa sätt han, efter sina tankar om lifvet efter döden, vet: och

af hans förskräckelse, hans fruktan, att i stället en gång nödgas se det själsköna hos sin dotter gå fullkomligen under, i fall hon får qvarstanna i ondt, i jordiskt sällskap? En sådan fader är sällsynt, det är sant; han är en religiös — *an* eller — *are;* han är brottslig: allt detta är sant. Men behöfver väl sådant anmärkas? Kan icke framställningen af en enthusiastisk karakter, af en Richard Furumo, hvilken handlar, som *vän* emot Magdalena, på samma sätt som den nyss anförda *fadren* beskrefs handla emot sin dotter; kan icke en sådan skildring göras, utan att målaren i och med den predikar en lära, innefattande: "käre vänner! stöten ned hvarann, så fort någon af er ser en annan så ädelt stämd, att han finner honom (eller henne) passande för evigheten!"

Lysidas. Herr Dorante skulle göra stor lycka som sofist. Finnas flera exempel på författarens frisägande från sina personers beskaffenhet?

Dorante. Skulle jag omtala alla fall, der man med eller utan vilja missförstått min auktor, så blefve jag mycket för lång. Roligast af allt har den ömtålighet förekommit mig, som uppenbarat sig hos en kritiker, hvilken sett osedliga anspelningar i förfärdigandet af en klädning åt fröken Aurora Löwenstjerna (i Hinden), då en stackars mamsell Smultronqvist tar mått kring hennes lif, emedan hon icke kan skära till eller sy utan mått. Dumheten hos kritikern är

här så stor, att den icke gerna "som sådan" kan tänkas, utan förutsätter en äkta och veritabel ilskenhet, hvilken, åter, fallit i det löjliga genom sitt okloka val af mål för sina hugg. Här, som i allt annat, går man ideligen och inqvisitivt ut på författarens afsigter, intentioner, planer, meningar — hvilka endast Gud känner — i stället att hålla sig till det man har för ögonen, hans stycken och personerna i dem.

Lysidas. Alltför bra; låtom oss då lemna författaren sjelf. Jag påstår blott, såsom jag sagt för en stund sedan redan, att Törnrosstyckenas egen odugligbet ligger för en dag just genom deras *olikhet* sinsemellan, i ande, lynne, form och lokaler.

Dorante. Jag förstår icke detta ännu.

Lysidas. Jo, ty likasom man om en numera afliden professor i grekiskan bevisade, att han omöjligen kunde grekiska, derföre, att det var ådagalagdt om honom, det han var hemma i geografi; så är det också, genom våra omtvistade poemers inre divergens ifrån hvarann, om dem klart, att de icke duga; ty eljest skulle en författare kunna göra mera än en sort; hvilket icke kan vara.

Dorante. Hvilken finhet. Jag medger, att detta är ett skäl.

Lysidas. Har man någonsin sett exempel på någon, som lyckats i mera än en genre?

Sganarelle. Nej!

Gorgibus. Aldrig!

Uranie. Jag skulle till och med kunna uppräkna exempel på dem, som ej lyckats i någon.

Dorante. De måste då vara de störste af alla.

Climène. Jag vet fruntimmer, som — förmodligen af dygd — föresatt sig, att behaga i alla genrer, och som — misslyckats!

Uranie. Jag känner fruntimmer, som — säkert af dygd — föresatt sig, att icke behaga i någon enda genre, och som — lyckats!

Elise. För Guds skull, låt oss återkomma till Törnrosförfattaren. Han är frånvarande och skrattar åt alla hugg; men börja vi hacka på hvarandra, så —

Climène. Ett glas vatten, om jag får be!

Uranie. Galopin! fort: socker och friskt vatten, äfven citron. Theet kommer genast, mitt herrskap; men emellertid — var så god; litet lemonad — var så god, herr abbé — var så god, monsieur! messieurs! mesdames!

Lysidas. Milles graces! hvilken skön svalka. Nu tycker jag tiden kunna vara inne, att företaga den speciella kritiken af hela törnros- eller rättare nyponbusken! njupon för njupon. Vi äro ju sansade, herr Dorante?

Dorante. Säkert.

Lysidas. Och monsieur är beredd att försvara den frånvarande?

Dorante. Peut-être.

Lysidas. Nå, jag börjar då med *Jagtslottet,* hela "saguverkets" inledning —

Sganarelle. Ja, det första af alla "sagugrynen," ha! ha! ha!

Lysidas. Och jag frågar, om någonting mera stötande kan skrifvas emot samhälle och bildning, än skildringen af ett sällskap, herr hofmarskalken och kommendören *Hugo Löwenstjerna* med hela sitt talrika hus, hvilket icke finner nöje af de berättelser, de kunna skänka hvarandra, utan måste underhållas af en ung bonde, en hemmansegare?

Sganarelle. En demonisk, en oerhörd menniska, som endast derföre skildras intagande i anletet, för att han bär ett helvete i sitt bröst, hvilket behöfver döljas.

Gorgibus. En grof karl, som, om han funnes till, skulle vända upp och ned på gator och torg.

Climène. Och som i sina berättelser endast stundom visar några hastigt flyende drag af behag, för att dermed kunna locka hjertan och bedraga själar. Furumo är hans namn.

Lysidas. Nå sannerligen, ehuru gravt detta ock kan vara ifrån religionens sida, så fäster jag mig, för min del såsom artist, mindre härvid, än vid felet i kompositionen, *såsom sådan.* Månne icke första regeln i all Ars är, att händelsen skall vara rimlig?

och hvad som i sig sjelf befinnes omöjligt, måste vara otillåtligt att framställa i ett konstverk, såvida det icke kallar sig feeri. I Jagtslottet visa sig minst tre afgjorda orimligheter: 1:o Herr hofmarskalkens och kommendörens familj —

Uranie. Pardon! ingenstädes i Törnrosens bok står, att herr Hugo är kommendör, efter hvad jag kan minnas. Är det icke en liten regel någonstans hos Aristotius eller Horateles, att man bör citera rätt? eller kanske missminner jag mig. Detta rör ock blott en obetydlighet, förlåt mig: ehuru det är sant, att om principen för falska citationer en gång antages för kritikens egentliga och rätta, så kan deraf följa andra bedrägerier af större skadlighet, än en kommendörstitel.

Lysidas. Kommendör står der icke i boken, det är sant; men sådant måste likväl åtfölja såsom ett gifvet subintelligitur för hvarje Hofmarskalk.

Climène. Ah, förlåt! hvad vill det säga? det var ett långt ord — *sub* — *subinte* — nej, jag kan icke utsäga det.

Dorante. Afbryt icke Konstkritikern, han kunde förlora sin tråd; han har börjat så väl. *Subintelligitur* betyder bara rätt och slätt allt *hvad som förstås inunder.*

Elise. Allt hvad som förstås inunder? O min

Gud

Gud! Allt i verlden, som förstås inunder, behöfver man allenast kalla sub — subi — så vet man genast hvarom frågan är? Det är då icke underligt, om ordet är litet stort; det är ett ibland de nyttigaste.

Gorgibus. Hvad man kan vara täck under en liten skär och låtsad okunnighet!

Sganarelle. Sköna Elise, medgif, att konstterner äro förträffliga. Man frågar er: "huru har ni sofvit i natt?" och ni svarar: "Subintelligitur." — "Huru mår ni då nu?" — Subintelligitur. — "Ni promenerade i går i parken, och gick hem ensam?" — Subintelligitur.

Lysidas. Bravo — åh bravo! charmant! charmant! Det är qvickt. Jag har aldrig tänkt på, att mitt lilla stackars fintliga ord kunde brukas så vidsträckt och så väl. Det är en talisman! det är er telegraf, som talar tydligt utan att utsäga det ringaste! Ma foi — låt se! åh, det är! Jag råkar en god vän, en person, som jag känner, men dock icke känner alldeles, och jag frågar honom: "Bror, är du gift?" han ler och hviskar i mitt öra *subintelligitur.* Dermed har han hvarken sagt ja eller nej, hvarken rodnat, gulnat, grönskat eller svartnat; men jag förstår honom, förstår honom till pricka. Åh — det är gränslöst! Man frågar, om en viss hög embetsman kan sköta sin tjenst? och man svarar med en naiv

blick: *subintelligitur*. Ingen skandal är dermed uttalad, intet ondt; man har yttrat det oskyldigaste i verlden: litet latin. En friare, som står förlägen, behöfver endast buga sig för sitt föremål och med en hemlighetsfull uppsyn låta sina läppar framstamma: *subintelligitur*. Ett ungt fruntimmer, som kallat på sin läkare, har icke af nöden, att, då han kommer, säga mera än: "min herre, *subintelligitur*".

Climène. Men, herr Lysidas, jag vill minnas, att det var — på sätt och vis, tror jag — anständighetens sak vi i dag skulle förfäkta? Låtom oss icke glömma oss.

Lysidas. Anständighetens? ja, utan tvifvel. *Subintelligitur*. Säg mig hädanefter, att latin icke tjenar till någonting?

Dorante. Det duger till allting. *Subintelligitur*.

Lysidas. Charmant! detta mysteriösa Ilbondocani hjelper för allt, är ett preservativ för tystnaden och kan nyttjas vid de svåraste tillfällen. Jag tar ut patent derpå. Sjelfva författaren till törnrosens bok skall en gång betala mig ganska drygt, för att få låna det.

Dorante. Men ibland de förebråelser, som man gör honom, är ju också den, att han aldrig af någon lånar ord eller uppfinningar?

Lysidas. Det må vara: men mitt subintelligitur måste han bestämdt önska sig; ty det är alldeles icke

rligt, att uppfinna något ypperligare: och en auk-
r får vara angelägen, att till sin disposition ega så
skaffade ord, att han alltid säger det bästa möjliga.

Dorante. Men törnrosens författare säger, såsom
g tror, aldrig det bästa han kan.

Lysidas. Det var besynnerligt? skall man då icke
verallt säga det bästa man förmår?

Dorante. Mig förefaller, att törnrosbuskens upp-
fsman aldrig och ingenstädes sagt det bästa han
nnat, i den meningen eller absolute; men att han
llit för sin skyldighet, eller kanske rättare sitt nöje,
t på hvarje ställe låta hvarje person yttra det han
d tillfället bör. Det qvicka består — efter honom,
som det förefaller mig — för ingen del uti det
ickaste, som i verlden gifves; utan blott uti jemt
p det måttet och slaget af qvickt eller dumt, som
löper sig på en persons karakter för stunden.

Lysidas. Comment, min herre? denna regel —

Dorante. Ja, se på mig, min herre.

Lysidas. Men ursäkta mig likväl för att jag icke
nast begriper er. Jag skulle mycket önska, att ni
lle exemplifiera er, och derigenom upplysa mig om
a aesthetisk lagstiftning, som kanske icke är ny,
en dock icke ännu nått en så obetydlig skald,
m mig.

Dorante. Ni är alltför lätt stött.

Lysidas. Alldeles icke; tala, jag ber.

Dorante. Exemplifiera? nåväl, det faller mig något in. Ni sjelf, herr Lysidas, har inom en kort stund behagat använda ett par grofheter, som ni ansett högeligen qvicka, och hvarvid fruntimren i vårt sällskap vändt bort ansigtet —

Lysidas. Verkligen? och jag skulle hafva lyckats att vara qvick?

Dorante. Jag påstår icke det; men hör mig. Herr Lysidas begagnade sig först af diarrhé och sedan af sitt subintelligitur på ett sätt, som, Gud skall veta, innebar ett ganska måttligt salt. Antag nu — någonting, som icke bör röra herr Lysidas, emedan det är omöjligt — antag, att min herre i sjelfva verket icke gifves till i verlden; men att en författare, t. ex. törnrosens, ville afteckna en anständighetens tartuffe, en, för ro skull, som ofvanpå ett temligen fräckt hjerta och ett sinne derefter, skrymtar med blygsamhet utan att känna den verkliga, men uttalar sin fördömelse öfver naturen och sanningen, och likväl vid sina tillfällen, emot sin vilja, afslöjar sig genom uttryck, som han sjelf anser oöfverträffliga, ehuru de kunna vara lika fada, som plumpa. Skulle icke då — men visa, att ni icke blir stött! — skulle icke då författaren just gifva er att utsäga sådana obehagligheter, som dem jag nyss citerade efter er? och göra rätt häri, emedan så beskaffade qvickheter —

ous comprenez: dumheter — tillhöra er karakter, nin herre? Jag är fullt och fast öfvertygad, att törnosförfattaren utan all fruktan skulle kunna låta er, err Lysidas, uttrycka er genom diarrhé och alla höjliga subintelligitur, utan att han derföre ansåge essa "humorismer" för de qvickaste i verlden, men äl tvertom, och just passande åt er. Och jag är lia fast öfvertygad — ty jag har läst åtskilligt af hoom och tror mig känna någon del af hans tänkesätt — att han med en dylik uppfattning bedömer alla ndra konstverk: jag antar för gifvet, att han icke en ång i sjelfva Shakespeare, Cervantes, Rabelais, Volaire, Goethe, eller hvem ni behagar, anser ett enda rd qvickt, en enda vändning i stilen god, derest et utfallit en mån öfver eller under den persons genhet, som den tillhör. Det, hvad man kallar det *ästa,* är ofta det sämsta af allt. Det för fallet ätta är det bästa.

Lysidas. Således skulle ingenting vara qvickt *er se* — mina damer, förlåten! jag menar *i och för ig* — ingenting skulle vara absolut qvickt?

Dorante. Hvad vore väl det, om jag får fråga?

Lysidas. Till en början: erkänner min herre, tt något gifves, som är i och för sig? är absolut?

Dorante. Gud är så. Men jag har aldrig hört ägas, att Gud är qvick.

Lysidas. Hvad är han då

Dorante. Han är gudomlig.

Lysidas. Voilà tout. Så undkommer man all frågor genom ormkrokar.

Dorante. Jag ursäktar lätt, att herr Lysidas icke förstår mig. Men var säker, min herre, att de gudomliga, det goda, det himmelska, är något mer och något högre än det qvicka. Det Goda är en fix stjerna, som aldrig förändrar plats i sin konstellation det är evigt, trofast och strålar med sitt eget ljus Sanningen. Det Qvicka, deremot, är allenast en pla net, en komet eller en måne, det vill säga, en sa tellit, en följande stjerna, utan betydelse i och fö sig, och utan annan glans, än det sken, som hon för tillfället, och *på den face hon för detta tillfäll eger,* bekommer ifrån hufvudstjernan, hvartill hon hör

Lysidas. Fort bien. Jag förstår icke ett ord häraf, och det var förmodligen min herres mening hvilken alldeles lyckats. Men hvar var jag? Hoppa icke, att jag släpper efter min kritik. Jag afbröt mig vid mina tre orimligheter; låt se? men dessförinnan skulle jag försvara, hvarföre jag kallade herr Hugo Löwenstjerna *kommendör.* I sjelfva verket kan in gen vara hofmarskalk, utan att tillika vara eller blifva kommendör af någon orden, qui que ce soit. Att törnrosens författare icke utsatt denna titel för herr Hugo Hamilcar, kommer således blott af denne skri

bents okunnighet; men blir ej ett hinder för kritiken att suppleera luckan.

Climène. Comment? "suppleera luck—." Detta måste jag anteckna.

Dorante. Alltför gerna, min herre. Och de tre orimligheterna?

Lysidas. Genast. Orimligheterna i Jagtslottet visa sig vara följande: 1:o Skildras herr Hugos familj såsom rik på lifliga och snillrika medlemmar, Eleonora, Andreas, Frans, Henrik, Julianus, Aurora, Ulrika, Ermenhest, Fabian; likväl förklarar herr Hugo straxt i början, att de icke vidare förmå skänka hvarann några berättelser, som kunna underhålla dem. Är sådant tänkbart? fem à sex unga, jemte tre à fyra äldre personer, alla bildade och väl hemma i lecture, skulle vara till sina själar så uttömda? Detta öfverstiger helt och hållet rimlighetens gräns. 2:o Om vi nu en gång antaga, att denna familj befann sig i verkligt och icke, såsom jag tror, inbilladt behof af underhåll från någon ny mun; skulle det då blifva en skogsmenniska, en demon, en vilde, en Richard Furumo, som kunde afhjelpa bristen? Jag påstår att det är helt och hållet otänkbart, att ett väl uppfostradt hus, såsom herr hofmarskalkens och kommendörens säges vara, kunnat intresseras af en så beskaffad man. 3:o Richard Furumo är menniskohatare, lika mycket som bokföraktare, och likväl berättas

det vid hans första uppträde, att han räddar en men niskas lif, nemligen Juliani? Detta strider emot han karakter och utgör följaktligen ett gravt fel emot e af de förnämsta reglor. Han dränker en Magdalena eller låter dock henne drunkna; men han frälser e Julianus! Kallas detta enhet och öfverensstämmels med sig sjelf? kallas det teckning af en individuali tet, då läsaren ej inser, om den tecknade bör betrak tas såsom en menniskomördare, eller som en menni skoräddare?

Dorante. Eger icke herr Lysidas flera orimligi heter?

Lysidas. Jag tycker detta kan vara nog.

Dorante. Sans doute.

Lysidas. Och hvad svaras derpå?

Dorante. Denna djupsinnighet är så stor, at jag sitter förundrad och vet icke hvad jag skall säga; Denna kritik är till den grad ypper, att den allde- les liknar en vattenkur, ett Gräfenberg. Denna kri- tik är en klar spegel —

Lysidas. Så att herr Dorante ändock finner det? En spegel —

Dorante. Hvaruti man tydligt kan se Kritikern sjelf, hvilken står framföre och speglar sig med alla sina later, hela sin figur. Den enda lilla an- märkning jag skulle kunna göra, men som är högst obetydlig, vore den, att jag icke vet med hvad rät-

tighet herr Lysidas tar för afgjordt, att Richard Furumo är menniskohatare?

Lysidas. Nå, mon Dieu, den som icke det kan se!

Dorante. Hvar?

Uranie. Hvar?

Lysidas. Subintelligitur öfverallt.

Gorgibus. Bravo!

Sganarelle. Bravissimo!

Climène. Richard är icke allenast menniskohatare, utan äfven fruntimmershatare. Jag skulle tro, att detta hat betyder nästan någonting?

Gorgibus. Förträffljgt! (sjunger) la la la la lare la *).

Dorante. Hvad?

Gorgibus. La la la la lare la la.

Dorante. Men tillåt mig fråga —

Sganarelle. La la la la lare la la la.

Dorante. Je ne sais pas si —

Gorgibus. La la la la lare la la la.

Dorante. Il me semble que —

Sganarelle. La la la lare la la la la.

---

*) Här vidtager åter Molière, och vi hafva velat införa hans egna *la la la lare la* &c., hvilka hos honom utmärka den sång, hvarmed le Marquis svarar, och som således hos oss måste vara Gorgibi och Sganarelles refrain.

Uranie. Det tilldrar sig rätt muntra saker i vår undersökning. Man skulle deraf verkligen kunna göra en liten komedi, hvilken ej så illa skulle passa till queue *) åt Törnrosens bok.

Dorante. Vous avez raison.

Gorgibus. Parbleu! Vår vän Dorante skulle deri spela en föga smickrande rôle.

Dorante. Det är sant.

Climène. För min del, skulle jag icke tycka illa härom, med vilkor, att stycket blefve ordagrant sådant det tilldragit sig ibland oss.

Elise. Jag skulle af godt hjerta skänka min person dertill.

Lysidas. Je ne refuserois pas le mien, que je pense.

Uranie. Efter alla gifva sitt bifall, mitt herrskap, så låtom oss uppsätta en mémoire, ett protokoll öfver hela vår afton, och sända till törnrosens skribent.

Climène. Han skulle akta sig att emottaga sådant: det skulle minsann ej innehålla några lofqväden för honom. Han låter visst icke införa detta.

Uranie. Var icke rädd; jag känner hans humör.

Dorante. Låt så vara; men hvilket dénouement, hvilken upplösning skulle han kunna utfinna för detta stycke? Här skulle knuten hvarken bestå i ett gifte,

*) Molières uttryck. Allt hvad som följer, är snarsagdt ordagrant.

eller i något oförmodadt återseende; och jag begriper sannerligen icke hvarmed eller på hvad sätt man skulle kunna låta vår disput sluta?

Uranie. Il faudroit rêver à quelque incident pour cela. Vi måste afvakta någon tilldragelse —

(*Galopin inkommer*).

SCEN VII.

DE FÖRRE, GALOPIN.

Galopin. Madame, theet är serveradt!

Lysidas. Förträffligt! Först taga vi nu alla vårt thé, sedan återkomma vi och fortsätta kritiken, törnrosbusken blad för blad igenom, och slutligen blir knuten med sin upplösning den, att vi —

Uranie. Såsom sagdt, vi gå nu in på en liten stund till theet, återkomma sedan, fortsätta och sluta kritiken: hvar och en bibehåller, såsom alltid, sin mening: hvarpå, vid ett gifvet tecken, Galopin inkommer och underrättar oss om, att skådespelets upplösning, dénouement och slut, en liten tarflig aftonmåltid, står i ordning. Mesdames, hafven den godheten! Messieurs!

SCEN VIII.

Entr'acte, hvarunder ingen finnes inne, utom läsaren sjelf, som dricker vatten och företager sig

hvad han behagar. Skulle han ej hafva något bättre att göra, så slår han upp i Molières arbeten den pjes, hvarefter det föregående blifvit bildadt, och efterser der, huruvida fransyskan står riktigt, samt rättar om någon accent kommit galet: således sätter han (′) öfver alla E i Elise. Vi anbefalla honom, att med sitt nöje förena tålamod.

SCEN IX.

Hela sällskapet återkommer ifrån théet, sätter sig, och Lysidas vänder sin stol midtemot Dorantes.

Lysidas. Om jag icke mins orätt, så slöto vi sist vid begynnelsen. Vi hade afgjort *Jagtstottet*, hela törnrosverkets inledning. Kritiken kommer således nu till de egentliga pjeserna. Jag skall tadla dem och afslöja felen, som jag deruti upptäckt; men herr Dorante, deremot, såsom en enthusiastisk vän, försvara arbetena och öfver höfvan berömma dem.

Dorante. Jag åtager mig denna rôle; ty i hvarje musik, som skall bilda harmoni, måste en kontrapunkt gifvas.

Elise. Och enär herrarne begge utan tvifvel komma att blifva ensidige, hvardera åt sitt håll, skola vi öfriga, utgörande en värdig och sansad publik, veta att afhugga hufvudet på berömmet och svansen på tadlet, hvarigenom vi bekomma en ganska gagnelig, njutbar, smaklig och helsosam återstod, om icke

till föda och upplysning, dock till uppfriskning af vårt litterära omdöme.

Lysidas. Svansen fruktar jag icke för.

Dorante. Med mitt hufvud få vi se huru det går.

Lysidas. Till en början har jag en kardinalanklagelse, ej emot ett visst stycke, icke en gång emot alla arbetena, såsom sådana, utan emot författaren, såsom sådan.

Dorante. Det är då godt, såsom sådant. Arbetenas försvarare behöfver alltså icke öppna sin mun, efter arbetena sjelfva icke anklagas.

Lysidas. Förlåt mig: det rör visserligen författarens person, men angår honom såsom sina arbetens författare.

Dorante. Och frågan rör?

Lysidas. Han har kastat sig på pressen, med oerhörd fräckhet vändt sig till allmänheten och förskaffat sina skrifter läsare.

Dorante. Han har förmodligen tvungit dem? Han har imponerat genom fysiska medel? Käppslängar, sparkar, armbågningar?

Lysidas. Ånej; vi tala händelsevis om något i litteraturen.

Dorante. Han har imponerat genom andliga medel således. Genom osanningar?

Lysidas. Det vill jag icke påstå, alldeles; de skulle då hafva varit lätta och snara att vederlägga.

Dorante. Genom sanningar således?

Lysidas. Äfven detta anser jag icke för det egentliga brottet. Men han har uppträdt och skrifvit i tidningar; och, till på köpet, icke i de olästa, utan i de stora och allmänt hållna. Ingen kan undgå att finna sådant bra orätt. Jag har förut anmärkt, huru hvarje äkta och i sanning högsint litteratör helst skrifver intet; men om han författar, skrifver han dock allenast ett, eller högst tre à fyra arbeten, hvilka han aldrig trycker, utan uppläser för personer, som han vet älska och gilla dem. Eller om han trycker, låter han det endast ske i en liten upplaga, hvilken han utdelar till trogne, men aldrig säljer. Eller om han går derhän att trycka för allmänheten och sälja, så annonserar han åtminstone icke: allraminst skrifver han i "tidningar." Eller om, slutligen, han också skrifver i tidningar, så gör han det allenast i någon af de snygga.

Dorante. Med snygg tidning menar min herre förmodligen en sådan, som aldrig uppvikes för att läsas, och som således bibehåller all den jungfrulighet, hvarmed den kommer ifrån tryckaren?

Lysidas. Ifrån boktryckaren? min herre torde vara obekant om, att ingen tidning vikes hos honom, utan att dylikt sker på boklådan?

Dorante. Mycket väl. Hufvudsaken är, att en tidning för propreténs skull en gång hoplägges, och sedan till dess bibehållande icke vidare uppvikes; eller, om detta verkligen en gång kommer i fråga, det dock icke sker för annat, än åter — propretén.

Lysidas. Men, min herre?

Dorante. Ingen kan undgå att anse sådant, i sig sjelf och opartiskt förstådt, ganska gagneligt, ja riksgagneligt, såvida vi känna flere tidningar i riket, som dymedelst och verkligen kraftfullt arbeta för den allmänna snyggheten. Man kan endast anmärka, att riset på detta sätt blir dyrare, än om det först icke alls öfvertrycktes; icke heller är det lätt att begripa, hvarföre äkta och högsinte författare nedlägga så mycken möda för ett ändamål, som visserligen måste erkännas vara ganska nyttigt, men som kunde vinnas lika väl utan att någonting på papperet först författades.

Lysidas. Men, min herre —

Dorante. Förlåt mig, jag vet med hvilken jag har den äran att tala. Till hvarje person, som jag ordar med, söker jag alltid uttrycka mig på *hans* modersmål; ty jag anser det högst ohöfligt, att till någon, hvem som helst, tala annat än hans eget språk. Herr Lysidas behöfver endast påminna sig vissa egna, oupphinneliga humorismer, för att vidgå, det jag, ehuru jag erkänner min oförmåga att nånsin kun-

na uppnå sådant eller öfverhufvud likna herr Lysidas i "gediegen" qvickhet, dock bör hafva tillåtelse att tillåta mig något i frågan hvarom frågan blef: nemligen ett skriftställeri, som framför allt lägger sina motståndare till last den fula omständigheten, att de läsas.

Lysidas. Jag förlåter gerna revanchen, med vilkor, att herr Dorante hädanefter talar allvarsamt.

Dorante. Af allt mitt hjerta.

Lysidas. Låtom oss då med öppna ögon betrakta en författare, som skrifvit i Aftonbladet och i Dagligt Allehanda. Han recenseras, vinner popularitet, får läsare och afnämare. Jag frågar om icke detta är ovärdigt?

Dorante. Det kommer an på det ovärdiga deri.

Lysidas. Ah — fi! fi —

Dorante. Men tala då ut! Vi äro ju ibland vänner? åtminstone räknar herr Lysidas i detta sällskap lika många, och väl flera, än jag.

Lysidas. I korthet kallar jag infamt gjordt, när en författare söker lägga ok på en publik.

Dorante. Ok? och på en publik? och sådant skulle vara tänkbart? Är då herr Lysidas sjelf icke af samma race som alla de individer, hvilka tillsammans bilda hvad min herre kallar publiken? Men om herr Lysidas det skulle vara, månne då icke något

vackrare ord — för subjekternas namn och heder — skulle kunna väljas, än ok?

Lysidas. Välj hvilken bild herrn vill, allenast herrn behagar förstå meningen.

Dorante. Men var då så god och säg meningen, om möjligt, utan bild; efter det ideligen vill synas, som herr Lysidas blir olycklig med sina bilder.

Lysidas. Min mening är då, att den ifrågavarande författaren —

Dorante. Erhållit publikt beröm genom Aftonbladet och Dagligt Allehanda och kanske, hvem vet, genom ännu flera?

Lysidas. Alldeles precist; just så menar jag.

Dorante. Men hvarföre icke då oförskräckt säga ut en så enkel tanke, utan att jag, som likväl sitter här i egenskap af auktorns försvarare, skall behöfva förestafva hvad som är ämnadt att ömt såra honom?

Lysidas. Man bibehåller alltid, äfven som ovän, en viss grannlagenhet.

Dorante. Det bevisar goda seder. Och grannlagenheten blir ofta lättare att iakttaga, hvilket här vill säga: anklagelsens rena språk håller sig så mycket hellre doldt under bildspråk och evasiva termer, derest samvetet påminner om svårigheten att bevisa den.

Lysidas. Hvad vill det säga? Herr Dorante har ju sjelf uttalat anklagelsen? och det i rätt begripliga ord?

Dorante. Jag har fört till torgs hvad min herre allenast dristat tänka eller förstulet skjuta fram i sitt portlider. Men för att jag utsagt tanken, har jag derföre hvarken lofvat försvara den, eller ansett den försvarbar.

Lysidas. Det skulle då icke vara en afgjord sanning, att vår författare genom Dagligt Allehanda och Aftonbladet, med flere, bekommit ett publikt beröm?

Dorante. Och ett lika publikt tadel.

Lysidas. Verkligen?

Dorante. Får jag då fråga hvarest sanningen och friheten äro störda, hvarest impositionen skett på allmänheten, och på hvilkas mankar oket har blifvit lagdt?

Lysidas. Jag skulle utan svårighet kunna nämna flere, hvilkas mun blifvit tystad ifrån den tiden.

Dorante. Tvertom, de hafva ifrån den tiden talat lika högt och vackert som förut. Herr Lysidas! låtom oss yttra oss oförställdt; uppriktighet är alltid till sluts det bästa. Månne icke en viss ryktbar skribent, som kallat sig sjelf "filosofen på landsvägen" någonstädes säger ungefär detta: "så snart en ny författare allmängör arbeten, utgör sjelfva hans uppträdande, blott och bart *som sådant,* en affront emot alla förut lefvande skrifvande;" ty — för att vara ännu uppriktigare, herr Lysidas — månne icke alla skriben-

ter betrakta publiken likt en äng, på hvilken de beta; kommer nu en ny in, så frukta de begripligtvis, att äfven han skall dela betet, hvarföre de med all gewalt söka stånga ut honom —

Lysidas. En icke rätt grannlaga bild.

Dorante. Bilden var nyss min herres egen. Men låt mig fortsätta. Om de icke förmå att stånga ut den anländande, så skola de ej erkänna detta för en följd af deras horns svaghet, utan ropa, att ett besynnerligt, ett hemlighetsfullt ok blifvit lagdt på halsarne, som hindrar dem — eller har jag orätt? Jag tyckte min herre nyligen talade om ok? Jag har då endast sökt gifva en förklaring åt min herres tanke. Det förtjenar, att i grunden betraktas, hvad en uppträdande auktor egentligen har att betyda för de förut varande. För dem utgör *innehållet* af hans skrifter — det må vara godt eller ondt — alldeles icke hufvudfrågan. Det angelägna för dem består uti, om de skola få se honom misslyckas, eller tvertom. Hafva de hopp om, att han förblifver alldeles obetydlig, så söka de på allt sätt uppmuntra honom, berömma hans arbeten, upphöja hans fadaiser, och se i dem hvad ingen kan upptäcka; ty de hafva af honom nu ingenting att rädas, men öka sin egen ära genom att vara mæcenater, och att inför allas ögon utbreda sin älskvärdhet, sin frihet ifrån litterär afund. Händer det, åter, att denna nybörjare, emot hopp och för-

modan, tar någon skruf eller gör blott så mycket uppseende, som behöfs, för att sätta äldre i alarm, då vända de honom plötsligt ryggen, se i honom sin naturliga fiende, upptäcka fel, dåligheter, ordentliga brott mot reglorna, om ej värre — och allt detta utan att ens se på det, som de nu fördöma. Alla tiders litterärhistoria har varit sådan, hvad förhållandet emellan författare vidkommer; och endast man härtill har klaven, så är saken i sig sjelf ganska begriplig. Det är en sak att skratta åt, liksom mången annan.

Lysidas. Det kan så vara. Jag, för min del, betraktar litteraturen såsom en alldeles för allvarsam sak att se med så glada ögon.

Dorante. Äfven jag nekar visst icke, att en litteratur finnes att gråta åt.

Lysidas. Alltså —

Dorante. Men det är litteratörerne sjelfve, icke deras litteratur, som stundom förekommer mig litet muntra. Hvaruti består väl, för att återkomma till vårt exempel, all denna förargelse, denna ilska, som, för att kunna uppträda mot den ifrågavarande författaren, tagit sig pretext af de "stora" tidningarne. Jag frågar herr Lysidas på samvete, om han icke i dem har blifvit klandrad?

Lysidas. Och min herre skulle vara kortsynt — svagsynt nog, för att icke inse finten häraf?

Dorante. Finten? i att blifva tadlad?

Lysidas. Åh, min herre! storleken af denna menniskas list kan icke jemföras med någonting annat, än med höjden af hans elakhet. Han är för ot —

Dorante. Jag fruktar, att min klient icke torde vara hälften så utomordentlig, som min herre gerna vill göra honom till.

Lysidas. Låt mig endast få väcka uppmärksamheten på en sak, så hoppas jag ögonen utan svårighet skola öppnas, om ej på min herre, dock på vår publik, messieurs Gorgibus och Sganarelle, mesdames Uranie, Elise och Climène.

Dorante. Jag väntar begärligt, att också få mina ögon öppnade.

Lysidas. Låt mig då fråga, om den offentliga kritiken af ett arbete, konststycke eller hvad det må vara, gör på allmänheten någon verkan, derest den innehåller *endast* tadel? Rättvist skulle detta icke kunna anses, efter väl ingenting under solen gifves så alldeles blottadt på förtjenst, att det allenast kan vara tadelvärdt. Hvarje opartisk måste då, om ej till följe af sitt omdöme, likväl med sin känsla förkasta en sådan kritik, en så beskaffad recension, och ej anse den för annat än en åder, uppsprungen ur hatets källa, ensidig följaktligen och utan trovärdighet. Men månne icke förhållandet måste vara alldeles enahanda i frågan om ett *odeladt* beröm? Äfven ett så-

dant skulle icke kunna vara rättvist, enär väl ingenting under månen gifves så fullständigt felfritt, att det uteslutande kan vara värdt loford. För en ljus skildrig, utan skugga, måste tredje man utan tvifvel stiga lika mycket tillbaka, öfvertygad att i detta beröm allenast höra det angenäma porlet af en springbrunn, härledande sig ur vänskapens cistern, följaktligen lika opålitlig, som det odelade tadlet.

Dorante. Anmärkningarne finner jag ganska sanna, utan att begripa deras tillämplighet här.

Lysidas. Var så god och svara mig, om det skulle hafva gjort någon verkan på publiken, derest vår auktor i Aftonbladet, Dagligt Allehanda och flere, blifvit odeladt berömd? Skulle man då icke hafva betraktat alla dessa loford såsom — vous savez. Behöfdes icke ett temmeligt tillskott af tadel för att göra berömmet trovärdigt?

Dorante. Och författaren skulle således med flit hafva förskaffat sig tadel?

Lysidas. Så gjorde en gång Machiavelli.

Dorante. Min herre är så subtil, så fin, fruktar jag, att han befinner sig grof af bara finesse. Hvarföre kan man icke gå till den enkla grunden, att der vår författare blifvit tadlad, har det skett för att recensenten de bonne foi ansett honom tadelvärd? Jag tycker, oaktadt hans vän, att han förtjenat hvad han fått.

Lysidas. Alldeles rätt! alldeles: det är också min tanke. Men se då en gång med öppna ögon på *detta* tadel, min herre. Hvaruti består det? Det är ju tydligen af författaren sjelf önskadt.

Dorante. Det har jag svårt att begripa.

Lysidas. Jag tager mig den friheten att fråga min herre, om det icke måtte i publiken vara bekant, huruledes vår författare i samma tidningar, der han blifvit tadlad, och mången gång kort efter, skrifvit artiklar?

Dorante. Nåväl?

Lysidas. Och alldeles icke artiklar fulla af grämelse, utan merendels rörande helt andra ämnen och ofta i rätt upprymd stil: hvad bevisar det?

Dorante. Säg sjelf hvad det bevisar, min herre, som är så klok.

Lysidas. Det bevisar icke så litet, skulle jag tro. Det intygar, att "vår författare" just icke varit särdeles ledsen åt hvad som skett, förmodar jag. För öfrigt ber jag min herre ännu en gång vara af den godheten och betrakta sjelfva detta tadels innehåll. Hvad har det väl innehållit?

Dorante. Det har rört det tadelvärda, säkert.

Lysidas. Det vissa är, att jag skulle hafva tadlat och kriticerat på ett helt annat sätt.

Dorante. Hvar och en har sina åsigter. Såsom hvarje stund har sitt eget nöje, så få vi i dag höra

det slags tadel, som herr Lysidas anser för det rätta. Det kan ju då icke hafva skadat, att vi förut varit lifvade af en annan sorts.

Lysidas. Jag vill endast taga mig den friheten att fråga min herre om följande, som stått att läsa på de sednare tiderna, ungefär inom året, och således kan vara i minne. När *Målaren* först utkom, fans den icke allenast behäftad med så många tryckfel, att den derföre icke var rätt läsbar, utan, hvad värre måste synas, sjelfva den inre sammansättningen visade ojemnheter: på några ställen ett onödigt öfverflöd af skildringar öfver småsaker: på andra, deremot, brist af nödvändiga uppgifter, så att ett par händelser härigenom framstodo, visserligen begripliga, men omotiverade. Gaf icke allt detta Dagligt Allehanda anledning att säga, det denna komposition vore nog lösligt sammankommen, maniererad och icke såsom vederborde?

Dorante. Och med skäl, tycker jag.

Lysidas. Och detta påhitt af författaren skulle icke vara med flit utgifvet, för att tjena till *souffre-douleurs?* till syndabock?

Dorante. För hvad?

Lysidas. För att i publiken skaffa honom den högst nödiga opinionen om oväld ifrån de stora tid-

nin-

ingarnes sida, och om ömsesidig frihet emellan hoom och dem.

Dorante. Min herre har onekligen en utmärkt od lukt.

Lysidas. Hvartill skulle det väl tjena, såsom vi ckså sett i Dagligt Allehanda, att nästan hvarje gång lenne författare kommer på tapeten, påminna om ans fordna långrandighet som han öfvergifvit, den kymning han förut omslutit sig uti, det maniererade i ans äldre stil? Det vanliga i en kritik består ju i, tt när en författaare eger ett antal barndomslyten ch svaghetssynder, omtala dem vid den vändning ill ett bättre, som han lyckligtvis gör, och som med lenne författare tilldrog sig i medlet af November nno 1838 vid Tomen VIII, i hans mindre format. Dagligt Allehanda omtalade visserligen denna vändning och uppräknade dervid alla de fel, jag nyss mförmälde, såsom tillhörande patientens äldre, nu emnade, tillstånd. Detta var alldeles på sin plats. Men icke brukar man med en författare, som sedan går en annan bana, vid hvarje tillfälle påminna om ans en gång redan uppräknade lyten och säga: nu iro de slut! nu äro de slut! Man gör icke så, om man j dertill har sina orsaker.

Dorante. Min herre är utomordentligt skarp-

synt. Jag begriper icke hvarifrån så mycken slughet kan komma.

Lysidas. Månne väl icke dylikt förefallit i Aftonbladet? Jag vill endast tala om det sista stycket *Amalia Hillner.* Sedan detta redan var allmänt publikens händer, så att ett tadel ej kunde skada synnerligen, men väl för oväldens skull gagna, fick man i Aftonbladet läsa en recension, der författaren till och med påstods hafva varit ledd af den onde anden, och hvarföre? jo, framför allt derföre, att han infört jurudiska scener på romanens område!

Dorante. Nå, men det förekommer också verkligen nog många §§ och lagcitater i Amalia Hillner.

Lysidas. Må vara; stärker då icke detta min satts? Hvarföre skulle författaren eljest hafva infört detta lilla förmyckna? Att se en romanhändelse grundad på en testamentstvist, är i sig sjelf ej alldeles nytt; att läsa om lifliga och qvicka notarier, lika litet. Men att införa en af juridikens benigaste och mest ifrågasatta punkter — efter hvad lag förhållas skall med dens testamente, som dött utrikes — och att låta en man begå tvegifte med en, som han outsägligt älskar, *utan att upphöra* med innersta hjertat älska sin första hustru: detta är nytt och pikant, och de förmyckna paragraferna hafva i allmänhet så litet skadat intrycket, att jag skulle kunna uppräkna olyckligtvis till och med fruntimmer, som med största

uppmärksamhet och en spänd väntan följt utvecklingen af just det *juridiska* elementet i denna bok, oberäknadt det andra: det har gått så långt, att de lärt sig något af lagen, de hafva lånat lagboken af fäder och bröder, och — store Gud! — våra damer skulle till sluts förledas att finna smak i rättvisans skipande!

Dorante. Hvem kan då hjelpa denna olycka, om den inträffar?

Lysidas. Men säkert måste det vara till vår författares fördel eller heder, skulle jag tro. Huru passande, att då härtill äfven få foga hedern af oväld, genom att publikt förkunna, det i pjesen förekom alltför mycken torrhet! prosa! juridik! hvilket alls icke hindrade ganska utsökta loford för en stor mängd andra enskildheter.

Dorante. Herr Lysidas bör trösta sig. Dagligt Allehanda har med Amalia Hillner icke gått till väga på samma sätt.

Lysidas. Dagligt Allehanda? Nej, icke på samma sätt; men på ett annat. Säges icke der, att intresset i stycket slutar med tredje boken? I den fjerde och sista förekommer likväl sjelfva Återseendets stora och rörande uppträde emellan herr Hillner och hans första maka, fru Beate Sophie, som han icke sett på aderton år eller nitton, jag mins icke

rätt. Hvar och en känner, att det utgör just det intressantaste, att se en varmt älskande qvinna icke blott kunna förlåta sin man för hans ännu fortfarande öfversinliga och rena, således icke uppbrusande och förgående, utan evigt fortfarande kärlek till en annan, som dött; huru hon till och med omfattar denna sin rival och hennes dotter med varm tillgifvenhet: och icke gör detta af likgiltighet och köld emot sin man, utan under fullkomlig värma och af en klar psychologisk grund, emedan hon ser sig sjelf, ändock och allt oaktadt, oändligt och evigt af honom älskad, samt att hon ingenting lider. Utvecklingen af detta fenomen i kärleken, eller om man hellre vill, framvisandet af möjligheten, den fullkomliga rimligheten af en *ren* kärlek till flere än en — derom må man säga hvad man vill: det är farligt att tänka. Men visst blir likväl, att det utgör det märkvärdigaste i hela Amalia Hillner, det gör denna pjes till en betydlig utvecklingslänk af sjelfva "Det går an," hvilket också går ut på en för menniskan påstådd rättighet, att få hysa ren kärlek och ej genom lagen nödgas att hafva en oren. Intresset, långt ifrån att sluta med tredje boken, är således hufvudsakligast till i den fjerde, der läsaren vill blifva vittne till hurudant mötet efter aderton år skall blifva emellan tvenne sådane karakterer, som den vulkaniske herr *Hillner-Migneul* och den religiöst noggranna, varma och punkt-

liga *Sophie.* Allt går väl: aflöper idylliskt förträffligt. Allt knyter sig slutligen tillsammans genom återfinnandet af den förlorade Ringen, hvilken herr Hillner *anser* så angelägen, och derföre också till sin glädje får återse, ehuru den för saken i sig sjelf visst icke var af nöden emellan honom och Sophie. Men hvars och ens fördom skall ligga med kärleksfull aktning bevarad i det Skönas skildringssätt; och först derigenom blir detta fulländadt. Jag tror mig häruti hafva gjort en konstfilosofisk upptäckt af något värde, mitt herrskap? Jag har sett in i nerverna af ett arbete —

Dorante. Nåväl, min herre, detta låter som beröm?

Lysidas. Var icke rädd. Jag återkommer till stratagemet.

Dorante. Ett stratagem?

Lysidas. Jag måste väl kalla stratagem, att endast få sitt tadel kastadt på sådant, som hvar och en finner vara, om ej det berömvärdaste — det säger jag för ingen del, efter det är jag, som är dessa arbetens ovän och motståndare — men det märkvärdigaste i hela sitt stycke. Ty hvad skadar tadlet då?

Dorante. Men bättre måste det väl hafva varit, om intet tadel alls förelupit?

Lysidas. Förlåt mig: jag tror mig i det föregående hafva tydligen bevisat, att tadel behöfts, så-

som sådant, eller för att göra det bredvidstående omdömet i publiken antaget; men att det sjelf tillika, för att vara oskadligt, såsom sådant, måste hufvudsakligen fälla sig ned öfver ämnen, der det, såsom sådant, icke skadade.

Dorante. Sannerligen är icke herr Lysidas, såsom sådan, den mest slipade motståndare jag lärt känna. Jag får endast tillägga min öfvertygelse vara den, att herr Lysidas bedragit sig.

Lysidas. Och hvad säger publiken?

Elise. Om jag skall döma publikens öfriga fyra medlemmar efter mig sjelf, så se vi helst, att herrarne ville lemna tvisten om tidningarne och gå till det, hvarom frågan skulle blifva i afton: en kritik öfver törnrosorna. Ty hvad deras författare vidkommer —

Lysidas. Ja, men just honom önskade jag i främsta rummet få satt i sin rätta dager.

Gorgibus. Det vill säga i sitt rätta mörker.

Sganarelle. Han är en högst otäck menniska; en infame.

Elise. Äfven jag vill visst icke tvifla på, att han är en menniska, både elak i själen, och tillika en af de elakaste man kan träffa.

Climène. Har någon af herrskapet sett honom?

Gorgibus. Nej, Gud vare lof.

Climène. Det är väl.

Sganarelle. Han är motsattsen af allt hvad bra heter.

Uranie. Således hafva vi allt skäl att vända oss bort ifrån honom sjelf till hans skrifter.

Dorante. Jag är färdig. Med hvilken pjes önskar herr Lysidas, att vi begynna?

Lysidas. Om jag får, så går jag i samma ordning, som jag en gång förut uppräknade dem alla.

Dorante. Alltför gerna.

Lysidas. Det första stycket i hela Törnrosens bok — då man afräknar Jagtslottet, såsom inledning, verkets presentation och protasis — kallas *Skönhetens Târar*.

Gorgibus. Ja — ja — aldrig är det annat än Skönhet! Skönhet! och alltid Skönhet! Detta förargar mig mest. Äro vi då aldrig annat än sköna, mitt herrskap? Jag vill hafva teckningar efter naturen, och der jag kan igenkänna mig sjelf något litet. Och det är då denne författare, om hvilken man i synnerhet skryter, att han är natursann? Ah ça — Skönhetens tårar — hvilken *Skönhets* då? Känna vi henne? är det någon af våra bekantskaper?

Sganarelle. Det var någon Skönhet, som gret, bästa du. Nånå, stackars liten, jag förmodar, att efter vanligheten det icke kunde vara så roligt för henne i första begynnelsen. Det lär alltid vara så. C'est le premier pas qui coûte. Eller huru, herr Dorante?

"Skönhetens Tårar" utgör ju det allraförsta i hela verket? Har herr Lysidas rätt häruti?

Dorante. Han har rätt.

Sganarelle. Ha! ha! ha!

Gorgibus. Det är sannerligen icke oäfvet. Jag tror, att litet hvar af oss hafva varit vittnen till Skönheters tårar "i begynnelsen." Hahaha!

Climène. Men, mine herrar —

Uranie. Jag vet icke om jag alldeles irrat mig, men jag tyckte, att det var egentligen vi, som skulle vara decenta, och, om möjligt, försvara det skickliga emot —

Gorgibus. Emot en oanständig författare; så är det. Men, min fru, just emedan denna författare är så afgjordt indecent, måste det också tillåtas oss litet skämt under vår kritik med honom. Vi skulle annars aldrig förstå honom, och detta måste likväl förblifva ett vilkor för att utöfva rättvisa emot honom.

Uranie. Jag vänder mig till herr Lysidas, såsom den officielle åklagaren, och frågar: hafva vi någon grundad rättighet, att i *Skönhetens Tårar* underförstå en — ja, vänner och kritici emellan, får man tala till punkt — en, jag menar — en indecent mening?

Sganarelle. Sådant måste man alltid underförstå i dessa fantasier. Vi skulle icke annars hafva klaven, icke utgångspunkten för hela verket.

Uranie. Men jag frågar allenast med hvad rätt man tager sig denna klav?

Lysidas. Jag vet icke. Den skönhet, som gråter här i stycket, heter *Astarte,* och är sjelfva densamma som den syriska *Astaroth,* om hvilken archæologien har åtskilligt att påminna. Jag vet icke, om jag vågar — mina damer torde hafva läst i Gamla Testamentet, der på sina ställen talas om de afgudiske, de syriske Baal och Astaroth?

Climène. Ah fi, fi donc!

Uranie. Men denna Astarte, sådan hon skildras i Törnrosbokens första stycke, gråter ju? hon förföljes af en fräck varelse, en jette, som hon sjelf vill ingenting: hon flyr af all förmåga.

Gorgibus. I början, ja, hahaha! vi hafva ju alla vetat och påstått, både att undanflyende då eger rum och likaledes tårar. Vi böra noga erinra oss, mitt herrskap, att detta erkändt utgör *första* uppträdet, första stycket, första steget i hela "törnrosarbetet," hvilket, då *törnros* ostridigt symboliserar kärlek, jag vill kalla kärleksarbetet. Man springer undan *då* för "den fräcke" — alldeles riktigt! mycket riktigt!

Uranie. Men det berättas icke, att Astarte blef mildare, eller — såsom herr Gorgibus troligen vill säga — medgörligare någonsin sedan.

Gorgibus. Så? nånå. Jag vet icke så noga hvad som säges. Men nog kan man begripa hvad

som blef utaf. Det är icke oäfvet, haha! Det går verkligen så till. Det är rätt roligt. Hvad säger du, Sganarelle? Hvad säger herr officielle försvararen?

Dorante. Om jag skall döma efter herrarnes glada skämt och öfriga utlåtelser, så måste törnrosens bok alldeles vara i herrarnes smak. Det är ju icke oäfvet? Det går verkligen så till? Det är rätt roligt?

Gorgibus. Men deri ligger just det oanständiga —

Dorante. Hvaråt i och för sig sjelf herrarne äro så förtjusta och upprymda? eller huru skall jag förstå det skinande anletet —

Gorgibus. Men, i Guds namn, så begrip oss då. Herrn ser ju, att vi fördöma en oanständig bok?

Dorante. Det är hvad jag har litet svårt att fatta. Det enda jag kan finna, är att herrarne med hjertats fulla glädje hylla det oanständiga, *såsom sådant* — må herr Lysidas tillåta mig nyttja hans älsklingsterm — ja, att herrarne tala derom med ett nöje, som har svårt att återhålla sig i sjelfva mungipornas vällustiga fradga.

Gorgibus. Nå, men i boken? i stycket, då?

Dorante. I det stycke hvarom vi tala, kan jag deremot icke, med värsta vilja, spåra den så högt efterlängtade oanständigheten. Ty att en flicka flyr undan, att hon gråter, att hon anropar himmel och jord om hjelp, utgör, efter vanliga begrepp, motsattsen af

hvad som så innerligt lifvar er, mina herrar. Jag kan således intet annat se, än att herrarne 1:o fördöma någonting i stycket, som der icke finnes; samt 2:o sjelfve innerligt älska det, som herrarne fördöma.

Lysidas. Det förekommer mig äfven nästan så; och jag anser derföre herr Gorgibusses anfall —

Sganarelle. Gorgibi är en bättre genitivus, herr Lysidas.

Lysidas. Jag anser derföre herr Gorgibus' anfall icke rätt välbetänkt. Jag har ett helt annat slags anmärkning att göra emot Astartes historia.

Gorgibus. Nå, det är lika godt; det är bra, bara det blir någon.

Sganarelle. Och som förslår.

Lysidas. I förbigående måste jag likväl fästa herr Dorantes och publikens uppmärksamhet på, huru nära för handen och nästan oundviklig den obscena förklaringen ligger; ty —

Gorgibus. Så? men hade jag icke rätt då?

Lysidas. Ty först och främst kallas denna flicka straxt i styckets början en *nymf* —

Climène. Ah —

Lysidas. Och hvar och en vet hvad redan detta vill betyda —

Climène. Fi, fi ja. Fortfar! fortfar bara! en nym —

Lysidas. Och för det andra bär denna nymfa

namn af Astarte. Huru dygdig och undanflyende hon också i detta stycke än må skildras, så får författaren skylla sig sjelf, om man under henne tänker sig någon tvetydighet, på grund af hvad mythologie och archæologie sammanstämmande vitsorda.

Dorante. Jag vänder mig till fru värdinnan och frågar, om det öfverensstämmer med hennes vilja, så väl som med det öfriga herrskapets tillåtelse, att ibland så mycket skämt och löje ett enda allvarsamt ord får höjas?

Uranie. Utan tvifvel: det är hvad jag önskat skulle hafva utgjort allas vårt språk här i afton, från början till slut.

Dorante. Jag får då vända mig till herr Lysidas och uppriktigt fråga honom, om han kan någon grekiska?

Lysidas. Verkligen? Åtminstone så mycket som en professor, till min herres tjenst.

Dorante. Herr Lysidas skulle också kanske hafva någon kännedom i historien, archeologien och mythologien, hvarom nyss språkades?

Lysidas. Men, min herre, jag är sannerligen icke känd som idiot.

Dorante. Så mycket bättre. Herr Lysidas kan äfven ett och annat i hebreiskan?

Lysidas. Jag tror det liknar sig till examen?

Gorgibus. Men, jag skulle undra —

Dorante. Saken är, mine herrar, att fråga uppstått om en litterär kritik; och det värsta af allt är, att några kunskaper, ehuru jag visserligen icke begär mycket, då blifva på sätt och vis oumgängliga.

Lysidas. Det hör väl icke till det vanliga, att i æsthetiska ämnen gå till väga på detta sätt; men, får gå.

Dorante. Jag må då till en början nämna, att det stycke, hvarom vi tala, Skönhetens Tårar, såsom innefattande en fantasi om Urtidens första händelse, sjelfva Skapelsen, måste betraktas, ej i en modern, men i en antik ande. Ordet *nymfa* innebar i forntiden icke detta, som våra herrar så gerna dermed förstå, utan betydde helt enkelt en ung qvinna, jungfru, brud: upphöjdes till och med till benämning för gudomliga varelser, qvinliga andar, lifvande berg (oreader), träd (dryader) och sjö (najader).

Gorgibus. Men om ordet nymf skall tagas efter grekiskan, hvarför är då icke hela stycket så gerna författadt och tryckt på grekiska? Nu begriper man det på svenska, efter allt det öfriga har tycke af svenska.

Dorante. Herr Gorgibus borde egentligen beklaga, att boken försäljes i boklådor, der omöjligen så beskaffade köpare, ibland andre, kunna hindras att inställa sig, hvilka befinna sig ifrån hufvud till fot så genomträngda af osedlighet, att de intet annat andas, intet annat tänka på. Och hvad språk skulle

man nyttja för dem? Är väl svenskan mera fredad? Kan man väl begagna ordet ”flicka”, utan att de dervid le med ett hemligt subintelligitur? Går det bättre med jungfru, mö, qvinna, gudinna? Aflöper det — i fall vi skola tala uppriktigt — aflöper det lätt för herr Gorgibus, att höra eller läsa ordet ”hustru”, utan att dervid med en vallning i bröstet tänka på en ”man”, på en, som med första bör blifva bedragen, i fall han icke redan är det? Visserligen anstår det monsieur Gorgibus ganska väl, att taga anständighetens försvar; jag vet knappt huru denna arma, olyckliga dygd, utan herrarnes bistånd, ännu skulle kunna vara qvar på jorden; jag hoppas också, att försvarets verkan skall emotsvara begäret att väl utföra det. Men under tiden, och för att återkomma till ordet Nymfa, så har man i ett antikt stycke säkert lika mycken rätt att förstå detta efter sin forntida och sanna bemärkelse, som efter ett nyare och fräckt missbruk; man behöfver icke draga detta ord på sned mera, än man gör med våra inhemska. Vidare, herr Lysidas: hvad är namnet *Astarte* eller Astaroth? Den syriska benämningen lät egentligen *Astoreth*, och Astaroth är en pluralis, utmärkande Astarterne, eller gudinnan Astartes alla statyer och afbildningar, framför hvilka dyrkan skedde. Astarte sjelf betyder endast ”Stjernan,” Planeten, en Jord. Det är just yngre tiders skändliga kyrkobruk i Syrien, införde då en ursprung-

ligen helig, ädel och vacker kult förlorat sig, som är hvad man rättvist beklagar der i landet, och hvarom vårt Gamla Testament med sann vrede talar. Vi afsky detta; men vi hafva ingen rättighet, att i det uråldriga och första se detsamma onda, som förekommer i ett tidehvarf af förfall. Astarteskultens förändring och djupa misstydning är just också hvad som sedermera skildras i slutet af Semiramis; hvaraf man tydligen finner Törnrosbokens mening vara, att ifrån början icke gilla detta onda, utan omtala och beklaga dess upphof.

Climène. Och hela vår verld skulle verkligen ingenting annat utgöra, än en tår, gråten ur en flyende, förföljd flickas, en Astartes öga?

Dorante. Detta förtjenar väl icke att kallas annat än en myth, som all annan: ett fantasispel, min fru, en ljuf dröm. Hvad som utgör "det prosaiskt faktiska" i *huru* skapelsen tillgått, lär väl ingen så noga känna. Vi veta med en viss säkerhet endast, *att* verlden kommit till; och —

Gorgibus. Vet herr Dorante, detta anser jag göra tillfyllest.

Dorante. Och mången filosof betviflar till och med detta *att*; betviflar, med ett ord, att en skapelse af hela Universum, eller Alltet, *såsom sådant*, en gång skett; emedan om detta någonsin kommit till, har man svårt att fatta hvad som då varit till förut. Men

ett *Förut* måste nödvändigt tänkas, så fort man tänker på ett *Någonsin.* Skulle således hela verlden någonsin hafva blifvit skapad, så måste någonting hafva varit förut. Man råkar alltså i oundviklig motsägelse till sig sjelf härmed.

Sganarelle. Det är också alldeles gifvet, att någonting varit oskapadt, nemligen Gud sjelf. Derpå tviflar ingen.

Dorante. När man talar om skapelsen af Universum, menar man således icke skapelsen af Universum.

Sganarelle. Jo, det menar man, min herre; ty man vet att skilja emellan Gud och Universum, eller Alltet. Gud sjelf är oskapad, men Universum är alldeles icke Gud.

Dorante. Detta må man gerna säga. Jag anmärker allenast, att benämningen Universum eller det Hela då är oriktig; ty man menar med det Hela eller Allt icke allt.

Sganarelle. Jo, visst menar man det.

Dorante. Nej; ty uti Alltet menas då, att t. ex. Gud icke är med; således icke allt.

Sganarelle. Ah — hvilka klyftigheter!

Dorante. Såvida Gud sjelf är oskapad, hvilket jag för min del fullt och fast tror, följer då ovedersägligt, att icke någonsin Alltet helt och hållet (och utan att vara helt och hållet är det icke Allt, icke

Universum) kan vara tillkommet. Endast delar här och der — såsom jordar, solar, efemerer, hvad ni behagar — kunna på sina tider hafva blifvit bildade och uppkommit i den form, de fingo. Detta utgör således en skapelse för hvarje af dem; men icke af Universum. En dylik enskild skapelse i och för den verld, hvaruti vi lefva, vårt solsystem eller åtminstone vår jord, är det, som vår Heliga Skrift berättar.

Lysidas. Just der äro vi nu! och min anklagelse emot Skönhetens Tårar i törnrosens bok består deruti, att en skapelse beskrifves — låt då vara en skapelse blott af vår jord — som jag icke ser huru den öfverensstämmer med Skriftens.

Dorante. Den utgifver sig också sjelf för ingenting annat, än en dröm allenast. Var så god och läs första raden. Det är således en uppriktig skildring om Skapelsen.

Lysidas. En dröm? Nå, det är sant. Hvad är det, som man icke på detta sätt skulle kunna ursäkta? Hela Törnrosens bok skulle kunna förklaras för —

Dorante. Fantasier.

Lysidas. Men om någonting genom en sådan förklaring kunde fritagas undan kritikens huggjern, så vore det ungefär, som om någon påstode, det han sett herr Dorante uppföra sig såsom ett oskäligt djur — nemligen, ajaj, hafva *drömt* det — och dermed få försvara sig emot min herres billiga förargelse.

Dorante. Möjligen kan han i denna sin dröm hafva tagit fel om sanningen; jag medger det. Kunde han icke en annan gång i drömmen tro sig höra herr Lysidas tala som en förnuftig och klok menniska? Hvem bör då lita på drömmar? Häruti gifver jag herr Lysidas rätt. En kritik måste icke destomindre ega rum för fantasiverlden, som för all annan; men en Dröm får deruti likväl icke bedömas efter annan måttstock, än drömmens; således ej efter den yttre sanningens tillika.

Climène. Vi äro således icke alldeles förpligtade, att för gifvet antaga, det vår verld i grunden af sitt väsende utgör tårar? Då blir jag nöjd.

Dorante. Nej.

Uranie. Ack, mina vänner, tron mig! mycket talar härför.

Lysidas. Att törnrosens författare menat det temligen allvarsamt, låter också ganska väl bevisa sig genom hela den utförliga fysiografiska beskrifningen i Semiramis, Boken III, der det ådagalägges huru allt i verlden uppvuxit af och ur Astartes tårar. Huru försvarar sig herr Dorante emot detta?

Dorante. Jag förstår icke hvad min herre menar. Hvad är då Semiramis?

Lysidas. Det är stycket N:o 2 i Törnrosens bok. Det är fullt ut, såväl som något annat —

Dorante. En fantasi, en dröm sjelf.

Lysidas. Aha. Det är icke möjligt att komma ur fläcken på detta sätt. Om jag icke bedrager mig, så skulle väl herr Dorante till sluts vilja förklara äfven det klokaste, förnämsta och allvarsammaste, vi tänka här i verlden, för ett lustspel blott, en fantasi, en dröm?

Dorante. Ja, i bästa fallet.

Lysidas. Verkligen? nå, än hvad är det då i det värsta, om jag får fråga?

Dorante. Jag undviker att vara ohöflig, herr Lysidas, såvida jag får.

Lysidas. Jag tackar. Men vårt samtal gifver ej intyg härom.

Dorante. Förlåt mig: jag har ifrån början sagt, det jag anser min pligt vara, att svara på tal, och svara på samma språk, hvarmed man tilltalat mig. Jag anfaller ingen och har aldrig gjort det.

Lysidas. Skola vi då nu anse Skönhetens Tårar afslutade?

Dorante. Om min herre behagar. Eljest kunde vi visserligen tala derom ännu några århundraden.

Gorgibus. Förträffligt! det kallar jag ett godt infall af herr Dorante, oaktadt han är min motståndare! Ack, mina damer — ack, min fru värdinna, hvad jag med nöje skulle fortsätta denna angenäma kritik, om jag allenast kunde våga en så stor ohöflighet, som att — men det är omöjligt!

Uranie. Tala då ut, min bästa Gorgibus — hvad befalles?

Gorgibus. Ack — en liten, liten pipa tobak? men det är omöjligt, jag vet det, i damers sällskap. Förlåt mig! förlåt mig!

Uranie. För ingen del! Var icke generad hos oss. Jag har här, sedan min salig mans lifstid, en liten fin pipa af äkta, chinesiskt postlin, och en delikat tobak: luftballon, vestindisk canaster; je ne sais pas. Men jag vet bestämdt, att ingen af oss tre fruntimmer misstycker denna friska vällukt i vårt rum. Det skall vara en rökelse till vår ära, om ni behagar. Vi önska blott, att icke helt och hållet alldeles förlora oss i en nimbus.

Gorgibus. Jag tackar obeskrifligt. Hvilken pipa. Frukta ej: jag skall blott bilda en liten fri fantasi, en liten gråblå, genomskinlig och välluktande dröm kring edra hufvuden.

Sganarelle. Hvad du är treflig, bror Gorgibus! Hvad? ser jag rätt? jag tror sjelfva herr Dorante kastar en förnöjd blick på denna sin motståndare med pipa?

Dorante. På herr Gorgibus? Hvarföre icke? Jag tror, att om sjelfva författaren till törnrosens bok vore ibland oss, så skulle han finna sig ganska väl i sällskap med så trefliga män och herrar.

Climène. Tillåt mig att betvifla det.

Dorante. Men ni har härtill ingen tillräcklig grund.

Climène. Trifvas i sällskap med sina fiender?

Dorante. Jag tror icke, att han i någon enda ser en fiende; ehuru det är åtskillige af er, som så betrakta honom. Jag finner detta troligt derföre, att om denne författare på allvar anser hela vår verld till sin grund utgöra en ljuf, en himmelsk gråt, vara tåren, fluten ur en gudinnas öga; hvad har han då att sörja här? hvad skulle han i sjelfva verket anse emot sig fiendtligt? med hvad kan han icke i djupet vara belåten och glad?

Elise. Dylikt är en smula melankoliskt emellertid.

Dorante. Likasom glädjen sjelf, och i synnerhet skrattet.

Gorgibus. Tack, bästa Uranie! hvilken superb fosfor i den stickan? det tog eld genast på stund. Det kallar jag en tändsticka, dylik, som icke Sganarelle eger i hela sitt våld: tackar ödmjukast, nu brinner det ståtligt. Ah! men kän, kän, herr Dorante! lukta, herr Lysidas! detta är virginia, eller har jag orätt. Gudomligt! Nå, mina herrar, hvad hafven J nu vidare att säga oss om Skönhetens Tårar? Om jag i Richard Furumos ställe hade drömt om Skapelsen, så skulle jag hafva sett hela denna verld vara den fina, ljusgrå, alltid skönt formade, men ständigt till sin ge-

stalt föränderliga, milda, vackra, doftande röken a antända virginiablad.

Lysidas. Men när i all verlden vardt herr Gorgibus så poetisk?

Gorgibus. Allting smittar, min herre. Men fortfaren allenast! fortfaren, jag ber. Jag börjar vörda er begge två obeskrifligt: jag har icke nyligen hört två personer gifva hvarann så mycket och så bra igen. Fortfaren! Ack, att hafva en liten god pipa, så få sitta ibland förlåtande fruntimmer, och höra ett par snillen samtala i en kedja af oupphörliga små otidigheter, likt ett duggregn af silfverknappnålar; sägen mig, mina vänner, om något roligare något angenämare gifves? Hva — nu slocknade pipan jag kom att tala för långt!

Uranie. Här är eld. Försök den här stickan —

Gorgibus. Tusen gånger förbunden. Nu skall jag tiga och njuta. Fortfaren, mine herrar, för Guds skull fortfaren! Hvar voro vi? Skönhetens rök — tårar — alldeles! fortfaren!

Lysidas. Mitt påstående rörande detta stycke Skönhetens Tårar benämndt, belöper sig i korthet der på, att det 1:o om icke sjelf utgör en bestämd oanständighet, dock genom namnet på flickan gifver stor anledning till tvetydighet; 2:o strider emot den Heliga Skrifts skapelse; 3:o strider emot allt sundt för

nuft, emedan hvar menniska inser, att verlden och vi alla hvarken lefva eller kunna lefva i en tår.

Gorgibus. Det är alldeles riktigt.

Dorante. Mitt svar belöper sig till, 1:o att intet oanständigt förekommer i ett stycke, som allenast omtalar huru en flicka flyr och gråter; 2:o betyder det ingenting, att föreställningen i en dröm strider emot Skriften och förnuftet; emedan en dröm alltid är utan vidare anspråk än en ström, en rök.

Gorgibus. Det är fullkomligen riktigt; puh, puhh.

Elise. Publiken tyckes blifva ganska medgörlig, förena sina tankar på ömse sidor och känna sig glad.

Uranie. Hvad säger vår abbé?

Sganarelle. Jag fäster mig icke synnerligt vid ett stycke, som icke upptar mer än en half sida i boken. Jag vet knappt, om jag en gång skall kunna kalla denna pjes ett stycke.

Dorante. Låt icke bedraga er af den ringa längden. I och med Skönhetens Tårar är, såsom jag ser sakerna, allting sagdt, som står i hela törnrosens bok, och icke blott der, utan till och med i alla denne författares andra arbeten, sjelfva läroböckerna, sjelfva Rättstafningsläran och sjelfva Aritmetiken inberäknade.

Gorgibus. Hvad i all verldens namn! Det var verkligen för starkt tilltaget. Pua, puhh.

Sganarelle. Nej tyst, bror Gorgibus: börjar du nu tala, så slocknar pipan för att aldrig brinna mer. Detta var för befängdt. Herr Dorante! här är det jag, som önskar få tala med er.

Dorante. Af allt hjerta.

Sganarelle. Nåväl, så förklara er, min herre.

Dorante. Det är då jag, som skall tala?

Sganarelle. Jag tänker, att ni behöfver det, för att försvara en slik paradox.

Dorante. Skönhetens Tårar, denna lilla obetydlighet innefattar — i fall jag icke har orätt — alla törnrosskrifterna i embryo. Här ligger förvaradt detta svärmeris hela utgång, hela dess glans i en enda punkt, dess begynnelse, dess slut, hela dess gloria och omfång.

Gorgibus. Pue — puh, puhh.

Uranie. Är virginian redan slut? vi skola fylla på litet mera.

Gorgibus. Högst obligerad; tackar ödmjukast. Fortfar, herr Dorante; var öfvertygad, att jag endast öra: "hela dess begynnelse och slut, gloria och omfång." Pue.

Dorante. Tillåtes det mig, att utveckla mig litet?

Sganarelle. Tvertom! det är just hvad min herre skall och måste.

Ly-

Lysidas. Herr Dorante! kom väl ihåg, att min herre ifrån början åtagit sig den rollen att vara törnrosornas enthusiastiske försvarare, öfver-höfvan-berömmare och utläggare.

Dorante. Och glöm ej, att herr Lysidas utlofvat efteråt uppäta mig jemte alla mina blomster.

Lysidas. Alldeles: jag hoppas det skall låta sig göra.

Sganarelle. Vänd er icke bort ifrån ämnet, min herr Dorante. Tårar, och i synnerhet Skönhetens, skulle verkligen utgöra inbegreppet och summan af allt hvad törnrosen skrifvit? Äfven språkläror och geometrier?

Dorante. Med *tårar* förena sig gerna *suckar*, min herre. Jag kan misstaga mig, fullkomligt misstaga mig; men jag skall oförstäldt omtala huru jag ser denna auktor. Han har skrifvit i två skilda grenar: *poesi* och *prosa*. Tårar ligga till grund för hela hans poesi: och alla hans prosaiska arbeten utgöra verkligen, tycker jag, suckar: ett tryckt, kanske brustet hjertas suckar.

Sganarelle. Så?

Gorgibus. Pue. Puhh.

Uranie. Jag har anat detta.

Climène. Om jag icke misstar mig, så begriper

jag icke alls, hvarom vi tala. Skulle det verkligen förhålla sig så, herr Dorante?

Elise. Tårar utgöra grunden för hela denna poesi? och all denna prosa i sig sjelf vara suckar?

Lysidas. Hvad det skall blifva delikat, att en gång vända upp och ned på herr Dorante och visa, det helt annat ligger i Törnrosens rot.

Elise. Det förekommer mig, som hade vi hastigt blifvit förda till randen af en krater, till ett Vesuvius. Suckar! tårar! och på mörkt, förfärligt allvar! Det är demoniskt att skåda ned i en sådan vulkan.

Dorante. Ja.

Gorgibus. Törnrosverlden en vulkan? Men jag har hört åtskilligt rätt kostligt derifrån. Är det en vulkan, hvilket herr Dorante måste veta bäst, så är den dock — hahaha —

Dorante. Jag har aldrig sagt, att Törnrosboken är en vulkan.

Gorgibus. Nå, men jag antager det; ty det är ganska bra. Kratern är rätt treflig — puh — om jag skall vara uppriktig — jag har förut yttrat mig om oanständigheterna, och jag går aldrig ifrån dem. Men på det hela — puh — hvilken auctor classicus har väl icke sina — pupu. Jag vill icke nämna Gamla Testamentet. Om vi derföre gå till profana författare ur alla tider, och icke blott det, utan ur alla epoker, ur alla perioder, ja, ur alla sekler —

hvad finna vi? Hvad säger du, Sganarelle? Jag älskar väl icke, som du, den grekiska kärleken; men nog vet jag något om hvad Greker hafva skrifvit, åtminstone i öfversättning. Jag känner ock min kära Ovidius, Horatius, liber Epodôn, Petronius, Tibullus och många andra Latinare, som skrifvit, i öfversättning; jag känner, med få ord sagdt, Italienare, såsom Boccaccio, Spanjorer, såsom Cervantes i sina noveller, Fransoser italige, såsom — nous les savons tous par coeur; Engelsmän; Tyskar, oräknelige: men dem vill jag knappt nämna, ty de äro de värsta af alla, de leka en oupphörlig maskerad i kyskhetens affär. Låtom oss derföre — puh, puah — sluta en Westfalisk fred, bror Sganarelle, med en författare, som jag alldeles icke går ifrån är nära sådan, som någon af de älskningsauktorer vi hafva inbundne i rödt saffian och stående på den inre hyllan; men som, det oaktadt, hvad säger du? väl skulle kunna få lefva, kanske?

Dorante. I synnerhet som jag icke begriper, varifrån herr Gorgibus tar dylikt i skrifter, der det alls icke finnes.

Sganarelle. Jag säger dig öppet, bror Gorgibus, att du börjar blifva alldeles för medgörlig, och att det är ingen del går an, att sluta en sådan fred.

Gorgibus. Men jag medgifver ju, att den förtatliga karlen vänder upp och ned på hela vårt samhälle — puhuhh — kan jag gå längre?

Sganarelle. Och du är likväl på väg, att vilj sluta vapenhvila med honom?

Gorgibus. Men, min evige fader, hvad betyde det då? Först och främst har jag en så fullkomlig ö vertygelse om vårt samhälle, att det alldeles icke ka upp- och nedvändas; för det andra, om också det skedde, så vet jag icke hvad deruti kunde vara f ohyggeligen farligt, emedan det väl i allt fall skulle kom ma att blifva någon uppsida, der vi samtligen fing bygga och bo: jemförelsevis som, när man vänder e äng, gräset växer lika bra och ännu bättre i de uppvända rotmullen. Men för det tredje och sist tillstår jag, att jag icke rätt vet, huru jag skulle ku na förmå mig, att bränna upp törnrosförfattaren o hans arbeten, då jag i och med detsamma, för ko seqvensen, nödgades i hans sällskap åt lågorna öfve lemna hela mitt bibliothek från alla tiders skifte Jag vet till en början icke, hvarest jag skulle gömm undan min i yppersta franska band inbundna Heins Decamerone, Lohenstein, Parapilla —

Sganarelle. Men du är alldelss förvånande! k du då icke längre skilja emellan auctores classici o en — har du alldeles glömt bort dig?

Gorgibus. Sganarelle! hela min olycka ligg deruti, att jag begynner blifva så orimligt konseqven Kunde jag endast göra som du, min vän: spotta i samma sak i vester, som jag kysser i öster.

Sganarelle. Fy, åh fy! men hvad är detta, monsieur Gorgibus? Minsann, om icke detta par exemple börjar —

Gorgibus. Förlåt mig, Sganarelle! jag bekänner, att jag glömde mig; jag föll i en fri fantasi. Den sköna tobaken har medfört detta: jag mindes litet vår sista fredagsnatt, och kom ej ihåg, att vi nu se oss i ett litterärt sällskap.

Sganarelle. Mon dieu! om jag hade — om jag bara hade — om jag hade —

Uranie. Hvad söker herr abbén? för all del, hvarmed kan jag vara till tjenst?

Sganarelle. Jag har glömt mig, alldeles glömt mig; jag brukar stundom taga en pris, men söker förgäfves efter min dosa: jag har lemnat henne hemma!

Elise. Intet värre? kunde icke jag få vara till tjenst med denna lilla — betrakta den, herr abbé — fint perlemor, och inuti ren, spansk havanna. Snusar ni ej för ro skull sådant? ni behöfver endast doppa lillfingret helt varligt — försök!

Sganarelle. Jag tackar på det högsta. Hvilken utsökt lukt! hvilken — aaah — tschah! — katsch! katsch!

Uranie. Prosit, herr abbé!

Sganarelle. Haaah — det är utomordentligt.

Elise. Hvad det icke rensar hjernan? Nys ut —

Gorgibus. Puh, puu —

Uranie. Här börjar bli ganska lefvande.

Sganarelle. Detta utsökta snus verkar äfven på ögonen. Jag begynner se helt klart. Hvar är det köpt, om jag vågar fråga?

Elise. Om jag finge göra er en liten cadeau?

Sganarelle. Oändligt förbunden: men ni går alldeles för långt i go — god — tschah! godhet — katsch! katsch! Det är förträffligt. Så klart i rymden har jag icke på länge sett med mina ögon. Härut måste väl icke ligga någon pru — pr — katsch! — prustrot?

Elise. Nej, frukta ej: ingenting svenskt, ingenting ifrån apotheket, endast rena havannan: fint, ljust gult spanskt. Jag har det qvar sedan min salig brors tid, och öfverlåter det af hjertat gerna

Sganarelle. Jag kan aldrig tillfy — aaah — fyllest taa — tacka — katsch!

Gorgibus. Men jag tycker, att detta borde sluta en gång. Din näsa undergår en alldeles för skarp kritik.

Sganarelle. Jag u — und — kaah — kah — undrar sjelf derpå. Åjo, nu öfvervinner jag — kaaah — jag öfvervinner nysningen och förmår hålla mig tillbaka mitt herrskap. Nu är det slut: jag sätter mig vid sidan af fru värdinnan. Bror Gorgibus, du skall sjelf få en pris och erfara huru — huu —

Gorgibus. Nej, jag tackar: jag har nog af min pipa.

Sganarelle. Jag försäkrar mitt herrskap — kah — haah — att nu är det alldeles öfvervunnet. Hvar voro vi? — katsch.

Uranie. Gudhjelp!

Sganarelle. Nå, men det var också för sista gången. Förlåten mig! mina damer, jag utber mig excuse. Men nu är det öfver; det känner jag. Hvar voro vi i kritiken? Jag vill minnas, att vi voro vid en vulkan?

Gorgibus. Vid en vulkan, nemligen törnrosens, hvilken jag, till din ledsnad, bror! var på vägen att icke längre hålla för en vulkan. Men jag skall bibehålla mig; jag lofvar dig det.

Uranie. Mina herrar, det var Elise, som gaf samtalet denna vändning.

Lysidas. Men jag instämmer häruti; jag tycker äfven, att man ganska skäligt kan kalla "törnrosverlden" en demonisk vulkan.

Dorante. Så?

Climène. Jag minnes mig icke hafva varit uti någon vulkan; men kunna der verkligen blommor växa? Är detta omöjligt, passar då bilden?

Dorante. Rosor kunna rätt väl växa i en utbrunnen vulkan. Den har sammanstörtat, och rundtomkring på berget ligga djupa lager af fordna lava-

strömmar, der nu, såsom i en fruktbar jord, tusentals blomster upprunnit, som luta sina små hufvuden emot bergremnornas svarta kanter.

Elise. Men skulle det verkligen vara så visst, att törnrosens vulkan är en utbrunnen? Kan man änn vandra trygg vid dess rand? växa der endast blommor, nu och framdeles, på en till fredlig och säker jord förvandlad lava?

Dorante. Jag hoppas och tror så.

Lysidas. Förlåt mig. Det är just hvad jag kommer att bevisa icke vara fallet. Törnroseriet är långt ifrån slut: är alldeles icke en utbrunnen och slocknad, fredlig, älskvärd, treflig, artig och pålitlig vulkan; utan en ännu lågande, ganska farlig, heta stenar kastande och afskyvärd.

Gorgibus. Puh.

Sganarelle. Men på detta sätt slingrar herr Dorante sig ifrån sitt åliggande, att visa, huru i det lilla stycket Skönhetens Tårar allt innehålles, i kort begrepp, som denne författare skrifvit både i prosa och poesi. Ka — Katsch!

Dorante. Fysiska händelser, hvartill icke jag varit skulden, hafva gjort en episod, ett afbrott i framställningen. Men jag skall återtaga tråden. Man har skyllt den författare, hvarom vi tala, för mångahanda. Man har lagt honom till last nya poetiska former, historiska åsigter ifrån forntiden, politik, mu-

sik, mathematik, religion, barnaundervisning, och visserligen ännu mycket mera. Såsom jag tillhör dem, hvilka med nöje, ehuru stundom med vänskapens rädsla studerat honom, så har jag sökt utfinna förklaringsgrunden till så olika underligheter; ty denna skribent, på en gång den allralättfattligaste och svårfattligaste, kunde han vara egen på allenast ett vis, så ginge det ännu an, men han är och har alltid varit det på otaliga, oaktadt han ständigt uppför sig med ett så okonstladt sätt, att man snart ser egenheterna vara hans sanna, hans ohjelpligt egna natur; och deraf de skilda, stridiga tillmälena emot honom. Ursäkta honom vill jag alldeles icke, men jag har sökt förstå honom; och jag har trott mig finna en källa, en enda källa för allt.

Lysidas. Det vore godt.

Dorante. Förklaringsgrunden — såsom jag ser den — ligger icke blott i en honom egen verldsåsigt, ty *åsigter* förslå icke här; utan i en mot andras olika nervstämning, med hvilken han känner och förnimmer verlden. Man kan kalla dylikt högst tadelvärdt eller berömvärdt, huru man vill; ty egentligen är det ingendera. Om en viss naturnödvändighet i ett lynne kan man endast säga, att den är *sådan:* man kan hata och straffa den; eller man kan älska, hylla och hjelpa den. Men allt hvad man benämner tadel eller beröm, lämpar sig icke väl hit, emedan

dessa begge måste grunda sig på en åsigt, till följe af hvilken man fördömer eller gillar; och åsigt är icke här fallet. Stämningen, deremot — det nervösa, hvarom jag nyss talat — består uti ett eget anslag, en helt och hållet olika horizont för lifvet (att jag må nyttja en älskad term i törnrosspråket). Denna kan visserligen på sitt sätt beskrifvas till formen, det medgifves: men detta gör likväl icke tillfyllest, emedan mången, som uppfattar beskrifningens ord, ändock i sitt väsendes nerver icke upptager vibrationerna af tonen.

Uranie. Detta har jag begripit.

Gorgibus. Det var väl.

Dorante. Men den grundstämning, hvarom jag yttrat mig, och som ligger under hvarje af dessa poetiska infall, har icke blott sitt första uppslag i det lilla stycket *Skönhetens Tårar*, utan hela dess tonfigur står der, ifrån början till slut. Allt hvad som sedan kommer i poesi eller prosa, i svärmeri eller den allvarligaste afhandling, allt utgör ingenting annat än inveckligar, modulationer, undulationer, utvikningar, än i motus rectus, än i motus contrarius af den ena, enda, samma primordiala tonfiguren.

Gorgibus. Pue. Rättnu begriper jag snart sagdt alldeles intet. Det är ypperligt.

Dorante. Jag har begagnat mig af *musikaliska* termer; jag vet icke, om jag kunnat göra mig för-

stådd genom dem, men jag skulle lyckas än mindre medelst *logiska*, emedan de här sade i det närmaste ingenting. Man är redan på god väg att förstå vår auktor, så fort man öfvergifver att i sällskap med hans arbeten tänka på logik. Man förebrår honom, att hans stycken och personer uttala alla slags åsigter, eller så många skenbarligt mot hvarannan stridande, att man icke träffar någon ledande: orsaken förekommer mig enkelt vara den, att Logik ligger icke här i bottnen af ämnena. Dermed är dock alldeles icke sagdt, att Oförnuft utgör grundvalen; men endast *något helt annat* än Förnuft: icke *stridande* deremot, men af annat, fast icke motsatt slag. Besynnerligt nog träffar man hos hans uppträdande individer ofta ett så rent förstånd i alla de olika riktningar och på alla höjder af lifvet, dit personerna höra, att man väl framför allt skulle hoppas ega förstånd också i törnroslifvets kärna; men det är icke så. Just emedan här egentligen icke är frågan om förnuft, i grunden nemligen, så finnes här allt möjligt slags förnuft i framställningen. Jag har till motsatts häraf tyckt mig märka, att när en skribent eger förnuft, en fast idé eller en viss åsigt i sjelfva sin saks botten, så har han sedan i hela sin framställning ganska litet deraf, eller åtminstone icke mera än *en* enda giltig satts att säga och omtala; hvilket visserligen kan vara ganska aktningsvärdt, men är sorgligt. Man kan fråga emel-

lertid: efter förnuft icke utgör grundvalen för törnrosskildringarna, och icke heller oförnuft, hvad ligger der då inunder? Jag har sagt min tanke derom: det är musik, och blott en enda tonfigur. Men icke musik, uppträcknelig på noter, utan i ord. Dessa ord stå i Skönhetens Tårar. *Sorgen* utgör sjelfva denna stora verldshemlighet, som hvarken i sig sjelf är förnuft eller oförnuft; utan något annat.

Uranie. Sorgen?

Sganarelle. Tschah! Men att jag icke begriper hvar jag har gjort utaf min näsduk?

Gorgibus. Se här min, om du vill. Du märker derpå en och annan liten tonfigur, men det betyder föga.

Sganarelle. Hvad? förfölja oss tonfigurer ända in på näsdukarne?

Gorgibus. Ja, bror; ty dessa figurer kommo såsom följder af min näsas ton. Var öfvertygad, att äfven jag har kunnat nysa och sedan snyta mig.

Sganarelle. Tack! — kaaaa — katsch! — nå vidare herr Dor—e?

Uranie. Elise, litet lemonad? Climène, en aprikos? Jag ber, herr Lysidas! herr Dorante!

Dorante. Jag tackar.

Lysidas. Huru läckra!

Sganarelle. Allt detta må vara. Jag gör hvarje menniska rättvisa, full rättvisa; och jag skall gerna

betrakta saken allvarsamt. Men ännu ser jag icke sorg, tårar och suckar i hela affären; ehuru visst här och der. Likväl vill jag gå så långt och alldeles medgifva — i fall jag ville se saken ifrån religionens sida — att Tårar, att djup, sann och på *religiösa* grunder fotad Melankoli innebär någonting, som, utan att kunna kallas Förnuft, emedan tårar icke befinna sig på dettas gebiet, dock ej heller innefattar ett Oförnuft. Alldeles icke.

Gorgibus. Men hvad tänker du på, Sganarelle? Nu begår också du ett medgifvande till Törnrosens fördel? Akta dig för lapsus.

Sganarelle. Jag har blott sagt, att, ur religiös synpunkt taget, kan det verkligen gifvas någonting, som hvarken är förnuft eller oförnuft; emedan det ligger ofvanför begge.

Gorgibus. Akta dig!

Lysidas. Mine herrar, om jag får yttra mig, så borde herrarne snarare låta bli att strida sinsemellan.

Gorgibus. Lappri! det är blott en liten hämnd, efter han för en stund sedan påstod, att jag gaf med mig.

Sganarelle, Jag gifver alldeles icke med mig. Jag har talat om hvad man kunde finna *ur religiös synpunkt;* men jag erkänner icke, att detta är Törnrosbokens ståndpunkt.

Uranie. Likväl måste det vara lofgifvet och väl, om dessa böcker hafva till grund någonting af samma slag, som sjelfva religionen.

Lysidas. Hvad då?

Uranie. Någonting uppöfver både förnuft och oförnuft.

Sganarelle. Om, ja. Det medgifver jag: så långt går jag.

Gorgibus. Pue. Du blir bet, min bror.

Sganarelle. Ingen fara; ty det blir i alla fall en ganska stor skillnad emellan mig och herr Dorante. Jag påstår, att *Tårar och Religion* (Tårar, nemligen, såsom det under sin erkända synd förkrossade hjertats uttryck) utgöra detta Stora, Hemlighetsfulla, som befinner sig ofvanom förnuft och oförnuft; herr Dorante, deremot, säger, att *Tårar och Musik* skola vara detta, samt att Törnrosens bok så måste förstås.

Dorante. Men hvarföre skall icke *Religion* få lof att erkännas vara med uti Törnrosbokens "Tårar och Musik?"

Sganarelle. Emedan i Törnrosförfattarens skrifter icke finnes christendom.

Gorgibus. Så var det. Puhh.

Dorante. Med hvad rättighet antager herr abbén, att christendom icke finnes i dessa skrifter? Hufvudgrunden för hela christna tron måste först och

främst vara ett lifligt och obetingadt erkännande af Christus sjelf, såsom Gud; eller, med andra ord, Frälsarens gudom. Detta erkännande finnes klart och ovilkorligt uttaladt på alla ställen, der frågan är om detta höga ämne. Ty, att derom icke nämnes i Räknekonsten, Rättstafningsläran och alla böcker, hvars innehåll rör småsaker, bevisar väl ej, att christendom icke lefver i denne författares arbeten.

Sganarelle. Men hvar befinner sig då det klara och ovilkorliga erkännandet af Frälsarens gudom?

Dorante. Till en början i stycket *Om det Hela*, hvilken i denna fråga måste hållas för en hufvudskrift. Den bevisar, om jag icke misstar mig, att författarens hela utsigt öfver verlden är just christendom och intet annat, hvarken mindre eller mer; efter allting hos honom hvälfver sig omkring den på jorden (herr abbé: i köttet) uppenbarade Christus, såsom Gud, och såsom kärnan, medelpunkten för allt. Dessutom gifves icke ett enda ställe i alla hans arbeten, hvarest frälsaren förekommer, der han icke betraktas såsom Gud. I sjelfva Marjam, der Christi moder är hufvudpersonen, yttrar hon sig alltid om sin son såsom om Gud. I Menniskans Stöd samma tydliga erkännande: i Helsans Evangelium, i Sångerna under Tälten, i Skandiadragen —

Gorgibus. Sganarelle! medgif detta; hvad tjenar det till, att neka eller vara envis häruti enkom?

Sganarelle. Christi gudom må då Törnrosförfattaren erkänna, men christendom har han icke.

Dorante. Är christendom något annat, än Christi lära och hvad af hans ord tydligen följer eller dermed i full enlighet står?

Sganarelle. Nej! Och det är icke min herre, som behöfver säga mig sådant.

Dorante. Jag anhåller, att herr abbén icke måtte stöta sig. Jag påstår allenast, att *Christi lära* icke blott blifvit högtidligen erkänd i Törnrosskrifterna, utan ordentligen *försvarad* och framhållen såsom den rätta —

Sganarelle. Hvar? och af hvem?

Dorante. I stycket Marjam, och af Jochanan — Johannes.

Gorgibus. Men — mine herrar! Kunna vi icke hålla oss vid ämnet? Vi skulle ju kriticera Skönhetens små Tårar?

Lysidas. Jag anhåller också, att vi icke måtte tala om Marjam och Jochanan, förrän vi komma till deras stycke, som uti Imperialsamlingen utgör N:o 12.

Sganarelle. Må ske; vi hålla oss vid Skönhetens Tårar, och jag påstår, att deruti Christi lära icke står att finna.

Dorante. I stycken, hvilka behandla ämnen, som tilldragit sig före Christi ankomst på jorden, kan hans lära icke lämpligen omtalas; och ehuru man

stundom tillåtit skalder anakronismer, har man dock aldrig fordrat sådana af dem, såsom en skyldighet. Alla läror, före och utom judendomen och christendomen, kallar man hedniska; men man förnekar dem derföre icke, att vara *religioner*, hvarje i sitt slag. Det är på denna grund, herr abbé, jag vågar påstå, att, ehuru skrifterna "Om det Hela" och "Marjam" äro företrädesvis christna, såsom framför allt uttalande Christi gudom och nödvändigheten af att hålla oss vid hans rena lära; så hysa dock de stycken, som i cykeln föregå, äfven religion. Fantasien "Skönhetens Tårar" är religiös, ehuru ej af en uttalad christendom, hvilken icke gafs på jorden, då händelsen förevar.

Gorgibus. Detta finner jag ganska rätt. Jag älskar icke, att man kommer med christendom onödigtvis och för tidigt.

Sganarelle. Gorgibus?

Gorgibus. Pua. Jag rår om min öfvertygelse.

Sgararelle. Men om då i dessa "Tårar med Musik" också något slags religion verkligen skulle vara till finnandes, så har herr Dorante likväl ej ännu visat, att dessa så kallade Skönhetens Tårar utgöra grundlaget och, i kort begrepp, *allt* hvad Törnrosmannen skrifvit. Sådant har herr Dorante emellertid påstått.

Gorgibus. Han har så.

Lysidas. Det är i sanning visst, att han har så.

Dorante. Jag har så. I grunden har jag också visat det redan för hvar och en, som förstått mig. Men jag gissar, att herrarne vilja hafva bevisen i hvarje styckes detaljer?

Sganarelle. Utan tvifvel.

Lysidas. Hvilket obeskrifligt nöje skall det icke blifva för mig, att efteråt visa, huruledes i stället för *Tårar och Musik* någonting helt annat utgör Törnroslifvets grund, nemligen *Skratt och Måleri.*

Gorgibus. Hvaba? Se så der, nu slocknade sista askan!

Uranie. Här nytt, om jag får —

Climène. Skratt och Måleri? huru kunna två så olika olikheter komma tillsammans?

Lysidas. Det är hvad jag skall visa. Men tala, tala, herr Dorante, först om sina "Tårar och Musik!" Jag påstår, att det är skratt, som genomgår alla törnrosens fibrer, och icke gråt: leendet sträcker sig der så långt, är der så universalt, att jag tror mig kunna uppdaga spår, der författaren begabbat till och med sig sjelf, icke mindre än sina egna ämnen. Detta är höjden af elakhet: det bevisar det dåligaste hjerta, att icke en gång hafva sig sjelf kär: det är det utmärktaste raseri, att le åt sina egna gerningar: och huru skall någon kunna begära att blifva älskad,

aktad och omtyckt af andra, derest han icke först och främst älskar, ärar och värderar sig sjelf?

Climène. Ganska sant. Men hvad vill det säga, att alltsammans härjemte skulle vara Måleri? Det begriper jag icke.

Lysidas. Jo, min fru. Framställningssättet i Törnrosböckerna gå ständigt ut på att vara ett skilderi, vara objektiva och bestå i taflor. Personer och händelser ställa sig öfverallt framför läsarens ögon, utgöra en rad af tableauer, ett galeri; och författarens förnämsta arbete, Hermitaget, utgör både i början och på slutet rentaf en färgpoesi. Jag tror mig derföre hafva skäl nog, att säga *Måleri* vara törnrosens krets och hela omfattning, i sällskap med det universala *Skratt*, hvarom jag förut haft äran yttra mig för herrskapet.

Climène. Men, herr Lysidas! att tillerkänna törnrosorna denna stora objektivitet, denna egenskap att vara ett skilderi, synes mig smaka af beröm?

Gorgibus. Herr Lysidas har bara litet glömt sig, och det betyder ingenting: jag gjorde detsamma för ett ögonblick sedan. Allt detta är Virginians verkan.

Lysidas. Ursäkta mig, jag har alldeles icke glömt mig. Jag har sagt, att törnroslifvets natur består i måleri, för att dermed emot herr Dorante ådagalägga, att det icke utgöres af musik. Men min mening kan icke derföre vara, att detta måleri är för-

träffligt. Det lefver i dessa skrifter ett begär, säger jag, ett begär att utveckla sig i taflor och blifva scener; deras framställningssätt ligger således tydligen åt det sceniska —

Climène. Åt det obscena; jag vet.

Lysidas. De tillhöra det objektiva hållet: "das Mahlerische", det "pictureska", pittoreska. Men herrskapet finner, att härmed ingenting berömligt är sagdt, ty måleriet kan vara bara kludd.

Gorgibus. Godt.

Sganarelle. Låtom oss derföre så gerna säga, att törnroslifvet består uti Sudderi, hellre än Måleri; ty vi böra söka det rätta ordet.

Lysidas. Alldeles; det är också min mening.

Sganarelle. Och låtom oss, i stället för det leende eller skratt, som herr Lysidas behagade tillerkänna denna litteratur, säga Hån eller Grin, ett demoniskt, ett infernaliskt Grin. Ty uti Skrattet kan ofta vara någonting oändligen genialiskt, i synnerhet om det bygger sig på ordlekar och sådant, som i sig sjelf är alldeles ingenting, då det icke kan skada eller uträtta det ringaste. Men törnrosskämtet innehåller i sig ett begabbande af allt högt, stort och kyrkligt; och en författare, som icke blott låter sitt löje flöda öfver alla personer och ämnen omkring sig, utan går så långt, att han icke dyrkar Guds beläte i sin egen menniska, om en sådan har jag in-

ga vidare uttryck i språket. Jag skulle endast vilja innesluta honom hel och hållen emellan ett par Tankstreck, för att sätta honom och all hans litteratur såsom en oerhörd Parenthes midt uti vår tids öfriga, betänkliga, stora Periodbyggnad. Hvad säger slutligen herr Dorante till allt detta? Vi hafva, emot min herre, funnit, att Törnrosgrunden endast består uti "Sudd och Grin."

Dorante. Och jag har, emot mine herrar, funnit den bestå uti toner och sorg.

Gorgibus. "Sorg och toner?" Bra. Hvad jag finner, är, att detta kan vara så godt som "tårar och musik."

Sganarelle. Nåväl, min herre; vi vänta.

Dorante. Jag har i det längsta velat undvika att vara ohöflig.

Lysidas. Det skall jag icke säga.

Gorgibus. Krusa icke, min herre.

Dorante. Tron j då icke, mine herrar alla tre, att om jag till exempel skrattar åt er, så gråter jag öfver menskligheten?

Lysidas. Comment?

Sganarelle. Minsann —

Gorgibus. He — min herre!

Dorante. Viste jag icke det? ni tålde icke det ringaste. Men slutligen, mine herrar, om jag också skrattar åt mig sjelf, dels derföre att jag är er like,

och dels derföre att jag begått den dårskapen att öppna min mun i ert sällskap, tron j icke, att jag äfven då i sjelfva verket gråter öfver menskligheten?

Gorgibus. Det är bra starkt.

Dorante. Jag finner således ingen ren omöjlighet uti, att ett skratt kan gifvas, som i sig innebär gråt. Men om så är, bör det ej mindre vara tänkbart, att, å andra sidan, tårar kunna finnas, som innefatta ett leende, ehuru af eget slag, det medgifver jag.

Lysidas. Hmm.

Sganarelle. Med dessa fraser är ingenting stort sagdt, herr Dorante. Det är det humoristiska löjet, och ingenting vidare. Herr Dorante har ämnat säga oss något nytt; men detta råkade vara gammalt som gatan.

Dorante. Gammalt som gatan? Väl mera, herr abbé; det är så gammalt som jorden, som skapelsen. Och det är just häruti törnrossensationens grund, såsom jag tror, befinner sig. Vore det blott gammalt som gatan, så vore det nytt nog. Men — och nu står jag åter vid det lilla stycket ”Skönhetens Tårar” — ty det är i och med vår planets sjelfva uppkomst, Astartes flykt och gråt för den Fräcke, som det ironiska har begynt i verlden. Hela vår jord är en Ironi.

Lysidas. Enligt törnrosfantasien nemligen.

Dorante. Det förstås; det är ju den jag här söker göra reda för?

Lysidas. Jag förstår det; och jag ser ej hvad som slutligen icke skulle kunna lyckas för en sofist. Min herre har redan förklarat ett visst "skratt" i sjelfva verket betyda detsamma som en viss "gråt", och naturligtvis tvertom; hvadan den förklaring, jag nyligen gaf på törnrosismens grundlif, långt ifrån att få innefatta en omvändning, en vederläggning af min herres system, användes till ett stöd, tror jag, derför. Sådant är bra mycket. Jag väntar nu blott på att också få höra, huruledes det Måleri och den Objektivitet, jag sett i törnroseriet, skall vara just detsamma som den Musik och den Subjektivitet (nervsensation, ton), som herr Dorante påstått utgöra sjelfva saken deruti. Kan icke en *tafla* slutligen vara ett *tonstycke*, och tvertom?

Dorante. Det säger jag icke alltid. Men kunna de icke möjligtvis någongång vara tillsammans och lefvande så jemte eller uti hvarann, att de begge finnas oskiljaktiga? Jag medgifver gerna, att detta icke är fallet med sådana musikstycken, som vi afhöra med vårt kroppsliga öra; de presentera sig icke för oss såsom scenerier eller taflor, emedan de kommit så långt ut i verlden, att de icke kunna ingå till oss genom ögats sinne, utan hafva endast sin boning i örats verld. Likaså å andra sidan tillstår jag, att

detta icke är fallet med sådana målningar eller utsigter, dem vi uppfatta med vårt kroppsliga öga; de presentera sig icke för oss såsom toner eller musik, emedan de icke kunna ingå till oss genom örats sinne, utan blott äro till i ögats universum. Men i själens inre verld, på någon punkt, der sinnena icke ännu hafva delat sig — i något tillstånd, med ett ord, då vi icke hafva fem sinnen, utan blott ett, och det helt — der är det ganska visst, att vi mången gång förnimma Utsigter ljudande som Toner; och vi höra tvertom en hemlighetsfull, intagande Musik, hvilken målar upp sig framför oss likt Taflor.

Gorgibus. Man måste då vara nervös.

Dorante. Man behöfver icke vara nervös, utan allenast hafva nerver, som befinna sig i jemnvigt till ådersystemet.

Lysidas. Huru?

Climène. Nerver? — och Ådror?

Dorante. Detta skulle verkligen kunna blifva någonting att tala om. Men utan att särdeles fördjupa oss, går det an att göra några anmärkningar. Månne icke *tid* och *rum* i verlden äro så alldeles, jag vill icke säga desamma, men uti och jemte hvarann, att ingenting i sjelfva verket gifves i tiden, utan att tillika vara i rummet? Har väl en person, händelse eller hvad sak, som helst, funnits i en tidpunkt,

utan

utan att tillika intaga någon plats på jorden eller i rymden?

Gorgibus. Det är fåfängt.

Dorante. Skulle man icke således kunna säga, att det rumliga och det tidliga —

Gorgibus. Tidliga? och Rumliga? Godt. Puh, puh, pua.

Dorante. Ja: skulle man icke verkligen kunna säga, att dessa begge — *rummets* och *tidens* tillvarelser — äro så oskiljaktiga, att det sannerligen fordras ett nederslag, en precipitation, ett fall öfver endera af dem, enkom, för att ens kunna förnimma det ena af dem *utan* det andra?

Lysidas. Abstraktion menar herr Dorante. Vi kalla det eljest filosofi eller åtminstone reflexion, såsom innefattande vår stora, vår högsta, vår nästan undransvärda förmåga, att kunna skilja ämnen ifrån hvarandra, och derigenom lära oss begripa hvarje särskildt.

Dorante. Jag kallar det emellertid ett *fall*, herr Lysidas, emedan det nödvändigt förutsätter en precipitation ned på ett enda (för att tala chemiskt), då man fattar något i Rummet utan att tillika förnimma det i Tiden. Endast härigenom kan ett sinne blifva deladt, som före fallet och i sakens natur sjelf är ett: har sina krafter tillsammans. Vi kunna deraf

draga den slutsatts, att det stora, simpla, rätta, naturliga eller åtminstone ursprungliga sättet (d. v. s. sättet *före* Fallet) måste vara, att sentera hvarje ting såsom en tillvarelse på en gång i rummet och i tiden. Detta innefattar en sinnets helhet, som kan förtjena att kallas helsa, emedan den innebär en jemnvigt emel —

Climène. Emellan "nerver" och "ådror," kan jag förstå?

Dorante. Låtom oss lemna nerverna jemte ådrorna, så länge, och kanhända aldrig återkomma till dem, emedan vi icke äro fysiska medici, utan allenast sitta och resonera. Vi skola till och med inom själens område icke tala om något annat än hvad som blef ämnet i dag, *konsten;* vi skola tala om Musik och Måleri —

Gorgibus. Musik och Måleri? Det är naturligtvis detsamma, i sitt slag, som Nerver och Ådror i deras. Godt. Pue, puff. Det är också detsamma som det Tidliga och det Rumliga, mina damer. Jag tycker det är ganska roligt? jag trifs. Men gif mig litet eld igen! — Se så der. Tackar ödmjukast!

Dorante. Musikens genius är verkligen Tiden: en melodi framgår i ting *efter* hvarandra, i successioner, i toner. Måleriets tillvarelsesätt är deremot nödvändigt Rummet: en tafla utgör ting *jemte* hvarandra, simultaneiteter, grupper. Ju mera man kan skilja rummets och tidens sätt ifrån hvarandra, och

dela sitt sinne, ju mera kan man då utbilda hvardera af dessa två konster *särskildt*. Men i den inre själen, i det odelade sinnet, kunna de begge lefva tillsammans. Detta Musikens och Måleriets samlif, eller Tidens och Rummets förenade sensation, kan då också knappt kallas konst; det är natur; såvida man med ordet natur icke menar allt som är till, utan menniskans naturtillstånd före fallet, före nederslaget ur jemnvigten. Om det likväl är meningen, att den splittring emellan tid- och rum-sensationerna, som en gång i menskligheten uppkommit, skall helas eller sammansättas igen; då vill detta säga, att man söker *efteråt* nå detsamma, som var till en gång ursprungligen och före splittringen. Ett sådant *efteråt* är *konst nu*, ehuru detsamma icke *var* konst i sitt ursprungliga skick, *före*.

Lysidas. Men hvad är då detta Tredje, detta efteråt, som varit före, men som gått sin väg, och som nu, i fall man vill hafva det, måste sökas efteråt? Hvad kallas denna stora konst då? detta, som hvarken är Musik eller Måleri, särskildt, men begge två ihop? Det måste vara ett underligt tyg, herr Dorante.

Dorante. Denna konst kallas Poesi, min herre.

Lysidas. Hvad? intet värre? Om poesi har jag väl hört talas en gång förr, utan så många inrättningar.

Dorante. Jag menar *poesi* i egentlig mening, såsom det odelade, högsta sinnet i vår själ: uppskrifven i poem eller ej, det gör intet till saken. Jag menar lifvets poesi. Det är detta tillstånd, då Tafla (blick) och Ton (hörsel) så helt åtfölja hvarann, att man kan säga: de sammanfalla till ett. Ett verkligt poem är måleri och melodi på en gång: är tafla och musik: *skilderi* i *takt och ljud.* Det är också i det närmaste omöjligt att fullkomligen anteckna i ord; men i hvarje frisk, i hvarje rent kännande och enkel menniskas innersta sinne lefver det, till förtjusning, till himmel. Det är en utsigt i vårt väsende, som ingen alldeles helt ser; när ögat vill fatta den, undflyr den blicken och räddar sig i en ton: men det är likväl en ton, som ingen rätt fasttager, utan, lika outsäglig, undflyr den hörselns försök, snabbt gömmande sig i gestalterna på en tafla. Denna oro, denna ömsesidiga flykt upphör först, när vi upphöra att förfölja den okända med ögat eller med örat: den utbreder sig då stilla, underbart (i eller omkring oss — vi veta det ej): vi *höra och se* på en gång. Detta, såsom ett tillstånd hos menniskan före fallet, var icke konst då, utan natur; men för att efteråt nå detsamma, erfordras nu konst. Det är således i detta Efteråt som Poesien uppstår i egenskapen af Konst, och är den tredje, den förmedlande, likasom hon ursprungligt var den första.

Gorgibus. Härtill erfordras sannerligen en pris snus jemte pipan. Sganarelle, gif mig en!

Sganarelle. Af allt mitt hjerta.

Lysidas. Och herr Dorante anser sig nu utan tvifvel hafva sagt oss någonting mycket ovanligt? Det är likväl till all olycka det trivialaste, det utnöttaste. Ty hvad herr Dorante behagat yttra, rör hvarken någonting mera eller mindre, än sjelfva det menskliga *Språket*. Språket, nemligen, "Talet" såsom sådant, innefattar just den besynnerliga omständigheten, att vars musik och måleri på en gång. Språket är nemligen en framställning af tankarne, en Darstellung af någonting, och således en tafla, ehuru den (efter den talandes förmåga) kan vara mera eller mindre ljus, redig och skönjelig: men detta skilderi sker i ljud: det menskliga språket sjelf utgör således denna mysteriösa förbindelse af "ton och tafla."

Dorante. Jag är långt ifrån att neka det. Tvertom hör det just också till min mening, att *språket* ursprungligen var uttrycket för lifvets poesi, och ingenting annat. Allt hvad menniskan *sade*, före fallet, var ett *poem*.

Gorgibus. Jag bekänner, att jag icke var med då.

Sganarelle. Men hvad rum skänker herr Dorante då åt prosan? Uppkom hon först efter syndafallet?

Dorante. Jag talar icke här om de formala skill-

nader i stil, som man kallar obunden och bunden, eller prosa och vers. Jag yttrar mig om den väsendtliga poesien, hvilken till uttrycksform både kan taga obunden och bunden skrifart. Jag hoppades mig icke behöfva göra denna lumpna anmärkning.

Gorgibus. Åh, i vårt sällskap behöfs allting.

Lysidas. Men till saken!

Dorante. Saken sjelf är i korthet den, att ehuru det menskliga *Språket* — "såsom sådant" — urspungligen och till sin natur utgör den underbara föreningen af *musik* och *måleri*, genom att vara en *ljudlig skildring*, och således i grunden betyda detsamma som *Poesi*; så har likväl samma precipitation eller nederslag, som gjort, att menniskan fallit ur jemnvigten, äfven medfört en språkförbistring —

Gorgibus. Nu äro vi i Babel.

Dorante. En språksättets vridning, till uttryckande af *reflexionerna* i stället för af *ideerna*. Det vill säga: språket har måst lämpa sig efter *abstraktionerna*, i stället för att uttrycka *sinnet i helhet*. Således är det menskliga språket numera för längesedan, icke genom sin natur i grunden (som alltid förblifver densamma), men genom sin användning, ganska ofta förvandladt till ett alldeles opoetiskt uttryckssätt. För att nå det i botten befintliga ämnet, hvarom vi i dag tala, måste således en dubbel sållning ske.

Lysidas. Huru? skola vi sållas?

Dorante. Först och främst måste vi afskilja allt opoetiskt uttryckssätt, så att blott det egentligen poetiska språket, såsom det äkta menskliga, återstår. Men på detta poetiska språk, hvilket dock ej vidare är än en form, ehuru en ädel form, kunna saker sägas, som icke till väsendet äro poetiska sjelfva. Dessa måste då också afskiljas, innan vi slutligen finna den återstod, som utgör verklig Poesi, den konst, som innehåller jemnvigten emellan tidens och rummets sensationer, är musik och måleri tillsammans, i hög mening.

Lysidas. Dit kommo vi då, mine herrar. Och hvad tror väl herrskapet omsider denna slutliga, äkta, enda poesi, denna konst, på en gång måleri och musik, vara för slag? Jo — Törnrosens bok. Sådant är den enda Poesi i verlden!

Dorante. Alldeles; det är just min mening.

Lysidas. Jag förstår det. Jag kallar detta icke alls ensidigt. Det är minsann icke högmodigt på principalens vägnar.

Sganarelle. Det är sannerligen oerhördt.

Climène. Herr Dorante uppfyller riktigt sin rôle, att vara dessa sakers orimliga, enthusiastiska berömmare.

Lysidas. Och ingenting annat på jorden, förutan törnrosens bok, skulle då hafva den äran att utgöra den underbara föreningen emellan måleri och musik, likasom emellan skämt och tårar? Ingenting

annat skulle hafva den sublima lyckan att vara verklig poesi?

Dorante. Det har jag alldeles icke påstått.

Lysidas. Aha! Meningen är allenast, att törnrosstyckena innefatta denna sanna poesi, denna höga förening; men likväl icke alldeles uteslutande. Det är dock väl. Flera poemer, således, flera *På-en-gång-musik-och-målerier* erkännas af herr Dorante vara till i verlden? då blir jag, för min del, ändå nöjd. Jag skall med första sjelf inrätta en sådan åt mig. Jag köper mig en liten tafla, målad med olja på kalfskinn; detta skinn låter jag spänna öfver en trumma, och jag slår med trumpinnarne på sjelfva oljefigurerna. Blifva då icke tonen och taflan alldeles oskiljaktiga, så är det icke mitt fel; jag hoppas det skall blifva musik och måleri på samma gång, så att det förslår, och på alldeles samma fläck i rummet och i tiden. Är herr Dorante nu nöjd?

Dorante. Jag är alltid tacksam.

Lysidas. Jag har blott en enda liten anmärkning emot herr Dorante. Min herre behagade från början säga, att det var tårar och musik, som utgjorde törnrosgrunden; och det blef först jag, olycklige, som kom att vidhålla, det så icke var, utan att, tvertom, löje och måleri utgjorde densamma. Sådant tog herr Dorante ganska artigt och höll till godo för egen räkning, samt förmälde nu i hast, att törnros-

lifvet innefattade en förening af just "musik och måleri," af "gråt och skratt," det vill med andra ord säga, en förening emellan mig sjelf och min herre. Huru rimmar sig detta?

Dorante. Utan svårighet.

Lysidas. Men jag försäkrar och jag bedyrar, herr Dorante, att det endast skall ske med ganska stor svårighet. Jag sättas i förbund med min herre i denna sak! Alldeles icke.

Uranie. Mina herrar, jag ber, för all del —

Lysidas. Det är harmeligt! *Jag* gör en upptäckt, en litteraturhistorisk, en djup, en ganska märkvärdig, en konstfilosofisk, en æsthetiskt-kritisk upptäckt, rörande en af våra författare — och herr Dorante tillegnar sig den? *Jag* upptäcker och visar, att i *Liber Rosarum*, såsom vi kalla den på bibliotheket, utgör Skämt och Måleri grunddraget, och herr Dorante förklarar utan blygsel, att så är just *hans* mening, och att det går ut på detsamma som hans eviga tårar, hans odödliga musik? Med andra ord: *jag* skulle ingenting hafva gjort! alldeles ingenting hafva sagt! vara ett litterärt Noll, nu som alltid, i en herr Dorantes ögon! Min fru, jag är öfverflödig: min hatt, om jag törs ursäkta mig för aftonen.

Gorgibus. Herr Lysidas, tag bara en pipa, så arrangerar sig allt.

Uranie. För Guds skull!

Sganarelle. Gå icke, bästa Lysidas, vi behöfva er.

Dorante. Och jag skulle, mig ovetande, till denna grad hafva sårat en af våra estetiska notabiliteter'

Lysidas. Jag fordrar upprättelse.

Dorante. Till tjenst! Huru, när och hvar?

Gorgibus. Åh, hvad är detta? Skjut er icke för pannan, mina herrar. Samhället behöfver er, jag försäkrar er! åtminstone tror jag det.

Sganarelle. En duell för Törnrosens bok? Det skall alldeles icke ske: det vore nästan en för stor heder.

Uranie. Betänk, herr Lysidas, att ingenting skulle mera bidraga till den förhatlige författarens ryktbarhet, än om man började gå i handgemäng för hans skull.

Lysidas. Mitt ord är sagdt och kan ej återtagas.

Dorante. Äfven mitt.

Sganarelle. Men jag är prest och förklarar i kyrkans namn alla gifna ord för null.

Uranie. Galopin! vin, socker, lemonad, gaze mousseuse, oranger, ananas. Herr Lysidas, var så god! ett glas champagne med seltzervatten! Skål för tragedien, som snart skall representeras!

Lysidas. Tackar på det högsta. Fru värdinnans skål, om jag får?

Uranie. Herr Dorante!

Dorante. Jag tackar; denna ananas föredrar jag.

Uranie. Men äfven ett glas till försoning —

Dorante. Om det befalls.

Uranie. Herr Lysidas, jag föreslår en förlikning emellan Ljuft och Ledt, såsom det heter, jag menar emellan herr Lysidas och Törnrosorna. Se så! Icke vidare!

Lysidas. Jag har aldrig varit ond på dem. Det har endast en smula förundrat mig, att en Konstkritiker tar en annans egendom såsom sin och förklarar *min* upptäckt ungefär så som vore den redan upptäckt. Men efter nu ingen duell kan få blifva utaf vidare, så tillåten mig, mitt herrskap! tillåten mig att jag sätter mig. Ah, jag är fatiguerad!

Sganarelle. Det kommer sig deraf, att — tscha! katsch!

Lysidas. Det har alldeles ingen orsak; jag försäkrar. Intet illamående. Skål, mitt herrskap! hvilken champagne? Nåväl, herr Dorante, efter vi nu begge slagit ihjäl hvarandra, så — skål!

Dorante. Af allt hjerta.

Uranie. Töm då glaset, bästa Dorante!

Dorante. Det musserar herrligt.

Gorgibus. Mine herrar, sedan min pipa nu är slut, så har jag ett förslag. Att icke våra respektive Konstkritici, Dorante och Lysidas, numera kunna fortsätta den började kritiken eller utreda något af de

hithörande djupa ämnena vidare, faller af sig sjelf, dels då de duellerat en gång och säkert skulle göra det om igen, i fall de började tala med hvarann om den kinkiga matieren; dels då de druckit med hvarandra, blifvit ordentliga vänner och icke mer duga att uppträda emot hvarann. Men jag, mina herrar och damer —

Uranie. Ett glas, herr Generalbibliothekarie!

Gorgibus. Förbindligast! Jag, mitt herrskap, *jag* skall fortsätta den började kritiken, hvilken *måste* afslutas innan aftonmåltiden. Hvilken saft? sådant kallas en drufva. Jag har icke läst någon enda af törnrosorna, blott hört ett och annat glunkas. För att derföre kunna tillvägabringa en kritik öfver dem, ber jag — icke fru värdinnan, som har besvär nog ändå — men fru Elise vara så god och nämna för mig *titlarne,* den ena efter den andra, så skall jag afgifva mitt utlåtande.

Uranie. Ett ypperligt förslag!

Sganarelle. Rätt artigt, ganska bra.

Climène. Det skall bli roligt! roligt! Nu få vi då åtminstone —

Lysidas. Minsann längtar jag icke att få höra.

Gorgibus. Huru många voro styckena?

Elise. Åttitvå.

Gorgibus. Nittiotvå, godt. Få se på klockan. Vi hafva ännu en halftimme på oss. Det skall gå.

Jag har afgifvit utlåtanden förr en gång i sina nittiotvå punkter.

Sganarelle. Hahaha, låt gå!

Elise. Skall jag börja nämna titeln på första stycket? *Skönhetens Tårar.*

Gorgibus. Nej: låt den lilla Skönhetens tårar vara. Vi antaga i alla fall, med herr Dorante, att detta stycke — man undviker annars att kalla Skönheter Stycken — men får förlåtas för en gång — vi antaga, att detta Stycke således — Astarte heter hon — vi antaga, efter Dorante, att detta stycke med sitt lif ligger under alla, alla, allt det öfriga i hela verket. Nämn mig således nu N:o 2.

Elise. Den andra pjesen heter *Semiramis.*

Gorgibus. Det är ganska rätt. Låt mig nu se. Semiramis är en högst förträfflig pjes, som egentligen blott saknar allt värde. Verserna i denna Dram —

Sganarelle. Gorgibus — Gorgi —

Gorgibus. Hvad är det? Hvad är det för slag?

Sganarelle. Semiramis går på prosa; icke heller är det en dram.

Gorgibus. Intet värre. Mitt herrskap! Diktionen i denna Roman är ganska ojemn, likasom innehållet. Författaren synes hafva tänkt sig någonting hyperboreiskt, men i stället, såsom det ofta händer, råkat skrifva något antipodiskt. Tredje nummern, om jag får be?

Elise. *Under Hoppets Träd.*

Gorgibus. Gräshoppans Träd är ett litet skönt stycke, genialiskt tänkt, originellt uppfunnet, väl utfördt, till formen det mest fulländade. Man kan der ingenting önska sig, mer än att fort gå till — Fjerde stycket?

Elise. *Ferrando Bruno.*

Gorgibus. I denna spanska — i denna italienska — i denna ryska — förlåt mig, sköna Elise, var namnet Brunow? det är då en slägting till ryska ministern i London?

Elise. Nej, endast Bruno.

Gorgibus. Aha, godt. Mitt herrskap! I denna oförlikneliga Roman, om endast fyratiosex, men gediegna kapitel, ser läsaren taflorna af en sann olycka, blandad med de ljufva minnena af en öfverjordisk fröjd ifrån de flydda tider, då intelligensen ännu slumrade i det Tidligas och Rumligas förenade vagga. Säkert skall ingen läsare sluta Ferrando Bruno, utan att hafva begynt någonstädes uti honom; men med visshet vet jag en, som aldrig begynt honom.

Lysidas. Hahaha!

Gorgibus. Femte stycket?

Elise. *Månsången.*

Gorgibus. Månsången, mina damer, eger många sidor. Kritiken har mera än en gång sett sig

brydd rörande bedömandet af detta jettepoem, som handlar om ett par dvärgar —

Lysidas. Nej, för tusan!

Gorgibus. Hvad nu, herr Lysidas? Jag skulle förmoda, att det är *jag*, som allena regerar?

Lysidas. Men kritiken förlorar sin aktning, om den bryter emot all sanning.

Gorgibus. Min herre, sitt ner. För öfrigt var det ej längesedan herr Lysidas förklarade sig och herr Dorante vara af hvarann ihjälslagne. Hvad är då detta för ett tal? — Sjette stycket?

Elise. *Vargens Dotter.*

Gorgibus. I detta med djup, med förundransvärd konst anlagda poem behandlas ett fruntimmer som en varghona. Läsaren vet alldeles icke hvart han skall vända sig af förtjusning. Det sjunde?

Elise. *Björninnan.*

Gorgibus. Hvad vill det säga? Nästan samma djur om igen?

Elise. Det kan jag icke hjelpa. Herr bibliothekarien, såsom dessa sakers bedömare, känner visst bäst förhållandet med dem.

Gorgibus. Det var sant. Mitt herrskap! I Björninnan har skalden, som nyss besjungit en varginna, visat sin aldrig outtömda förmåga att behandla samma ämne, endast i en ännu högre, en ännu vidsträcktare, en ännu obeskrifligare potens. Hvilken stil?

hvilken komposition! hvilken kommatering! Åttonde stycket —

Elise. *Bref ifrån Leonard.*

Gorgibus (afsides). Sganarelle, säg mig, är det ett affärsbref?

Sganarelle. Nej, hvasserratre, långt derifrån! Eller, om man så vill, kan det minsann också väl kallas så.

Gorgibus. Mitt herrskap! Åttonde stycket i törnrosens bok, Bref ifrån Leonard, är icke egentligen att betrakta såsom ett affärsbref; men likväl, om man så vill — det vill säga, om läsaren för stunden skulle befinna sig i den subjektiva stämningen, att vilja anse detta brefs objektivitet under en sådan dager — så kan det minsann väl också kallas ett affärsbref. Det är ett bref om förehafde affärer. Bedömaren ser sig således här i en svår, i en delad ställning. Men han får sjelf en affär; han lägger Leonard åsido; och litet derefter frågar han — Nionde stycket?

Elise. *Ormus och Ariman.*

Gorgibus. Ormus, ja! dit hafva vi nu kommit, och vi stanna med förvåning framför en mjuk idyll, som på en gång säger så mycket och talar så väl. Jag uppmanar hvar och en att svara mig: kan man väl läsa någonting mera äkta svenskt, mera fosterländskt? Men hör, söta Elise, hörde jag namnen rätt?

Elise. Ormus och Ariman.

Gorgibus. Det låter icke svenskt, icke fosterländskt, icke nordiskt alls?

Elise. Nej, så tycker jag också.

Gorgibus. Mitt herrskap! Det beundransvärda i detta stycke består deruti, att författaren, oaktadt det roat honom att åt sina hjeltar gifva latinska och afrikanska namn, likväl har kunnat skildra dem så helt och hållet fosterländskt, så svenskt, så oerhördt svenskt —

Sganarelle. Men, Gorgibus, jag begriper icke hvarföre du äflas, att nödvändigt vilja hafva Ormus och Ariman till svenskar?

Gorgibus. Äro de då icke ett par smålänningar?

Sganarelle. För ingen del. De äro perser; och den ene, till, ordförande i sjelfva helvetet.

Gorgibus. Hvad i Herrans namn? Min bästa fru Uranie, ett glas! förlåt mig!

Uranie. Med seltzervatten blandadt! eller endast champagne? Det sednare är bäst: var så god!

Gorgibus. Ah, det smakar som i himmelriket. Tionde stycket?

Elise. *Fader, o säg mig* —

Gorgibus. Ett stycke, hvaruti ett barn spörjer sin fader. om någonting. Man upptäcker visst häruti åtskilliga reminiscenser ifrån ett amerikanskt poem, utgifvet i Boston under fjerde seklet; men det hela

visar en stor egendomlighet. Ett och annat kapitel skulle man väl önska borta, hvarigenom kompositionen blefve mera sammanträngd, hållen, dragen, gedrungen, satt. Likväl är man förtjust, ty man har en Epopée, ja en verklig Pharmacopée framför sig. Det enda man måste klandra, är ett öfvermått af utländska ord i de många dialogerna.

Sganarelle. Men, bror! är du alldeles rasande? Dialoger i: Fader, o säg —? Det är ett stycke på noter, kära du.

Gorgibus. Det må jag veta. Ellofte stycket?

Elise. *Isidorus af Tadmor.*

Gorgibus. Ah, vet herr Lysidas, jag är fatiguerad!

Lysidas. Får jag lof att taga uti?

Gorgibus. Men herr Lysidas kan icke. Herr Lysidas förstår icke att göra det som jag. En litterär kritik bör förena den dubbla dygden, att vara sann och grundlig, och framför allt icke utsväfva åt för ämnet fremmande håll, hvarigenom den blir onödigt långdragen. Herr Lysidas talar för mörkt och otydligt för publiken, och dessutom låter herrn snärja sig, råkar i duell, i dödsfaror.

Lysidas. Jag skall tiga, tiga som muren, fullkomligen tiga.

Gorgibus. Men blif nu icke åter stött, bästa vän!

Lysidas. Åh, var utan fara. Jag upplefver aldrig annat här i verlden, än mitt lifs vanliga erfa-

renheter, och hvilka alltifrån min barndom föranledt mig att uteslutande lägga mig på den tragiska genren. (*Afsides*) Ack, Onsdag! min arma tragedies debut! förfärliga dag, som stundar! som är ämnad att sprida sol öfver ett helt menniskolif, hvilket hittills icke förflutit för annat än denna onsdags skull; och denna dag blir kanske den svartaste natt för mig! O, store Gud, o att ingen Allmänhet fans till i verlden! Tänk, om, när jag jag träder in i min loge, jag ser mig omkring, och ingen menniska finnes på rader, amfitheater eller parterr! Skall jag då genast hoppa ned och krossa hufvudet på mig, eller skall jag i stillhet gå ut och dränka mig? Men det skulle kunna uttydas såsom om jag varit förtviflad; och jag skall likväl vara kall — ahi — liknöjd — ahi — oberoende af — ahi, ahi — ts! ingen måtte väl märka min tysta monolog?

Uranie. Herr Lysidas! ännu en liten förfriskning! ett glas! neka mig ej ett nöje.

Dorante. Hvilken dag, herr Lysidas, om jag får utbedja mig, gifves min herres tragedi?

Lysidas (afsides). Gudskelof, han har då icke hört mig, efter han ej märkte dagen. (*Högt*) Min tragedi? Om onsdag, min herre. Nästa onsdag.

Dorante. Skulle jag kunna få anteckna mig för sex platser af de bästa, i fall några ännu finnas osålda?

Lysidas. Hvad, min herre? Herr Dorante? och sex — sex biljetter för sig?

Dorante. Om jag finge hoppas på det närvarande sällskapets ynnest för nästa Onsdag, fru värdinnans, fruarne Elises och Climènes, samt messieurs Gorgibus' och Sganarelles, så anhåller jag, att de åtfölja mig på herr Lysidas' debut, der vi ej blott skola njuta nöjet af hans tragedi, utan tillika göra vårt bästa.

Uranie. Mycket gerna! jag tackar.

Alla. Charmant! charmant!

Lysidas. Jag bekänner, att jag vet icke — jag saknar ord —

Dorante. Och sedan detta sorgespel gått lyckligen igenom, såsom vi alla hoppas och med glad säkerhet förmoda, så lofva oss, herr Lysidas, att skrifva en ny, ett nytt, några nya — det lifvar upp en författare, det gör honom frisk.

Lysidas. Och jag skulle verkligen i herr Dorante hafva vunnit en vän?

Dorante. Jag begriper icke, att vi skulle vara ovänner, derföre, att vi sagt hvarann några sanningar i sköna damers närvaro. Det är egentligen de, som måste förlåta oss för att hafva nödgats åhöra så mycket; men icke vi hvarandra.

Lysidas. Jag kan också af hjertat försäkra herr Dorante, att, ehuru jag, till följe af den rôle mig gafs

i afton, sagt mycket ondt om Törnrosens Bok, så är sådant i sjelfva verket långt ifrån mig.

Dorante. Behöfs alls icke, min herre. Behåll för all del karakteren; vi skola vara ändå bättre vänner på det sättet.

Sganarelle (afsides). Usla mask! lumpna auktor! hvad tycker du om denna Lysidas, Gorgibus?

Gorgibus. Vacker karl. Något kort och mager; men väl gjorda ben och passabla kläder.

Sganarelle. Ömkliga mensklighet!

Gorgibus. Ja, kära Sganarelle, hvar och en köpes för sitt pris. Men det fordras olika myntsorter för olika folk.

Sganarelle. Comment?

Gorgibus. För Guds skull, glöm bara icke, att vi voro vid en pjes, vid ett arbete — Isidorus af Radnor, ett engelskt stycke, såsom man hör på baroniets namn — och att vi hafva mycket orecenseradt ännu före maten. Radnor är —

Elise. Tadmor, om det tillåtes mig.

Gorgibus. Aha, Tadmor? Så. Då är det bibliskt; det var ganska sant. Mitt herrskap! varen nu så goda och lyssnen på mig. Vi förehafva här en romantiserad episod ur bibeln, och till och med ur Gamla Testamentet, hvilket ökar dess värde.

Sganarelle. Ur bibeln? visserligen icke.

Gorgibus. Men dessa ideliga och oupphörliga

motsägelser, Sganarelle, äro icke lämpliga och beforderliga för recensent-yrket, så som jag tager det.

Sganarelle. Så kan du lemna det.

Gorgibus. Åt dig?

Climène. Förträffligt!

Lysidas. Det vore verkligen mycket roligt att få höra herr abbe'en!

Climène. Charmant!

Gorgibus. Rätt gerna; försök dig litet på styfva linan, så får du se.

Sganarelle. Är det med fru värdinnans tillåtelse? Jag skulle kunna synas partisk, efter jag verkligen är författarens ovän.

Uranie. Oändligt gerna; vi skola veta att uppskatta herr abbe'ens omdömen derefter, och så jemkar sig allt i verlden.

Sganarelle. Jag förstår. Men jag skall visa, att man äfven i svarta kläder, ehuru ingen tror det, kan vara opartisk. Mitt herrskap! Isidoros af Tadmor är en österländsk dram, hållen i Österns kolorit och med de accessoirer, som tillhöra Östern. Jag skulle kunna säga — jag vet icke — hmh — jag ville säga, att detta stycke till karakteren, till versbyggnadens mjukhet, till dialogernas utveckling, till scenernas anordning, till uppmålningens nyhet och finhet, sannerligen är en prydnad för vår poesi —

Gorgibus. Jag måtte säga.

Sganarelle. Sannerligen *vore* en prydnad, säger jag, om icke olyckligtvis det förhölle sig tvertom. Ty nu är det så, att —

Gorgibus. Det förändrar saken.

Sganarelle. Marjam, som kommer efteråt, och hvarmed Isidoros sammanhänger såsom till ett enda helt, är härtill orsaken. Men innan jag yttrar mig sjelf öfver denna afskyvärda andra fantasi, skulle jag önska höra herr Dorante ur sin *vy* säga något derom.

Dorante. Jag har verkligen icke stort annat att säga om Marjam, än det jag redan sagt i det föregående.

Sganarelle. Hvad då?

Dorante. Att det är ett af de stycken, hvaraf man tydligast kan se författarens erkännande af Christi gudom, samt hans önskan, att christna läran måtte tagas efter den apostels ord, som en gång låg närmast Frälsarens bröst och var hans högst älskade.

Sganarelle. Ja, om den religiösa halten utber jag mig att få tala sjelf, efter jag torde vara den, som bäst förstår den saken. Men jag önskade höra herr Dorante yttra sig öfver det här begångna æsthetiska brottet, att, emot allt sant och godt bruk, framställa Jungfru Maria, pjesens hufvudperson, icke såsom en underbar, en himmelsk varelse, utan blott såsom en stackars je ne sais quoi.

Dorante. Den heliga Jungfruns skönhet fram-

står här på det sättet, att hon icke visar sig som en öfverjordisk varelse, ej som en fee, ett helgon, en hel eller half gudinna, begåfvad med ovanlig och obegränsad förmåga, utan blott som en menniska.

Sganarelle. Och det skulle vara poetiskt? Skall då det *underbara,* jemte all högre poesi, än stoftets, fördrifvas ifrån oss?

Dorante. Jag hoppas, att så icke sker.

Sganarelle. Nåväl! så utveckla sig då! gör sig begriplig!

Dorante. I sjelfva verket tillstår jag, att det underbara anslår mig mycket mera, då det förekommer hos det enkelt och oförvandladt sanna, sådant det på jorden är, emedan vi först då hafva något att undra på. Icke kan det vara förvånande, om en varelse, förlänad med oerhörd makt, gör under? Jag drages derföre så föga af alla dessa förtrollade ringar, trollstafvar, trollkarlar, trollqvinnor, feer: alla dessa, som kunna göra sig osynliga, gå genom lykta dörrar, flyga med eller utan vingar, försvinna, återkomma, läsa alla mina tankar, veta hela framtiden, genast förmå hvad de behaga. Ty när en gång allt detta blifvit förutsatt, hvilken handling i verlden kunna de väl sedan utföra, som synes mig det ringaste märkvärdig? Hvad har jag att älska hos dem? Lunkentus kan taga sina sexhundra mil i steget: när jag först

hör

hör det, så hissnar jag; men sedan under hela berättelsen tycker jag aldrig, att han uträttar en synnerlig bedrift med sina hastiga resor; hvad har jag att tacka en mans skyndsamhet för, som kan taga sådana steg? Sannerligen gäspar jag icke, när han drar på sig de undergörande stöflarne. På samma sätt med Fortunatus och hans hatt, med Armida och hennes spö, med Alcina, Urganda, och tusende. Berättelsen om dem kan adlas genom sköna vers, såsom hos Ariosto; men innehållet intager mig icke: uppfinningen är tråkig till outhärdlighet. Ty hvad man har glömt om detta Underbara, är, att det omöjligen kan framstå såsom ett underbart: det har beröfvats denna egenskap genom sjelfva presentationen, om jag så får säga, genom sjelfva den omständigheten, att ega så stora vilkor för sig. Månne ej häruti min känsla delas af andra, eller står jag ensam? Huru kommer det sig, att vi så litet intagas af karakterer med fulländad helighet, godhet och visdom — i fall sådana funnes; men sådana Under framställas stundom i kompositioner. Och huru kommer det till, att när en syndare, en felaktig, en usel, en . . . uträttar någonting, äfven det minsta, men som vetter åt den goda och vackra sidan, så förtjusas vi, vårt hjerta slår, vårt bröst andas med häftighet, vi vilja ej annat än se och höra? Månne vi icke här

stöta på någonting ungefär åt samma håll, som då Frälsaren talar om den fattiga enkan, hvars skärf i offerkistan betydde mera, än en rik mans stora gåfva? Det är sant, att uti Antiken uppträda gudar och gudinnor; men hvad som gör, att vi uthärda dem, är deras fel. Vi följa deras handlingar ej sällan med spänd uppmärksamhet; det är, när mythologen eller skalden glömt sig, och låtit de olympiske handla, som vore de jordiska. Ty det underbara är ändock till sluts icke himmelen, utan jorden —

Sganarelle. Alldeles! jag väntade blott på det! till denna oerhörda slutsatts skulle det bära, och jag berömmer herr Dorante för uppriktigheten. Det är just denna förvändhet, denna allt sedebegrepp och allt förnuft upp- och nedvändande stämning, denna dyrkan af det jordiska, materiella, köttsliga, syndiga, som jag måste upphäfva min röst emot, ehvar den finnes, således äfven i törnrosens bok. Alldeles! Himmelen är ingenting! men det är Jorden, med allt hvad deruppå står, som utgör det beundransvärda, det eftersökansvärda, det förträffliga, det herrliga: det, som vi skola trakta efter, begära, åtrå, lefva och dö för —

Dorante. Men, herr abbé, var dock icke så ifrig härmed. Hvarest i törnrosens bok står något af allt hvad herr abbén nyss behagat yttra? eller när

har väl jag sagt det? Det är en ganska stor skillnad emellan att vara underbar och att vara "eftersökansvärd."

Sganarelle. Ah —

Dorante. Himmelen — om det tillåtes mig att tala derom — är det *Tillbedjansvärda,* men icke det Underbara. Det Himmelska utgör det förträffliga, det herrliga: det, som vi skola eftersträfva, söka, begära, åtrå, lefva och dö för. Men menniskans lif på Jorden är det underbara.

Sgararelle. Såå? och hvarföre?

Dorante. I två fall. *Först* är det högst underbart, när menniskan, skapad af Gud sjelf, likväl syndar, felar, bryter, förmörkar sig. Detta kommer af syndafallet, säger man. Sant; men denna gåta är icke upplyst, derföre, att hon blott är nämd. *Sedan,* då nu menniskan en gång befinner sig syndig, fallen och svag, är det onekligen åter å andra sidan underbart, när hon ändock allt emellanåt begår ädla, herrliga, storartade gerningar. Att en *seraf* gör så — hvad under? Men när en *menniska* gör så — förlåt mig, herr abbé, då brister en tår ur mitt öga, och för hvad? för ett underbart, för ett jordiskt.

Sganarelle. Min herre — jag saknar ord — hvad min herre sagt, är så irreligiöst, så ofilosofiskt, så oaesthet —

Gorgibus. Sannerligen är det icke på tiden, att jag talar och söker bringa herrarne till svar på den

frågan: hafva icke herrarne ett förträffligt sätt att recensera? Hafva herrarne, oaktadt sina långa bredder, sina djupa höjder, hunnit ett grand i afdömandet af pjeserna? Har publiken blifvit det ringaste upplyst? Har det hittills blott varit en inledning, så frågar jag, huru lång skall då kritiken sjelf öfver Isidore och Marie blifva? Men så gå alltid sådana herrar, som herrarne, tillväga: och just detta outsägliga sätt är det, som störtat alla recenserande journaler. Ty en allmänhet, som blifvit bjuden på att få höra talas om en sak, förargas, då den får höra om allt annat i verlden, utom om den.

Sganarelle. Gorgibus —! vi må vara vänner; men jag skall kortligen säga dig, att hvad vi talat om, just rört ämnets sjelfva ämne.

Gorgibus. Ack, Sganarelle, om du ej vore en abbé, skulle jag öppet säga dig, att du är hiskeligen dum. Vi äro bröder, och det hindrar mig icke.

Sganarelle. I hvad, om jag vågar fråga en sådan man, är jag då så hiskeli —

Gorgibus. I hvad? Fråga snarare, i hvad man skall kunna fritaga dig derifrån?

Sganarelle. I sanning!

Gorgibus. Jag vill endast spörja dig: är icke du törnrosens motståndare? Skall man då i damers närvaro, hvilka alltid i samhällskretsarne förmå det mesta, blottställa sig så, som du ständigt gör med

herr Dorante? Du vill af hjertat komma med någonting, ämnadt att vara en fördömelse, men som slutar med att fruntimmerna, om de icke helt och hållet gifva Dorante — som för öfrigt råkar vara yngre och litet vackrare än du — sitt bifall, så hålla de åtminstone fullt ut lika mycket med honom, som med dig.

Sganarelle. Du är ganska inskränkt. Jag vädjar till damerna — hmh — minsann!

Gorgibus. Och jag också!

Uranie. Mine herrar! jag ber er för det käraste i verlden!

Climène. Bästa herr abbé! herr Gorgibus!

Elise. För Guds skull —

Uranie. Galopin! Galopin! (*Galopin kommer.*) Är soupen icke färdig?

Galopin. Dröjer blott tio minuter. (*ut.*)

Gorgibus. Hahaha, tio minuter! på dem kan mycket ske. Sitt åter, mitt herrskap! En hand till fred, Sganarelle! Jag har icke tadlat ditt kritiska sätt, för att icke visa mitt företräde genom eget godt exempel. Också var felet endast mitt, som blef fatiguerad vid Isidorus, och derigenom släppte in ett par alltför långvingade olycksfåglar på mitt fält. Detta fel skall jag godtgöra. Men hädanefter måste jag bedja fru Elise gifva mig, icke en, utan tre titlar på en gång, ty den komparativa recensionen har företräde framför hvarje annan.

Elise. Efter Marjam komma noter: *Nyniannes Röst, Det doftar i skogen* och *Uppvaknandet.*

Gorgibus. Mitt herrskap! Läsaren går här att göra bekantskap med tre af författarens utförligaste och bäst lyckade Historiemålningar i den WalterScott-ska stilen, med någon lutning, likväl, åt det Tieckska maneret, och en viss anstrykning af Alfieris så alldeles egna konstnärskaplighet. Man förstår dessa tre romaner bäst, om man jemför dem med hvarandra. Man uppvaknar icke förrän vid slutet af den tredje, såsom titeln visar; men den höga, den oförlikneliga, den djupa sömn, hvari man fallit straxt i den första, och som stegrar sig till ren somnipotens i den andra, kan knappt betalas med pengar. Söta Elise; mera. Tre till — var så god.

Elise. De sju Sångerna, Helsans Evangelium, Menniskans Stöd.

Gorgibus. Tre till på samma gång: jag har mina skäl.

Elise. Melia, Svangrottan, Schems-el-Nihar.

Gorgibus. Mitt herrskap! Vi finna här framför oss sex stycken, hvaraf, genom en underlig skickelse, tre utgöra en hälft: de andra tre, också hälften. De svara emot hvarann på ett arkitektoniskt, ett pharmaceutiskt sätt. De tre första röra, såsom man redan på titlarne märker, andliga, hvad säger jag? himmelska ting, hvarföre de också ej hafva det ringaste un-

derbara uti sig (förlåt mig, söta Dorante!): de tre sednare, åter, röra jordiska ting, syndiga saker, och äro högst intagande. Man mötes genast i deras ande af någonting epileptiskt, något arkimandritiskt: de stå på sjelfva spetsen såväl af all antik konst, som af all romantisk, modern, basaltisk och kakerlakisk.

Sganarelle. Du är alldeles uppsluppen!

Climène. Skönt! skönt!

Lysidas. Hahaha!

Uranie. Förträffligt! förträffligt!

Gorgibus. Mera, mera, bästa Elise!

Sganarelle. Jag måste säga, att jag aldrig trott dig vara så "hiskeligen dum".

Gorgibus. Mais.. Monsieur? ingen hämnd — — Tre titlar till, om jag får be — tag man fyra!

Elise. *Arthurs jagt*, *De två Chorerna*, *Hermitaget*, *Hinden*. Jag följer samma ordning, som herr Lysidas i dag uppgaf.

Gorgibus. Bra, bra. I och med Arthurs Jagt inträder man egentligen först i skaldens mest beundransvärda skaldetempel: det sväfvar här någonting Arthuriskt genom det hela, som man förgäfves i verlden jemför med något annat än med det Arthuriska. De två Korna, deremot, som komma efter, är ett trefligt skilderi i holländska skolans stil. Man tadlar endast, och med skäl tycka vi, att författaren fram-

ställt sina två kor med för små horn för att kunna stångas. Samma grundade anmärkning gör man emot Eremitaget. Här målas en olycklig ensling — jag vill bestämdt minnas, att jag hört hans namn vara Erasmus — och denna eremit har fått den domen att icke lefva af annat än törnrosens bok. Han tuggar och sväljer; det går trögt; han dricker iskällarsvagdricka ofvanpå, men det går ändå trögt. Jag ser någonting mycket genialiskt i denna uppfinning, men jag kan icke tillerkänna den den höga, den etheriska Schwung, som tillhör sant stora konstverk. Erasmus har påtagligen för långbenta armar —

Lysidas. Men herr Gorgibus!

Gorgibus. Erasmus är ett stort nöt, herr Lysidas, och dervid blir det. Hinden, dit vi nu komma, har äfven för korta horn, och är ett dåligt djurstycke. Det uppenbarar ånyo författarens eviga raseri. Ej nöjd med varginnor, björninnor, hundar och nyss två kor, skänker han oss här en Hind. Detta lilla poem består af tre korta sånger; och man kan ej läsa något uslare. Första sången är onekligen ganska vacker; den andra ger denna icke efter; och om den tredje kan man säga, att han är de begge andra lik. — — Nej, ännu återstå två af de tio minuterna Någon ny titel?

Elise. *Drottningens Juvelsmycke.*

Gorgibus. Förträffligt! här äro vi då ändtligen

vid ett stycke, som målar ett tjufstycke. Jag har hört mycket talas derom; och det är den store, den ryktbare Jonas Lindbergh, som slutligen upptäckte tjufven —

Sganarelle. Gorgibus! nu uthärdar jag icke längre. Vet du då icke, att i denna pjes handlas hufvudsakligen om en djurisk qvinna, en Tintomara?

Gorgibus. Jo, det vet jag ganska väl; men jag har nyss talat om så många djur, att jag till omvexling sökte svalka mig litet med en Jonas Lindbergh, som man påstår vara någonting annat.

Sganarelle. Dummare qvickhet har jag aldrig hört! Du börjar radotera alldeles som Dahlgren.

Gorgibus. Radotera! hvad, min herre! radotera, jag? Jag en fyllkaja? Hvad skall det heta, min herre? Det skall, min själ, icke vara sagdt för intet — hm — allt tål jag, utom — hvad jag icke tål.

Sganarelle. Kan man då i verlden hitta på något fadare, än att i liknelseväg draga fram en gammal guldsmed, som ingen menniska efterfrågat allt sedan hydrogenens tid?

Gorgibus. Jag kan just undra hvad Sganarelle nånsin sagt här i verlden, som någon menniska efterfrågat?

Sganarelle. Minsann! och det är af en "intime" man skall åhöra sådant! Jag har nu lust att fråga dig något, jag också, som jag kommer ihåg sedan för en

stund sedan. Du talade då om, att alla menniskor kunde *köpas;* så säg mig, för ro skull, hvad är *ditt* pris, mon cher?

Gorgibus. Mitt pris? mitt pris!

Lysidas. Men, mina herrar! besinnen åtminstone, att härinne äro fruntimmer! Detta förfärliga buller kan blifva ryktbart.

Gorgibus. Mitt pris, Sganarelle? Ja, jag skall öppet säga dig det; ty jag må vara en Turlupin, men en Tartuffe blir jag aldrig.

Climène. Evige Gud — huru skall detta slutas?

Sganarelle. Tartuffe? jag? Tartuffe!! Och ditt pris?

Gorgibus. Jag skall nämna det efteråt; men först skall jag säga dig *ditt,* just ditt pris, om du vill, Tartuffe!

Sganarelle. Vågar du säga om detta ord en gång till!

Gorgibus. Tartuffe! Tartuffe! Tartuffe! Och nu skall jag nämna det pris, hvarmed *du* kan köpas till hvad som helst, och deribland äfven till det, hvarom vi i qväll talat. Vi hafva vidrört törnroskompositionerna, och du är deras svurne ovän. Nu skall du få höra. Om du finge utbyta din katheder emot en kathedral, eller helst blifva biskop i stället för abbé, men det oåterkalleliga vilkoret härför vore, att du först skulle utgifva en skrift till törnrosbokens försvar, så

skulle du författa och trycka en sådan innan midsommar, och sätta ditt namn inunder. Voilà, mon cher.

Sganarelle. Oh! det är en skam, att nödgas åhöra —

Gorgibus. Sanning. Hvad mig och mitt pris angår, skall jag lika oförbehållsamt säga det —

Galopin (inkommer). Det är serveradt!

Uranie (för sig). Himmelens Gud vare lof! *(Högt)* Mitt herrskap! Den redan förut öfverenskomna upplösningen på pjesen är inne: förlåten värdinnan för ett tarfligt dénouement. Det är sant, att af de åttatiotvå styckena hafva de flesta blifvit ovidrörda; men vi hafva kriticerat nog, som jag tycker, och vi känna åtminstone törnrosbuskens rot, som vattnas af tårar, men hvilka tårar jag anhåller om att för aftonen utfå i form af glädje, skämt och skratt, efter herr Dorante bevisat oss, att det är detsamma. Varen så gode! Också jag, om det tillåtes mig, skall med några få ord säga er mina tankar om denna författare, mitt herrskap. Hans ovänner benämna honom demonisk, disharmonisk, och hvarföre? Han har skildrat menniskolynnen af ganska många slag, och deribland äfven personer, som äro intagne af hvad man kallar *tidens frågor*. Att icke något i den närvarande bildningen skulle behöfva undergå rättelse eller "reform", då sådant i sina fall varit nödigt under alla förflutna tider, historien känner, finner jag omöjligt att neka: icke inser jag

då skälet, hvarföre det skall vara demoniskt, brottsligt eller disharmoniskt att måla personligheter, som umgås med "förbättringsidéerna". Antag till och med, att dessa varelser hafva orätt i något — eller, måske, i allt! — så var det derföre icke mindre godt, att hafva porträtterat dem, blott afteckningen var sann. Detta är då en strid, som jag tycker mycket likna företaget att skälla på månen. Betraktar man alla de på törnros-arabeskerna framträdande figurer, så tror jag, mitt herrskap, att vi skola finna det långt större antalet alls icke vara några "förbättringsmenniskor", utan personer af många andra lynnen, och deribland både trefliga och tragiska. Är det då icke löjligt nog, hela detta litterärhistoriska klasserande, detta meddelande af fullmakt på demonism med disharmoni i survivance? Jag har knappt någonstädes funnit en författare med så afgjordt begär, att aldrig skildra någon karakter, äfven den värsta, sämsta, ohyggligaste, utan att tillika visa hos den någon sida af ädelhet, godt, stundom nära änglalikt, hvilket vid sina tillfällen väl ingen i verlden torde alldeles sakna. Har han nånsin målat ett yrke, ett lefnadssätt, äfven det ringaste, utan sin lilla egna himmel, förborgad i alla slags sysselsättningar? Jag eger icke anspråk på den visdom, som fordras för att afgöra, om författaren har rätt i denna gärd åt menskligheten och alla tings naturer; jag tilltror mig icke att

bestämma, huruvida icke något i verlden gifves till den grad afskyvärdt, att ingen enda solstråle mäktar skina deröfver. Kanske är det så! Men hvad jag med säkerhet tycker mig finna är, att namnet demonisk icke väl passar åt en så beskaffad skrifart, deruti, utan att dölja eller öfverskyla det onda hos hvarje varelse — hvilket åter vore en orättvisa af motsatt slag: vore, tror jag, hvad man kallar ensidigt evdaimonistiskt eller pantheistiskt — likväl också allt godt, vackert, klokt och förnuftigt, det möjligen eger, får sitt tillräckliga utrymme att framstå. Man kan knappt undgå att finna verlden och menniskorna på sådant sätt blandade; och i det fallet är ju skildringen sann, hvarken mer eller mindre, än sann. Demoniskt skulle jag vilja kalla det, som endast framställer det onda och dåraktiga i allting, utan öga för det goda. Demoniskt skulle jag också vilja kalla det, som gör dygden till last, eller lasten till dygd. Men eftertänken väl, mitt herrskap, om sådant skett i någon af törnrosmålningarne, då begreppen om dygd och last tagas i deras egentliga mening? Dessa begrepp måste man undersöka först, innan man dömer och fördömer. Att dessa skilderier hafva den egenskapen att kunna *väcka disharmoni*, läsare och åskådare emellan, derpå hafva vi många exempel — och ett litet, helt nära oss i dag — men deraf följer icke, att de äro disharmoniska i deras eget väsende. En skarpare framstå-

ende sanning har alltid medfört verkan af disharmoni utomkring sig, innan den hinner inses; men tillåten mig att fråga, om detta epithet derföre med skäl tillhör sanningen sjelf? Ursäkten slutligen ett fruntimmer, som yttrat sig alldeles för länge, och som torde hafva haft orätt i allt hvad hon sagt. Låtom oss för en stund glömma litteraturen, som alltid visat sig hafva sina svårigheter. Mesdames! Messieurs! bordet väntar!

Gorgibus. Olympiska bud! Fru värdinna, er arm! Sköna Uranie, Elise, Climène, kunnen J ursäkta en pratmakare allt oväsen? Mitt pris, som jag lofvat säga er, *mitt* pris är ett bord, der jag ser utmed min sida förlåtande fruntimmer. Glöm all malört, Sganarelle! svälj ned den i en pastej utan like, som går att nalkas dig, kom! Kommen, mine herrar, Lysidas och Dorante. Jag tillstår öppet, att jag hatar törnrosens bok, och detta hat har väl icke varit någon tvifvelaktigt. Men nu är jag *köpt*. I denna stund berömmer jag boken öfverljudt, helt öfverljudt; ty den — den — den har förskaffat mig en soupé hos vår stads vittraste dame, och i ett sällskap, som —

Climène. Ett vet jag! att *mig* skulle ingen köpa med *hvad* som helst.

Elise (i dörren). Ty ingen finnes till, som ville försöka handeln.

Alla utgå och Ridån faller under taffelmusik.

ALMQVIST

TÖRNROSENS BOK

XIV

Sthm

1851.